Sayı 22 BİRİNCİ KÂNUN 1934 Cilt 4

ÜLKÜ

HALKEVLERİ MECMUASI

Bu sayımızda

Atatürkün Büyük Millet Meclisinde Açma Söylevi

İÇİNDEKİLER

AYDA BİR ÇIKAR SAYISI 25 KURUŞ

ÜLKÜ önümüzdeki 23 ve 24 üncü sayılariyle ikinci çıkış yılını dolduruyor. İki çıkış yılında okuyucularımız arasında bulunanların 25 inci sayıdan başlıyacak olan üçüncü yılı-mızda da mecmualarından ayrılmıyacaklarına inanırız Ancak abonelerini yeniliyecek veya satıcıdan almakta iken doğrudan abone yazılacak okuyucularımızın - ileride mecmua bulmak güçlüğüne uğramaması için - şimdiden bize istek-lerini bildirmelerini dileriz.

ÜLKÜ birinci çıkış yılında seksen sayıfalık 12 sayıdan başka şu kitapları okuyucularına parasız vermiştir:

Kitabın adı	Yazan	Sayıfa
I İnkılâp çocukları	Yaşar Nabi	24
II Londra konferansı mektupları	Falih Rıfkı	64

İkinci çıkış yılında da şimdiye kadar ilâve olarak verilen kitaplar şunlardır:

	Sayıfa
I Halkevlerinin bir yılı	124
II Cümhuriyetin onuncu yıldönümü Ankara'da nasıl kutlulandı (Enver Behnan)	36

Üçüncü çıkış yılında da okuyucularımız yine ilâveler ala-caklardır.

Sayı: Yirmi iki
Cilt: Dört
Birincikânun 1934

ÜLKÜ

HALKEVLERİ MECMUASI

GAZİ'NİN BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİ AÇMA NUTKU

Büyük Millet Meclisinin Sayın Üyeleri,

Büyük Millet Meclisinin dördüncü devresinin dördüncü toplanma yılını açarken, Ulusun değerli Vekillerine saygılarımı sunarım.

Geçen yıl içinde, yurtta çok değerli işler görülmüştür. Dış işlerindeki arasız çalışmalarımız da, siyasamıza; ulusal ülkümüze uygun olarak başarılmıştır. Bundan ötürü, Büyük Meclisin ulus işlerindeki özeni, ulusumuzun canlılığı, gerçekten öğünç ile anılmaya değer.

Arkadaşlar,

Ülkenin ökonomik kurumunu berkiterek genişletmek en önde tuttuğumuz işlerdendir. Onun için, sanayi programımızı, durmadan, yürütmekteyiz.

Tasarlanan fabrikalardan çoğunun temelleri atılmıştır; hepsinin kurulup işletilmesi için, fence, maliyece gerekenler de bulunmuştur.

Ülkenin, en belli eksikliğini giderecek olan bu fabrikaları, çok geçmeden, kurup işletmek, hükûmetin en önde göreceği işlerden olacaktır.

* * *

Ticaret bağlılıklarımız, karşılıklı, denk, anlaşmalar çerçevesi içindedir.

Ökonomik sıkıntının ortaya çıkardığı yeni gidişler içinde, yeni ticaret yöndemlerinin iyilikleri görülmüştür. Ancak, bir yandan da, dış ticaretimizi, yardımcı kurumlarla, doğru bilgilerle kolaylaştırmak yolları araştırılmalıdır.

Arkadaşlar,

Bilirsiniz ki, dışarıya sattıklarımızın başlıcası, ekim ürünlerimizdir. Bu yıl, ürünlerimizden bir nicesinin değeri geçen yıllara göre daha elverişli olmuştur.

Yapılan siloların da, yurdumuzun üstün güzellikte olan ürünlerini piyasalara tanıtmakla çok yardımı olacaktır. Bununla birlikte, ekim işine; ürünlerimizin arıtılmasına, bütün öze-

nimizi vermemiz çok yerinde olur.

Arkadaşlar,

Yurdun bayındırlığı programı da büyük emekle durmadan yürütülmektedir.

Bugün, yapılmakta bulunan yeni demiryolları beşyüz kilometreyi geçmektedir. Satın alınanlarla birlikte devlet elindeki demiryollarımız beş bin kilometreyi geçer.

Arkadaşlar,

Geçen yıl, bütçede alınan tutumlardan, ölçülerden ayrılmıyarak yürümeye özenle çalışılmaktadır. Devlet gelirinin, oranlandığı gibi gerçekleştirileceği çok umulur. Türk parası sağlam değerini tutmaktadır. Hükûmet bu siyasaya çok değer vermektedir; bundan böyle de bu siyasadan ayrılmıyacaktır.

* * *

Ergani ödüncünün, üçüncü bölümü de, bu yıl, beklenildiği gibi kapanmıştır. Ulusumuzun, böylelikle, hem devletin maliyece olan gücüne güvenini, hem de bayındırlık siyasamıza verdiği değeri, bir daha göstermiş olması, övünülecek bir erginliktir.

Devlet işlerini maliyece sağlam bir temel üzerine kurmak için Millet Meclisinin gösterdiği uyanıklığı övgülerle anarım.

Ulusun, ulus gençlerinin, çocuklarının sağlıkları, sağlamlıkları, gürbüzlükleri, üzerine düştüğümüz çok gerekli bir diriklik iştir. (Sağlık, Soysal Yardım Bakanlığının) bu yönden bize kıvanç verecek yolda çalışmakta olduğunu görmekteyiz.

Kültür işlerimiz üzerine, ulusça gönüllerimizin titrediğini bilirsiniz. Bu işlerin başında da, Türk tarihini, doğru temelleri üstüne kurmak; öz Türk diline, değeri olan genişliği vermek için candan çalışmak olduğunu söylemeliyim. Bu çalışmaların göz kamaştırıcı verimlere ereceğine şimdiden inanabilirsiniz.

* * *

Arkadaşlar,

Güzel sanatların hepsinde, ulus gençliğinin ne türlü ilerletilmesini istediğinizi bilirim. Bu, yapılmaktadır. Ancak, bundan en çabuk, en önde götürülmesi gerekli olan Türk musikisidir. Bir ulusun yeni değişikliğinde ölçü, musikide değişikliği alabilmesi, kavrıyabilmesidir.

Bugün dinletmeye yeltenilen musiki yüz ağartacak değerde olmaktan uzaktır. Bunu açıkça bilmeliyiz. Ulusal, ince duyguları, düşünceleri anlatan; yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları, bir gün önce, genel son musiki kurallarına göre işlemek gerektir. Ancak, bu güzeyde Türk ulusal musikisi yükselebilir, evrensel musikide yerini alabilir.

Kültür İşleri Bakanlığının buna değerince özen vermesini, kamunun da bunda ona yardımcı olmasını dilerim.

* * *

Arkadaşlar,

Uluslararası siyasa acunu, geçen yıl içinde korunma kaygusuna düş-

tü; bu yüzden bütün ülkelerde silahlanmaya hız verildi.

Cümhuriyet Hükûmeti de, bundan dolayı, bir yandan, ulusal korunma gücünü pekiştirmeye çalışırken, bir yandan da barışın sarsılmaması için, ulusların birlikte çalışmasına umut veren yoldan ayrılmamak uğrunda elinden geleni esirgememiştir.

Cümhuriyet Türkiye'sinin, dostluklarına, çözülmez bağlılığı, geçmiş yıllarda, türlü işlerde denenmiştir. Ulusumuzun acunca tanınmış özlüğünün gereği de karşılıklı verilmiş sözü tutmaktır. Buna ne türlü özenildiği, bundan böyle de özenileceği bellidir.

Balkan antlaşması, Balkan devletlerinin, biribirinin varlıklarına özel saygı beslemesini göz önünde tutan mutlu bir belgedir.

Bunun, sınırların korunmasında, gerçek bir değeri olduğu besbellidir.

Ankara'da toplanmış olan Balkan Antlaşma Divânının verimli, yerinde, çalışmasını ulusumuz sevgi ile karşıladı.

Arkadaşlar,

Ulusumuz, genel ökonomik, genel siyasal karışıklığı büyük olgunlukla karşılamıştır; kendine gösterilen yolun doğruluğunu anlamıştır; yeniden çıkabilecek güçlükleri yenmeye de anık olduğunu göstermiştir.

Son belediye seçimlerinde, rey kullanabilecek olanların, yüzde yetmiş beşinden çoğu reylerini kullanmışlardır.

Ulusun, içerde birliğinin, hem belli, hem denenmiş olması, gelecek için en büyük güvençtir.

Arkadaşlar,

Dördüncü Büyük Millet Meclisi, ulus birliğinde, devlet sıyasasında yüksek çalışma değerini göstermiştir. Bu toplantı yılındaki çalışmalarınız sırasında, sizin gelecek ulus işleri için de, en doğru yolları bulup göstereceğinize güvenimiz vardır.

Toplantınız kutlu olsun.

NUTUKTA GEÇEN YENİ ÖZ TÜRKÇE SÖZLERİN KARŞILIKLARI

Türkçe	*Osmanlıca*	*Fransızca*
Sayın	Güzide, muhterem	Honorable
Üye	Aza, unsur, uzuv	Membre
Ulus	Millet	Nation
Genel (gen, geniş)	Umumî	Général
Sıyasa (yasa)	Siyaset	Politique
Ulusal (ulus)	Millî	National
Yöndem	Usul	Procédé

Türkçe	*Osmanlıca*	*Fransızca*
Özen	İtina, dikkat	Attention
Öğünç, övünç	İftihar	Fierté
Kurum (kurmak)	Teşkilât	Organisation
Berkitmek	Tahkim etmek	Consolider
Gerekmek	İcap etmek, lazım olmak	
Gerekenler	İcap edenler, lazım olanlar	Conditions nécessaires
Denk	Muadil, müsavi	Equilibre, balance
Ekim	Ziraat	Agriculture
Ürün	Hasılat, mahsul	Produit
Bayındırlık	İmar, umran	
Bayındır	Mamur	
Arıtmak	Tasfiye etmek	Selectionner
Oranlamak	Tahmin etmek	Prévoir
Ödünç	İstikraz	Emprunt
Güç	Kudret, kuvvet	Force
Öğmek, övmek	Sena etmek	Louer
Dirilik (dirik)	Hayatî	Vital
Soysal (soy)	İçtimaî	Social
Bakanlık	Vekâlet, nezaret	Ministère
Bakan	Vekil, nazır	Ministre
Kural	Kaide	Régle
Güzey	Saye, gölge	Grace à
Evren	Felek, kâinat	Univers
Evrensel	Âlemşümul	Universel
Pekiştirmek	Takviye etmek	Fortifier
Barış	Sulh	Paix
Gereği gibi	İcabı gibi	Comme il faudrait, tel qu'il faut
Ant	Aht	
Antlaşma	Misak	Pacte
Özel (öz)	Hususî	Particulier
Üzel	Ezel, evvel	
Mutlu	Bahtiyar, mesut	Heureux
Belge	Hüccet, vesika	Document

Türkçe	Osmanlıca	Fransızca
Sıyasal	Siyasî	Politique
Anımak	Hazır olmak	Etre prêt
Öğünmek	Fahretmek	
Ökonomik	İktısadî	Economique
Anık	Amâde, hazır	Prêt
Güvenç	İstinatgâh, zahir	Appui
Güven	İtimat	Confiance
Kutlu	Müteyemmen	Beni

TÜRK DİLİ ve TÜRK MÜZİĞİ

NECİP ALİ

TÜRK dili her gün yeni bir hızla ve gittikçe büyüyen bir inan ve coşkunlukla kendi yolu üstünde yürümektedir. Büyük Türk İnkılâbının bütünlenmesi için böyle bir kımıldanışa ve böyle temelli bir ayırda herhalde ihtiyacı vardı. Türk dilinden yabancı köklerin atılması ve dilimizin kendi benliğine doğru gitmesi dil bakımından olduğu kadar, içtimaî varlığımız bakımından da çok ehemmiyetli bir araştırma mevzuudur. Kelimelerin doğuşu, ve biçimi ve onların kavşardığı mana bir milletin ruhî yaşayışı ve içtimaî varlığı bakımından çok değerli bir araştırma yeridir. Her kelimede o kelimenin ulus rengi ve kokusu bulunduğunu ruhiyatçı âlimler söylerler. İşte onun içindir ki, bir kelime bir dilden başka yabancı bir dile geçerken kendi millî renginden pek çok şeyleri bırakarak yeni girdiği yaşayış acununun inceliklerine karışmak ister. İşte bizim şimdiye kadar dilimizde yaşıyan Arap ve Fars kelimeleri Türk dili yaşayışına uyduktan sonra asıllarındaki kendi renklerini kaybetmişlerdi. Fakat ne kadar kendi özünden uzaklaşırsa uzaklaşsın o kelime yabancı bir budunun yarattığı bir eser oldukça millî benliğe az çok yabancı kalacaktır. Dilde bazı yabancı kelimeler yaşıyabilir. Ancak onun karşılığı, onun kavşardığı manayı bir tek kelime ile anlatacak söz ana dilde bulunamazsa buna ihtiyaç olabilir. Halbuki bugün dil bilginlerinin bize anlattıklarına göre Türkçe en çok çekilmeye ve bir kelimeden birçok kelimeler yaratmağa kudreti olan bir dildir. Türkçenin bu yaratıcılık kudreti o kadar çok ve o kadar geniştir ki bugün Avrupa dilleri içinde bu yüksek hassaya malik olan Alman dilinden daha zengin olduğu kuvvetle iddia edilebilir. Bu kadar zengin bir dilin asırlarca yabancı diller boyunduruğu altında kalması hayrete değer bir şeydir. Dilimiz bugünkü hızla yürüyerek bütün yabancı kelimeleri attıktan sonradır ki millî jeninin ve millî ruhun derinliklerinden kaynıyan duygu ve fikirlerin dilmacı olacak ve yüksek, yalçın eserlerini verecektir.

Dil bir budunun ta kendisidir. Dilin yabancı kelimelerden temizlenmesi ve genişletilmesi yolunda yapılan hareketler budunun manevî benliğinin kurtuluşunu ve onun kuvvetini yaratır. İşte bugünkü dil davasının en açık ve en ayırt edici vasıflarından biri de budur. İleri milletlerin hepsi dil işini en birinci ulus işi saymışlardır. Avrupa edebiyatı tarihini bilenler için gizli değildir ki millî şedövrler millî dil yabancı

diller esirliğinden kurtulduğu zaman doğmağa başlamıştır. Bizim hakikî şedövrlerimiz de artık bundan sonra doğacaktır. Çünkü fertler ve uluslar yabancı boyunduruğu altında yaşadığı zaman nasıl kendi kumaşlarının hakikî yöntemlerinin verimlerini veremezlerse diller de yabancı dillerin esirliği altında bulunduğu vakit en güzel meyvalarını veremiyorlar.

Dil kurtuluşunun, içtimaî vicdan bakımından ne kadar beklenilen bir iş olduğunu memleketin dört bucağında yapılan dil bayramlarına karşı bütün halkın gösterdiği yüksek bağlılık göstermektedir. Dil dirilmesi işlerinde her yerde candan gelen bir coşkunluğun elbette çok derin bir manası vardır.

Müzik işine gelince: Acun tarihinin itiraz kabil olmıyan çok açık hakikatlerinden biri de Türk budununun bütün budunlar içinde en sesli, en canlı ve en coşkun bir ulus oluşudur. Acun tarihine biçimler veren, toparlağımızın her noktasında bir izi bulunan Türk ulusunun tabiatten aldığı binbir renk ve koku ve kendi öz benliğinde yaşıyan yüksek istidat ile en yüksek müzik eserlerini yaratması lâzımgelirdi. Acı olsa da kabul etmek lâzımdır ki şimdiye kadar milletler arasında bunun için bize bir yer ayrılmamıştır. Bunun sebebi çok açıktır. Türk sesinin güzelliğini, rengini anlatabilecek metodumuz şimdiye kadar yoktu. Bizde nedense en güç ve geç anlaşılan güzel sanat kolu, müzik olmuştur. Dünkü metot ve ölçülerimiz Türk ruhunun ve sesinin güzellik ve asîlliğini anlatmaktan çok âcizdi. Bizim bugün kabul etmek istediğimiz metot, milletler arasında kabul edilmiş olan ileri teknik metodile Türk ruhunun sesle ifadesini bulmak ve ona bu derin ruhun hakikî değerini ortaya koyacak bir biçim vermektir. Bu bakımdan şu noktayı vuzuhla anlamak ve anlatmak lâzımdır ki yeni Türk müziği bizi millî hüviyetimizden uzaklaştırmak değil, millî hüviyetimize yaklaştırmak ülküsünü gütmektedir. Çünkü Türk milletinin karakteristik vasfı daimî canlılık, çeviklik ve akıcılık olduğu için kökü Şark saraylarının buhur ve mey kokulu havasına dayanan yayık, baygın ve küskün nağmelerile sinirlerimizi uyuşturamayız. Ve bundan başka Türk inkılâbı bir bütünlüktür. Bunun için maddî ve manevî varlığımız inkılâp yolunda hep birden ve bir sırada yürüyecektir.

Dünyanın en esaslı inkılâplarından birini yapmakla övünen Türk milletinin yeni yaşayışına elbette eski musiki uyamıyacaktı. Bugünkü zevkimiz dünkü yaşayışın yarattığı zevki artık taşıyamazdı. Bununla beraber eski müziğin millî ruhtan kopan ve şark müzik tekniğinin yabancı kisvesi altında bunalan bütün nağmeleri yeni müzik tekniği içinde yaşıyacak ve yeni bir canlılık kazanacaktır.

Yeni ve eski müzik davasını eyice kavrıyabilmek için kısa bir misal ile meseleyi aydınlatmağa çalışacağım. Şinasi Mektebi devrine kadar edebiyatımız Divan edebiyatı idi. Divan

edebiyatı içtimaî hayatımızın yalnız bir bakımdan görünüşünü terennüm ederdi. Divan edebiyatında gazel ve kasidelerden başka bir şey yoktu. Bu edebiyatın hudutları gayet dar bir sahada çizilmişti. Sinirleri coşkun ve duygulu, muhayyelesi geniş ve zengin olan bir adam bu çerçeve içinde tam inkişafına varamazdı. Edebiyatın romancılık, tiyatro ve şiirin türlü çeşitleri bize yabancı idi. Fakat edebiyatın başka şubeleri çıkınca en geniş fikir ve hislerin bile ifadesine imkân bulundu. Edebiyatın uluslararası yeni metodu edebiyatımıza tatbik edildiği zaman nasıl ulusal edebiyatımız ölmemiş, bilâkis büyük bir ferahlık ve genişlik kazanmışsa Divan edebiyatile omuz omuza yaşıyan dünkü müzik metodumuz yerine bugünkü müzik metodu tatbik edilince millî müzik âleminde de aynı netice doğacaktır. Şuurlu Türk gençliği Büyük Şef'inin işaret ettiği bu yönde en inanlı adımlarla yürüyecek, ülküye en az zamanda yetişmeğe çalışacak ve uğraşacaktır.

TÜRK SOYU VE TÜRK TARİHİ

MUZAFFER

T. T. T. C. Umumî Kâtibi Muzaffer Beyin Ankara radyosunda Türk soyu ve tarihi üzerinde verdiği çok değerli konferans aynı zamanda Türkçenin özleşmesi yolunda da çok verimli bir atılıştır. Bu mühim konferansı koyuyoruz:

Yurttaşlar,

Bir atamın varlığı, benliği doğum belgesiyle belli olur. Bütün diriklerin, bitimlerin, nerselerin de iyi, kötüsü çıktığı yerin bilinmesiyle anlatılır. Türkler çok ön, eski çağlardanberi, buna bütün uluslardan daha çok değer vermişlerdir. Osmanlılık kurununda türlü soydan kişileri, ulusları karıştırarak uydurma, düzme bir Osmanlı ulusu yapılmak istenildiğindenberidir ki, Türklere büyük atalarından kalmış olan bu eski türe unutturulmağa çalışılmıştır. Gütülen (ümmet) sıyasası Türklere babasını unutturacak kerteye gelmişti.

Bu gidişin sıyasal gereği olarak Türk ulusuna tarihi de unutturuldu. Osmanlı (saltanatı) kurunlarında yazılmış, bilgi acununa konulmuş, mekteplerimizde okutturulagelmiş olan tarihlerde Türk, Türklük cuda gereğince düşünülmüş, göz önüne alınmış değildir. Osmanlı İmparatorluğu diye tarihte yer alan büyük Türk kurumunun gerçek kuranlarının kimler olduğu tanınmış, tanıttırılmış değildir. Tersine olarak Osmanlı tarihine güvençle kök tutulan tarih belgesi Osmanlıların dörtyüz çadırlık (bir âşiret) olduğunu söylemek, hem de bu küçük aşiretin büyük bir imparatorluk kurabilmiş olmasını tevüp gibi satmağa yeltenmek idi.

Yüzyılların, hele son üçyüz yılın birbiri ardınca gelen acıları, üzüntüleri, ezginlikleri, bunlardan daha ilerde olmak üzere Türk ulusuna yapılan kıyınlarla usun şaşkın kılındığı, çağlarda, bu, yaratkanın, usun, bilginin kavrıyamıyacağı (safsataların) bel ki kısa bir yaşayışı olabilirdi; nitekim olmuştur da. Büyük Türk, başındakilerin kendini küçültücü çalımları karşısında yavaş yavaş kendisini küçük görmeğe başlamıştı. Çünkü nerden geldiği, nasıl geldiği, soyunun, sopunun kimler olduğu kendisine unutturulmuştu; Türklüğe yağı düşüncede, duyguda olan kişilerin Türklük üzerine yazdıkları tarih bitikleri Türklüğe karşı içinde bulunan bunca aşağılatmalar sezilmeksizin olduğu gibi Osmanlıcaya çevriliyordu; mekteplerimizde Türk çocuklarına olduğu gibi okutturuluyordu. Bu türlü tarih bitiklerinde Türk, bütün acun uluslarından sonra gelen anlayışta, yeni bulmadan, yeni yapma erdemliğinden uzak yıkıcı bir varlık gibi gösterilirdi. Bu şımarıkça yaltanı

büyük bir tarihî gerçeklik gibi hocalalarının ağzından, anlatışından duyarak yetişmiş olan Türk çoruklarını gözönüne getiriniz; bir de bu gençlik onun kutlu bildiği orunlarda oturan bozuk, düşkün adamlardan bu ulusun ister, istemez kültür öğreticisi olacak bir (efendi) arayıp bulması gerektir sözünü işitmiş olursa acınacak bir hale gelmiş sayılmaz mı?

İşte, Osmanlılık içinde Türkün az da olsa bir parçası Türk budun cumurluk uluşu kuruldğu güne değin bu aşılanmayı gerekli bir iş gibi görmeğe alışmış bulunuyordu. Gerçek olan bu mıydı? Bu mudur? Şimdi bu sorgular üzerinde hep birden usumuzu, yeni bilgilerimizi toplıyarak bir son arayalım.

Bir kez dörtyüz çadırlık kişinin bütün Anadolu'ya, bütün Rumeli'ye Karadeniz kıyılarını kuşatan ülkelere, Tuna yukarısında Viyana'ya, Ön Asya'nın içindeki Irak, Suriye, Palestin, Arabistan ile Yemen'e, Mısırdan başlıyarak Trablus, Tunus, Cezair, bütün Akdeniz kıyısındaki ülkelerinde binbir eli, birçok uluşu buyruğu altına almış olduğuna inanılabilir mi; bu tarihte bir gerçek ise bundaki öz büyük tevübü aramak gerek değil midir? Öyle ise bu tevübün ne olduğunu bulalım. Çok umuyorum ki artık bu gizli olmaktan çıkmış, onun tevüplüğü çoktan çözülmüştür. Bunu anlatayım.

Bilirsiniz ki yakın atamlık, acunu birbirinden ayrı iki parçaya bölmüştü: eski acun, yeni acun. Görüyorsunuz ki, dört-beş yüz yıl öncesine gelinciyedek kültürleriyle öğünen uluslar, acunu eksik tanımış olmak mutsuzluğunda idiler. Kaldı ki, ondan çok, pek çok yüz yıllar önce Türk denilen atamlık varlığı acunun böyle parçalanmamış, onun bir parça oldu ğunda cuda duraklamamıştır; onun bütün parçalarına göçmenlerini göndermiştir.

Bu işi biraz genel konuşalım. Yepyeni buluşlara göre acun yüzünde biribirinden kafaca ayrı iki türlü atam uruğu türemiştir. Bunlardan biri, bir çevre ayırt edilmek üzere, ilk önce bütün acun karalarını kaplamıştır. Bu yüksek, ayrı çevre Orta Asya yaylalarıdır. Orada yetişenler o gün bugün Türk adını taşımaktadır.

Acunun diriklik özlüklerini yaratabilmiş olan bütün parçalarında yetişen atamların biribirine ustalık etmelerine gerek görülmemiş olan çağlarda ortak bir kültür olmuştur; o kültüre bilgi acununda taş devri derler. Ancak acunun Orta Asya yaylası dışında kalan parçalarını ilk kaplıyan atamlık kendiliğinden bu taş kültürünü bir türlü aşamamış, daha ileriye gidememiştir. Orta Asyanın yüksek, dirik verici, yaratıcı sıcaklığında yetişmekle mutlu olan atam varlıkları ki, onlar öz babalarımızdır, Türklerdir, kendilerinden taşı yalçınlıyarak yeni bir kültür kurumu açmışlardır; toprağı tarayarak işliyerek yabani biterlerden ekim yapmışlar ekim sanatını yaratmışlardır. Gene onlardır ki, öbür acun çevrelerindeki atamlar kendilerini (vahşi hayvanlardan) korumak yolunu düşünememişler iken onlar hayvanları ku-

laklarından, boynuzlarından tutarak elcil, evcil kılmak gücünü göstermişlerdir.

Tarihten önce kurunların bu büyük, öge, batur, yaratıcı, yenileştirici, yetiştirici ilk önderlerine bunun yetmiyeceği besbelli idi. Onlar kafalariyle yaratkanın içine girdiler. Evreni yaran gözleri evrenin boşlukları içinde ışık özekleri yarattılar; dağların içine girdiler. Yerin bağrında sakladığı, saklıyamadığı maden denilen yaratkan nerselerini buldular; onları erittiler, binbir kalıpta döktüler; atamlığa ilk maden devrini açtılar. Bakırdan, demirden, çelikten, altından, binbir türlü yaratkan nerselerinden atamlığın gücünü yükseltecek, eksiklerini azaltacak, atamlığı, (hayvanlıktan) ön, üstün kılacak, atamın en sonunda yaratkana dahi buyrukluk edebileceğini gösteren erdemliği ortaya koydular; Türkler bütün atamlık, henüz bilgisizlik uykusunda iken tanrılığadek varan bir yol üzerinde hiç sarsılmadan yürüdüler. Bu büyük kültürel Türk uluslarının acun atamlığı ile ilk tanışmaları şöyle oldu.

Acun çevrelerinin en güzeli, en bolluklusu olan Türk Orta Asya yaylaları yaratkanın güzüne değdi. Yukardan gelen bu acımamazlık karşısında dahi Türk yılmadı. Onunla da çarpışmak, onu da yenmek için bütün erdemlerini, bütün beyin, kol güçlerini kullandı. Türk yaratkana bile yenilmekten utanıyordu. Yüksek olan, başı yükseklere bakmak için yaratılmış bulunan Türk yaratkana karşı dahi ölümü çoktan göze almıştı. Bu, utandırıcı, yenilmek damgasını alnına kondurmamak için bütün elinden geleni yaptı. Fakat yaratkanın bir yaratığı olan atam ile yaratkanın kendisinin çarpışması, ne göz kamaştırıcı bir bakınak da olsa, orada yaratan ile yaratılanın ayrılığının gözükmemesi olabilir miydi? Yaratkan üstün geldi; yaratık da onun buyruğuna uydu. İşte Türk budunu, Türk ulusları yerinden kıpırdamış ise aslanları buyruğuna bağlıyan gökteki yıldırım seslerine uymuş gibi kükreyerek yerinden kalktı. Yürüdü, yürüdü, nereye? nerelere? nerden nereyedek? Artık bu gerçekliği, biz, bugünün Türkleri, cumurluk uluşunu kurmakla mutlu olan Türk, başkasının öğretmesine, uyartmasına boyun eğmeksizin en iyi biliriz. Bu gerçekliği tanımamakta direnen acun bilginlerine de bildirebilecek bir durumdayız.

Türkler, anlatmaya çalıştığımız içinlerden dolayı, yöndemlice her yere gittiler. Doğuya, Çine, Japona, Okan adalarına, bu adaların birbirine eklenen uçları üzerinden Meksika, Peru gibi Amerika batı ellerine, yukardaki buz denizlerine doğru Sibir alanlarına gidenler, buzlar çözüldükten sonra Ural dağları ile Hazar denizi arasında açılmış olan Türk budunları kapısından geçerek Karadeniz üst yalı ülkelerine çıkan, bu denizlere dökülen Ural, Volga, Don, Dinyeper ırmaklarının bataklıklarını ancak kültür bilgilerindeki yükseklikle tutabilen, geçebilen Türkler Tunaya dayandılar. O günden bugününe değin, onların, adlarını taşıyan Trak ellerinden geçerek, bir yönden

de Makedonya içlerine uğrıyarak Tesalya ovalarını gördükten sonra Mora'nın Mataban burnuna vardılar. Orada Türk gözü bir kez daha Akdenizin maviliğine kavuştu. Onun yorumlu dalgalarına kıvançla baktı. Denizi, olduğu gibi, kıvranan dalgaları ile benimsedi, sevdi, bu benimdir, dedi. Ne güzel, ne doğru, dedi! Tarihini bilmem, yalnız şu ortadadır ki, İtalya'nın batısındaki denizlere Türk denizi, Turan denizi (Mer Turarienne) denildiğini bugün de coğrafya bitiklerinde, kartlarında görmekte, okumaktayız.

Ancak Türk, uluslarının büyük gücünü Tuna'dan ayırmadı, Tuna boyunca yürüdü. Elbette bu göçmenler Tunanın yukarısında, aşağısında birçok seçkin soylarını bıraktılar. Bu soylar Baltık denizine değin sıklıkla yayılmamışlar ise de, bu kıyılara, hattâ Avrupadan Manş denizi ile ayrılan İrlanda adasının, İzlanda adasının göbeklerinedek baydar üyelerini göndermişlerdir. Bu soyların, Rusya üst yoluyla, Baltık kıyılarına ulaştığını, bugün kendisinin Türk olduğunu söyliyen Moğol Türk Finlandiya ülkesinden geçerek Laponya denilen tükel Türkleri orada bir belge gibi bırakarak, İsveç Norveç'in ilk uğrayanları, kültür kurucuları olduklarını güvençle söyliyebilirim. Tuna aşağısın da Adriyatik denizinin girintili çıkıntılı kıyılarının dağlık yerlerinde de yerleştiler.

Türk, tuttuğu yoldan duran, bir güre olamazdı. Onu yolundan alıkoyacak evrende bir güç tasarlanamazdı. O, yürüdü. Fransa içlerine girdi, Alplara ad verdi; Fransa'nın göbeğinde kuruldu; oraya da Galya dedi. Öz adı Turski, Türk olduğu halde Etrüsk dedikleri ayrı bir kolun da İtalya'ya girerek orada parlak bir kültür kurduğu artık acunca bilinmektedir.

Biz tarihten konuşurken tarihi gerçek olarak bilmiyenlerin göziyle tarihe bakamayız. Çünkü Türkün tarihi üzeldir. Onun üzel olduğu bütün bugünkü atamlığın, kültürel acun mekteplreinin elinde bulunan tarihin temelsizliği ile göz önündedir. Çünkü atamlık kültür tarihinin temeli olarak ortaya konmuş olan belgelere dayanmıyor. Bizim güvencimiz olan Türk tarihinin tek belgesi ise, toprak altından çıkarılmış olan bitikler ile bitik evleridir. Onun için batıdan, Türk tarihinin özlüğünde, gerekliğinde bize karşı koyacak bilgin ummuyoruz. Eğer böyle yüksek, öğe bir bilgin varsa Türk tarihi ile uğraşanlar o sayın yüzü karşılarında görmekle mutlu olacaklardır. Çünkü bugünün tarihçileri güvenirler ki, bu atılgan bilgin kim olursa olsun, en sonunda gerçekliği öğrenecek, o büyük gerçeği yükseltmeğe yardımcı olacaktır; eğer kendisi büyük ise.

Bugün size en son arkayik bilik buluşları ile acun bilginlerinin inançlarını kazanmış olan, bizim için ise doğruluğunda hiç durmamaklığımız gerek olan büyük bir gerçekliği anlatmış oluyorum. Yakın yıllaradek kültürel acunun genel düşüncelerine sokulan tarih türeleri şunlar idi: Bunların ne olduğunu söylemeğe başlamadan evel onlardan konuşanlar a-

rasında Türk, Türklük diye bir anlayış olmadığını bilmelisiniz.Bu uydurmacılar direnerek diyorlardı ki, kültür kaynağı Avrupa'dır. Bu kaynağın yetiştirdiği, yükselttiği kültür Avrupa denilen yerde doğmuştur. Avrupalılar yerlerinden kalktılar; atamlık acununa kültürü yaymak kutlu işini üzerlerine aldılar: Doğuya gittiler, tâ Büyük Okan kıyılarına, adalarınadek, İranı geçerek Hindistanadek. Afrika kıyılarını dolaştılar, başarılmaz güçlüklerle en sonunda Amerikayı buldular, oradan bir acun yarattılar. Ne acun? Bunu acıyarak her Türkün yeniden düşünmesini değerli görürüm. İnsanlar kesildi, asıldı. Çakmak tüfekleri ile öldürüldü. Yüksek kültür varlıkları yıkıldı, yağmaya uğratıldı. Ne barbarlık! ne denlü şaşmalıdır ki, bu tezde Avrupalılar ikiye ayrıldı; bu tezin ikesi olarak ortaya çıkan Avrupalılara karşı gene Avrupalı olan Cermenler dediler ki, atamlık acununun ilk kültürünü kuran biziz; acuna kültürü yayan biziz; Asya'nın doğu ucuna, İrandan geçerek Hinde giden biziz. Bunun belgesini ister misiniz; işte: Bruder = Birader.

Biz bu işin anlatılmasını onlara bırakıyoruz; çünkü, bizim için bunun değeri yoktur; bu ancak sıyasal bir çabalamadır. Gerçeklik bizim, bugünkü Türklerin gözü önünde açıktır. Biz bunu bütün acunun bilgi gözleri önünde çoktan değilse bile, beş yıldanberi ortaya sermiş bulunuyoruz. Şimdiyedek Türk tarih tezimizi çürütecek gerekli bir karşılığa uğramadık. Böyle olsaydı, durmadan, bütün belgeleriyle, karşılığını vermeğe anıktık, bugün de anığız; bundan sonra da anıklı bulunacağımızı bir kez daha bilgi acununa derin saygı ile bildiririz.

Şimdiki sözlerim ancak, Türk ulu_s'una, onun gençliğine, bu yüksek Türk gençliğine tarih okutan Türk hocalarınadır. Kültür batıda bulunmuş, doğuya getirilmiş! Bu doğru değildir. Bunu getiren şu, bu batı budunu, ulusu imiş! İşte bu hiç doğru değildir. Kültür, yalçın taş devrinde başlıyarak son asırlaradek bütün acunda belirmesini, yayımını gösteren köklü kültür Orta Asyada Türklerce yapılmıştır, yükseltilmiştir; acunun dört bucağına yayılan Türklerce atamlığa tanıtılmıştır. Atamlığın ilk kültür ulusu Türklerdir. Kültürde atamlığı ilk yetiştiren Türklerdir. İşte bizim Türk tarihi tezimiz budur. Birkaç yüz yıldanberi Avrupalıların haçlı savaşlarından sonra Avrupaya götürdükleri bilgilerin, ondan sonra da, bugün artık kültürde ortak sayılması gereken yaratmaları yapanların şu, bu ulusa yakıştırılması doğru değildir. Değil mi ki, Avrupa'nın, Amerika'nın yerlileri üzerinde Türk uruğunun ilk yetiştiricliği vardır; değil mi ki, bu ilk yetiştiricileri bağrında saklıyan Türk parçaları şu, bu ulusun içinde kalmış, türemiştir; yeni yaratıcıların kimlerden geldiğini, bu ilk yetiştirici Türk soylarından mı, yoksa başkalarından mı olduklarını yeniden aramak gerektir. Biz Türklerin inancı şudur ki, eski, yeni bilgilerde, türlü işlerde büyüklüğü tanınmış olanların kafaları ölçülmelidir. İşte o zaman bizim te-

zimizin yerinde, doğru olduğu bilgi acunında bir daha ortaya çıkacaktır. Türk kafası kavramiyle büyük idi, bugün de büyüktür, büyük kalacaktır. Türküz, Türklüğümüzle övünebiliriz; Türk ulusu büyüktür, yüksektir, bu erdemliğini binlerce yıl bütün acundaki işleriyle tanıtmıştır.

Biz, bugünkü Türkler, o büyük atalarımızın değerli çocukları olduğumuzu göstermek için üstümüze düşen evrensel yapacaklarımızın hepsini yapmış olduğumuzu ileri süremeyiz. Buna, varacağımız gün, ancak o gün, bizim gönlümüzü az çok sevindirecek bayram olacaktır.

Geçmişimize güvenelim, bugün bütün varlığımızla çalışalım ki, gelecek yüksek olsun.

KONFERANSTA GEÇEN YENİ TÜRKÇE SÖZLERİN KARŞILIKLARI

Atam — İnsan, beşer
Atamlık — İnsaniyet, beşeriyet
Doğum belgesi — Nüfuskâğıdı
Nerse — Eşya
Kurun — Devir
Cuda — Asla
Tevüp — Mucize
Kıyın — İşkence
Us — Şuur
Yaratgan — Tabiat
Erdemlik — Kabiliyet
Yaltan — İftira
Orun — Makam
Uluş — Devlet
Uruk — Irk
Çevre — Mıntaka
Evcil — Ehlî
Öge — Dâhi—
Özek — Merkez
Durum — Vaziyet
İçin — Sebep
Yöndem — Sistem
Baydar — Kuvvetli
Güvenç — İtimat
Güre — Enerji
Eskilik biligi — Arkeoloji
Anık — Hazır
İke — Sahip
Kavram — Muhteva

DİL İNKILABIMIZIN KARAKTERİ

HASAN ÂLİ

SON elli-altmış yıl içinde dilimizin arınması, durulandırılması için Tanzimat devrinden Cümhuriyet çağına kadar yapılmış olan atılmaları hepimiz biliriz. Bunlar yarım kalmış, başarılmamış kımıldanışlardır. Bu noktayı gözlerimizde iyice belirtmek için bu yolda düşüncelerini söylemiş bilginlerden Cümhuriyet devrine en yakın olanını almak, onun hangi noktalarda aksadığını göstermek iyi olacaktır.

Meşrutiyet çağının kültür siyasasında en çok sözü geçen ve o devrin başındaki büyüklerin bu yolda en ileri nazariyeci saydıkları Ziya Gökalp Beyin düşüncelerini gözden geçirelim.

Meşrutiyet devri Türk milletinin hayatı bakımından bir tezatlar devridir. Meclisi Mebusan milletin hâkimiyetini kendinde toplamak ister; fakat öbür yandan milletle hiçbir bağı kalmamış olan saltanat ve hilâfet unurları varlığını ve nüfuzunu muhafaza etmektedir. Bunun içindir ki o devrin cemiyet meselelerinde söz eri olan Ziya Gökalp Bey hiçbir tarafı gücendirmemek kaygısiyle "*Türk camiasını bir yandan Ural-Altay ailesine, bir yandan İslâm ümmetine, bir yandan da Avrupa beynelmileliyetine mensup bir cemiyet*" olarak kabul eder. Bu düşünce, Ziya Bey için dil işlerinde de doğrudur. Mesela Ziya Bey der ki: "Istılahların mukabillerini Arabî, Farisîden yaparak ecnebî kelimeleri kabul etmemek hassası Türkçeye münhasır değildir. Bütün İslâm lisanları bu hasisada müşterek tir."

(Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak) adlı eserinde Türkçenin duralaştırılması ve Türklerin millî bir dil sahibi olması davasında söz söyliyen bu meşrutiyetçi bilgin " ecnebî kelimeler" sözüne Arapça ve Farsçayı sokmuyor, onları dilimizden ayrı bir dil olarak görmüyor. Eski Osmanlı dil ve edebiyatçılarının Türkçeyi Arapça ve Farsça ile beraber üç dilden yapılmış bir dil saymalariyle bu düşünüş arasında esaslı bir ayrılık var mıdır ?

Gene bu eserde şu düşünceleri de ortaya koyuyor. Diyor ki : "*Dinî tabirlerde ve dinden iştikak eden sair ilimlere mahsus ıstılahlarda esasen müttehit olan bu lisanlar* (yani İslâm dilleri) *bu vahdeti yeni ıstılahlarda da muhafaza etmek mecburiyetindedir.*"

Ziya Gökalp Bey bununla da kalmıyor; İslâm dillerinin bütün ıstılahları " *her memlekette kurulacak cemiyetlerin iştirak edeceği kongreler marifetiyle müttehit bir surette vücude getirildikten sonra artık dili-*

mizin ümmet cihetindeki ittisaını ikmal etmiş, yani İslâmlaşmış " olacağını söylüyor.

Sözlükte Türkçe köklerden ayrılmamanın gerek olduğunu söylediği halde bugünün bilgi ve düşünüşünün belkemiği olan ıstılahları Arapça ve Farsçadan yapmak istemesi başlı başına bir tezattır. Çünkü ıstılah dediğimiz sözler de bir lûgattir. Bunları Arapça ve Farsçadan alacak olursak İslâm medeniyeti içinde asırlarca olduğu gibi gene yüzyıllarca din kapitülâsyonları altında eli kolu bağlı kalacağız demektir.

Ziya Gökalp Bey (Türkçülüğün Esasları) adlı eserinde dil üzerindeki düşüncelerini söylerken diyor ki: *"Başka Türk lehçelerinden ne kelime, ne sıyga, ne edat, ne terkip kaideleri alınamaz."* (S. 122)

"Kelimeler delalet ettikleri manaların tarifleri değil, işaretleridir. Kelimelerin manaları iştikaklarını bilmekle anlaşılamaz."

Eğer Ziya Gökalp Beyin bu tavsiyeleri tatbik edilmiş olsaydı, herhangi bir mefumun mukabilini ancak Türkiye hudutları içinde kalarak bulmak icabedecekti. Türk halkının bildiği kelime herhangi şekilde olursa olsun, hangi kaynaktan gelirse gelsin Türkçe addedilirse ve başka Türk leh çelerinden ne kelime, ne edat, ne sıyga, ne kaide almak mümkün olmazsa millî bir dil yapmıya kalkmak kabil olabilir mi ?

Görülüyor ki, Ziya Gökalp Beyin dilde meşrutiyetçiliği Türk dilinin en doğru ve en lüzumlu yaşama ve gelişme şartlarını tam bir sistem haline koymasına müsait olamamıştır.

Bu "idarei maslahatçı" görüşten sonra Gazi Dil İnkılâbının nasıl bir ilim hareketi olduğu, tezatsız ve bütün bir sistem halinde bulunduğu daha kolay anlaşılabilir. Her şeyden önce ve dil inkılâbının özü olarak şu hakikati kabul etmiş bulunuyoruz :

Türk dili için zamanca ve mekânca bir hudut yoktur. Herhangi bir Türkçe söz, herhangi bir zamanda söylenmiş, herhangi bir yerde kullanılmış olursa olsun Türkçedir.

Meselâ "ideal" sözüne karşılık olarak kullandığımız "ülkü" kelimesi ondördüncü asırda Mısır'da yazılmış olan "El'idrak,, adlı kitapta yazılı bir kelimedir. Bunun siyasî hudutlarımız dışındaki bir yerde, bundan altı yüz yıl önce yazılmış olması bugün yepyeni bir mefhumu ifade etmesine mani teşkil etmiyor.

"Kurultay" kelimesi de böyledir. Eski çağlarda askerî ve siyasî toplanmalara verilen bu ad, bugün "kongre" karşılığı olarak kullanılıyor. " Dil Kurultayı " dediğimiz zaman hangimiz bu terkibi kulağımıza yabancı buluyoruz ?

Türkçemiz için hudut tanınmamasının en büyük sebebi, Türk dilinin eskiliğine, zenginliğine olan inanımızdır. Bu inan bir hayale değil, canlı bir hakikate dayanıyor. Birinci ve İkinci Dil Kurultayında dil bilginlerimizin ileri sürdükleri tezler, türlü dillerle Türkçemizin mukayesesinden çıkan neticeler bunu ispat etmektedir.

Diğer taraftan memleket içinde yaptığımız derlemelerle elde edilen

126 bine yakın fişten Osmanlıcada kullanılan yabancı sözleri karşılıyabilecek 35 bini aşkın fiş çıkarılmış; sayısı 150 yi aşkın değerli dil kitaplarından yapılan taramalarla da elimize 90 bin kadar fiş geçmiştir.

Bizden öncekilerin din bağlarından ve doğu kültüründen kurtulamıyarak Arapça ve Farsça kelimelere öz dilimiz içinde yer vermeleri yolunda yürümek için artık bir sebep olmadığı anlaşılmıştır. Türk milleti, artık dinî bir camianın içtimaî müesseselerini hukukta olduğu gibi, dilde de tanımıyor. Türk kültürü lâyiktir, başlı başına bir varlıktır. Müstakil Türk milletinin bugün dili de istiklâlini kazanma hamlesini yapmıştır. Onun içindir ki, Gazi Dil İnkılâbı, Türk dilinin istiklâli davasıdır.

Son iki yıl içinde ıstılah bölüklerinin çalışmalariyle vücude getirilen cetvellere bir göz attığımız zaman bu iddianın ne kadar yerinde ve sarsılmaz olduğu görülür. Meselâ, küçük yaşlarımızda iken ne anlatmak istediğini büyüdüğümüz zaman bile zor çıkarabildiğimiz birçok çetrefil ve yabancı tabirlerinin burada öz Türkçelerini buluyoruz. Artık Türk yavruları etraflarında gördükleri oluşları ve kullandıkları varlıkları hep kendi öz dilleriyle söyliyebilecektir. İlkten ileri tahsil görmiyen halkımız kanunlarımızı, gazetelerimizi kolayca okuyup anlıyacaktır. Türk milleti münevverleriyle halkı arasında bugüne kadar aşılmaz dağlar gibi dikilip duran anlaşma engellerini yıkmaya uğraşıyor. Bundan sonra halk münevverleri, münevverler halkı dinleyip anlıyabilecekler. Bunun için de Gazi Dil İnkılâbı, tamamiyle halkçı bir inkılâptır.

Dil inkılâbımız; lâyik, halkçı ve her türlü kültür kapitülasyonlarından kurtulmuş, müstakil Türk dilini kurmak hareketidir.

SAADETİN HAKİKÎ TELAKKİSİ

AHMET NESİMÎ

SAADET zekâ ve irademizi tatmin eden bir iyinin hoş duygusu ve bir kelime ile lezzetin şuurudur. Saadet mefhumu hakikî ve ilmî tarzda telakki olunmak şartiyle ictimaî bir gayenin, ahlakî bir akidenin mevzuu olabilir.

Eskidenberi bütün felsefî sistemler saadetin gerek esas prensipi ve gerekse insan yaşayışındaki esas rolü üzerinde derin tetkiklerde bulunmuşlar ve erkenden sırf şahsî ve ihsasî lezzetlerin aranmasiyle tam bir saadetin takibi arasında aşılmaz bir tezada raslamışlardır.

Platon, Aristo ve stoisienler fizikî hayatın normal bir faaliyetine atfeyledikleri lezzeti saadetin zarurî bir unsuru olarak kabul etmekle beraber tam bir saadetin üstün esaslarını aklî ve iradî bir tekemmülün ahlakî faziletlerinde aramaktan ve onun en son haddini "hayrı hükümran" ile aynîleştirmekten kendilerini alamamışlardı. Ahlakı mesut olmak sanatına irca etmekle beraber geçici lezzetlerin tadilinde dahi ısrar eylemiş olan epikürizme varıncaya kadar belli başlı bütün eski akidelerin saadet telakkilerinde az çok aklî ve ahlakî esaslar daima göze çarpmaktadır.

Muasır sistemlere gelince; bunların bu mevzuda, eski akidelerle olan sıkı münasebetleri aşikârdır. Bununla beraber gerek ilmin terakkisiyle ve gerekse nikbinlik ve bedbinlik gibi tezlerin nazariyeleriyle muasır felsefede saadet telakkisinin daha muğlak ve fakat daha müspet ve ilmî bir safhaya girdiği muhakkaktır. Eskiler bu türlü tezlerden müstakil sistemler çıkarmayı düşünmedikleri gibi lezzet ve saadet dediğimiz şeylerin biolojik, psikolojik ve sosyolojik unsur ve kalitelerini dahi layıkiyle tahlil ve tavzih edememişlerdir.

Bazı farklarla mutlak ve sistematik bir nikbinliğin müessisleri olmuş olan Laipniç, Paskal ve Hegel'e nazaran kâinat, tekâmül ve terakkiye olan daimî istidadına rağmen, âlemşümul bir bakışa göre, her zaman tasavvuru mümkün olan âlemlerin en iyisi ve en mutlusudur. Aklın her an hayranlıkla önlerinde eğildiği muazzam âhenk ve âlemşümul illiyet ve gaiyet bunun en kat'î delilleri imiş.

Şopenhavr'ın mutlak bedbinliğine gelince; budizmin dinî üsluptaki itikatlarını felsefî bir sistem şeklinde muasırlaştırmaktan ibarettir. Bu sisteme göre, canlı varlığın birinci prensipi olarak kabul olunduğundan hakikatte varolmak istemek ve tesir etmekten başka bir şey ifade etmez. Tevali eden istek ve tercihlerimiz ise tatmin edilmedikçe birer elem kaynağı olmakta devam ettiklerinden binnetice hayat

inkıtasız bir arzu ve ıztıraptan ibaretmiş. Hassasiyet ve zeki irademizin inkişafına ve binaenaleyh gittikçe derinleşen ve genişliyen bir elemin şuuruna müncer olan terakki dahi saadetimize daima zıt olarak ilerlemekte imiş.

Her terakkiye mâni telakki ettiği hodkâmlıktan sıyrılmak için bedbinliği yegâne vasıta olarak tasavvur etmiş olan De Hartman ise, irade yerine, birinci prensip olmak üzere, şuurlu hadiselerin daima müterekkip oldukları sonsuz, basit ve unsurî hadiseleri, yani "gayrı meşuru" kabul eylemişti. Hartman'a göre denizin gürültüsü, şuurumuz dışında, nihayetsiz damlaların çarpışmaları hadiselerinden hasıl olduğu gibi şuurî faaliyetimizin esasını dahi, haberimiz olmadan, şuurumuzda biriken ve mukadderat ve saadetimizi gizli ve fakat müterakki muayyeniyetlerine tâbi kılan bu basit ve şuursuz hadiseler teşkil ederlermiş.

Spinoza beşerî saadeti, her şeyden önce, şeniyete muntabık fikirlere malik olmaktan ibaret aklî bir tekemmüle irca ettiği gibi Kant dahi onu faziletin haricî bir mükâfatı şeklinde telakki ederdi. Stuart Mil ise, bütün nefiyeciliğine rağmen, "saadet bütün gayelerimizi ihkak ve kontrol etmekle beraber yegâne gaye değildir; umumî saadeti hususî saadetimize tercih ettiren yüksek ve ıvazsız gayeler de vardır" demekten kendini alamamıştı.

Görülüyor ki, her şeyi haricî mekanizmadan bekliyen fatalist maddeciliği bir tarafa bırakırsak bazı bedbin temayüllere rağmen tarihin bütün devirlerine mensup en maruf filozofların yukarıda birer cümle ile esas hatlarını çizmek istediğimiz türlü saadet telakkileri, netice itibariyle, fizikî ve ruhî kuvvetlerimizin normal ve muvazi bir inkişafına müstenit ahlakî ve içtimaî bir tekemmül fikrine müntehi olmaktadırlar. Volter iyiyi ve saadeti aramak hayatın ve zeki iradenin hikmeti vücudüdür, derdi.

Filvaki yalnız ihsasî lezzetlere kıymet vermek ve hassasiyetin enfüsî çerçevesi içinde kalmak istiyen akidelerin ileri sürdükleri en esaslı delil hayırın ancak, hoş bir tarzda duyulması şartiyle tarafımızdan hakikî bir iyi olarak telakki olunduğu noktasıdır. Lâkin bu hoş duygunun yalnız başına iyinin ve saadetin bütün unsurlarını temsil edemediği âşikârdır. Çünkü, aynı zamanda, düşünücü ve isteyici bir varlık olan insan, bu hoş duygusunun sebep, illet ve mevzularını dahi anlayıp ihata etmedikçe bütün benliğini tatmin edecek tam bir lezzet ve huzura nail olamaz. Normal ve müdrik bir insan ancak aklın ve iyi bir iradenin ihkak ve kabul eyledikleri sevinç ve saadetlerle tatmin olunabilir. Bu suretle aklın, hariçte tasavvur ve arzu ettiğimiz şeylerden başka bir şey olmıyan, afâkî muhtevası, her vakıt, hassasiyetimizin bize verdiği tav'î ve enfüsî lezzetlerin mütemmim ve zarurî bir unsuru olur ve ancak onunla karakter ve benliğimiz arasında hasıl olan samimî âhenk sayesinde haz ve saadetimiz tamamlanabilir.

Bu muhteva ise, afâkî olmak haysiyetiyle daima birçok kalite ve münasebetlerden âri olmadığından, bizzarure, onları birlik teşkil eylediği enfüsî lezzetlerimize izafe eder ve niha-

yet her veçhile afâkîleşen ve kendi kendilerini teemmül ve arzu edecek derecede aklî ve iradî bir mahiyete kavuşan ilk lezzet duygularımız kendiliklerinden birer lezzet şuuru, birer sevinç fikir-irade şeklini alırlar.

Velhasıl her lezzetimizi, ona ayrı bir kalite, bir derece ve bir kıymet vermek suretiyle diğer lezzetlerimizden ayıran zekâmızı tatmin edecek sebep ve illetlere istinat ettirmek ve ona göre muhakeme ve mukayese eylemek kat'î mecburiyetindeyiz. O kadar ki, en tatlı ve kıymetli lezzet ve saadetler zekâmızın en büyük tatminini temin eden en yüksek fikirlerimizden ve aynı zamanda müteemmil i999demizin en yüksek arzularını dahi tahakkuk ettiren en ahlakî ve içtimaî fiillerimizden ayrılamazlar. Binaenaleyh her normal insan için en büyük saadet en aklî ve iradî bir tatmin ile tamamlanan en tav'î ve enfüsî bir lezzetin ve başka bir ifade ile tamamî şuurumuzu tatmin eden âlemşümul bir hayrın idealinden başka bir şey olmaz. Öyle bir ideal ki, kemmiyet ve keyfiyet, illiyet ve gaiyet bakımlarından bizim için en mümkün mükemmeliyeti ifade eder.

Diğer taraftan sevinç ve tatminlerimizin mevzu ve sebepleri yükseldikçe bu saadet idealine doğru daha ziyade yakınlaştığımızı duyduğumuzdan onların arasında kalite ve kıymetlerine göre bir derecat silsilesini kurmaktan kendimizi men edemeyiz. Platon'u, kaşınmak ile büyük bir hakikat bulmak arasında bir lezzet farkı temyiz edebilmelidir ve Stuart Mil'i de hayatını ülkülerine feda eden bir Sokratın dahilî tatminini çamurda yuvarlanan bir domuz yavrusunun huzur ve saadetine tercih ederim demeğe sevkeden âmil bu üstün mukayese ihtiyacından başka bir şey değildir. Bilhassa bunun içindir ki, herkesi yalnız kendi fikir ve fiillerinde değil, aynı zamanda kendi lezzet ve sevinçleri ve alelıtlak saadet telakkileriyle dahi hükmederiz. İşte menfaat, lezzet ve saadet mefhumlarının bu üstün ve ilmî hatlerine kadar yükselen her akidenin, ister nef'iyeci, ister lezzetçi ve saadetçi olsun, hiçbir vakit, ahlakî ve içtimaî mahiyeti inkâr olunamaz.

Buna rağmen saadetçilik akidesine karşı yapılan itirazlar çoktur. Evvela, böyle bir akideye esas teşkil eden saadetin, ferdî hodkâmlığın hududunu aşamadığı iddiası ileri sürüldü. Fakat böyle bir iddianın psikolojik ve sosyolojik bakımlarından son bir hadde kadar çıkarılan hakikî bir saadete râci olamıyacağı âşikârdır.

Kant dahi vazife gibi emrî ve ıztırarî bir mahiyete malik olmıyan saadetten hattı hareketlerimiz için ahlakî ve binaenaleyh umumî ve kat'î kaidelerin çıkarılamıyacağı itirazında bulundu. Halbuki, ahlakîliğin esasen haricî bir ıztırar ile telifi kabil olmadığı ve ahlakın vazife ve saadetin her ikisinin de kendi hürriyeti ve saadetimizle beraber gayrin hürriyet ve saadetini dahi kucaklıyan aklî ve iradî, umumî ve nihaî bir gayeyi güttükleri muhakkaktır. Buna karşı Kant "bize saadeti arattıran kanun tabiat tarafından kurulmuş olduğu için irademiz onu istemekten kendini men edemez" cevabını vermekle mukabele eyledi.

Fakat aklımızı idare eden kanunun da tabiat tarafından konulmuş ve iràdemize aynı suretle kabul ettirilmiş olduğu ve aklî tatminin de, yukarıda gördüğümüz gibi, saadetimizin ayrılmaz bir cüz'ünü teşkil ettiği itiraz götürmez hakikatlerdendir. Kant bu iddiasiyle saadeti bize hariçten gelen münfail bir ihsas derecesine indirmek istedi. Halbuki hakikatte saadet "müteemmil bir iradenin mevzuu, kendi kendinden ve kendi mevzuundan lezzet alan otonom bir iradenin faaliyeti neticesidir."

Bundan başka Kant, tecrübe etmeden evel şu veya bu şeyin bize ne lezzet vereceğini bilmek kabil olmadığı ve böyle önceden bilinmiyen lezzetlerin içtimaından hasıl olan saadeti gaye ittihaz eden bir sistemin daima ampirist olmaktan kurtulamıyacağı itirazını dahi ileri sürdü.

Filvaki bir meyvenin lezzeti gibi nebatî veya hayvanî bir uzviyetin şartlarına bağlı olan ihsasî lezzetlerin henüz cahili bulunduğumuz fiziolojik sebeplerine nüfuz edemediğimiz muhakkaktır. Lâkin, bundan ilmin, mutlak surette, bütün lezzetlerimizin unsur ve sebeplerini tayin ve izah edemediği ve edemiyeceği neticesi hasıl olmaz. Hususiyle en önce lezzeti "bizde bir hayatiyetin artması şuuru" diye tarif eden bizzat Kant'tır. Kant, lezzeti bu tarzda tarif etmekle, Fuyenin dediği gibi, zımnen, bizde böyle bir hayatiyetin artması şuurunu istilzam eden muayyen hâlet veya fiilleri ilmî metotlarla tetkik ederek normal insanların vasatîsinde aynı hâlet veya fiillerin hemen daima lezzet intaç edeceklerini, sebep ve illetleriyle birlikte, tespit etmek imkânını dahi kabul etmiş bulunur.

Fazla olarak bir hakikatin keşfi gibi zekâ veya irademizin tatmininden doğan ve daima sebep ve illetlerinin bilgisine tâbi olan lezzet ve sevinçlerimizi izah etmekteki iktidarımız dahi inkâr olunamaz. Kant'ın yukarıki tarifine göre bu kabil lezzetler aklî ve iradî "bir hayatiyetin artması şuuru" bulunduklarından ihsasî lezzetler gibi münfail bir tabiatta olmayıp sebep ve illetleriyle sezilen ve onlara göre takdir olunan faal lezzetlerdir. Buna karşı da Kant şu ince mukabelede bulunmakla amelî sahada olsun hakkını teslim ettirmek istedi: "Lezzetlerin menşeî sebeplerine ait bilgimiz onların tabiat ve kalitelerini değiştirmeğe kifayet etmez. Meselâ, paraya ihtiyacı olan bir kimse için altının dağdan veya kumdan çıkarılmış olması bilgisinin ne ehemmiyeti olabilir ?"

Filvaki Kant'ın bu misalinde altının menşei bize göre tamamen haricî bir şey olduğundan ona karşı bazı hallerde lâkayt kalabiliriz. Fakat, lezzetlerimizin aslî sebepleri bizzat bizde bulunan ve saadetimizin unsur ve âmillerini teşkil eyliyen meyelan ve fikirlerimizden, hâlet ve fiillerimizden ibaret olurlarsa, gene onlara karşı yabancı kalmamız kabil olur mu ? Her halde bu sebep ve illetlere nüfuz edebilmek sayesinde lezzet ve saadetimizin kalite ve kıymetlerini mukayese ve takdir edebildiğimiz muhakkaktır. Aksi takdirde doğruluk ve eğrilikten fazla bir şey olan iyi ve fenanın hakikî

münasebetini tayin etmek imkânsız olur.

Kant'ın saadetçiliğe yaptığı itirazların sonuncusu da saadetin kâmilen enfüsî olduğu iddiasıdır. Halbuki her müdrik insan duyduklarını daha basit duygulara irca veya daha yüksek hislerle mukayese ederek onları afâkî bir tarzda teemmül eylemekten ve bu veçhile fikirleri vasıtasiyle duygu ve hislerinin hudutlarını daima aşmaktan kendini alamaz. Gördüğümüz veçhile saadet yalnız fiziolojik hayatımızın ef ulelerinden doğan vasıtasız ve ölçüsüz hoşluk duygularından değil, aynı zamanda gayeye uzanmak kudretinde bulunan ve ferdî benliğimizi, her an, aşabilen düşünce ve arzularımızın tatminlerinden dahi teşekkül eder. Bunların bilhassa bu afâkî mevzuları ve kaliteleri sayesindeki şahsî saadetimiz afâkî ve gayrı şahsî bir mahiyet alarak tedricen gayrın ve küllün saadetini kucaklamağa başlar ve nihayet umumun vasıtasiyle umumun saadetinde kendi mükemmeliyetini bulur. Hakikî saadet .'lezzet ve şuuruna malik olduğumuz bir tekemmülden ibarettir."

Zaten bu afâkî kaliteleri tayyedersek, sırf enfüsî bir hassasiyet hadisesinden ibaret keyfiyetsiz bir hoşluk kalır ki, hiçbir vakıt, şuurlu bir insanın psikolojik bir hâleti olamaz. Mücerret bir renk olmadığı gibi hiçbir kalite, sebep ve illete malik olmıyan bilkuvve bir lezzet ve saadet dahi şe'nî olarak tasavvur olunamaz. Hislerimizi keyfiyetlendiren aklî ve afâkî unsurlar oldukları gibi fikirlerimiz dahi tav'î ve ilcaî hassalara malik bir dinamizm haline sokan da hissî ve iradî unsurlardır.

Bu hakikatlere rağmen, Stüart Mill, Pol Jan ve Lok gibi filosoflar en büyük kalite ve mükemmeliyetlerin hissî ve hatsî olduklarını kabul ederler. Filvaki geçmiş ıstıfaların, irsî insiyak ve itiyatların mahsulü olan birçok bediî, ahlakî ve içtimaî duygulara malik olduğumuz muhakkak ise de, vasıtasız duygularına malik olduğumuz bütün bu kuvvetleri daima aklın makuleleri ve ilmin metotlariyle ihkak etmek ve onlara afâkî bir mahiyet ve kıymet vermek ihtiyacındayız. Bu ihkak sayesinde zekâ ve ilmimizle tezat halinde bulunan birçok muzır insiyak ve itiyatlarımızı bertaraf etmek ve diğer birçok üstün insiyaklarımızı da fikirkuvetler şekline kalbeylemek imkânını elde edebiliriz . Şurası dahi kayde gerektir ki, hatsî şekil olmuş olan bütün bu hislerimizde, asırlar arasında, teressüp etmiş birçok fikirlerin izlerini bulmak güç bir şey değildir. Esasen ihsaslarımızdan hislerimizi ayıran şey de hislerimizin daima ihtiva ettikleri kısım fikirlerdir. Mesela, yurt sevgisinde daima fert, âile ve cemiyet fikirleri az çok mevcut oldukları gibi.

Velhasıl, ne Kant gibi nihaî gaye olarak kabul eylediği mücerret bir âlemşumullük fikrinde ve ne kat'î nefiyeciler ve hads'ciler gibi iyinin yalnız hoş veya müphem bir duygusunda duramayıp bütün mümkün sebep ve neticeleri, kemiyet ve keyfiyetleri, en ilmî metotlarla biolojik, psikolojik ve sosyolojik bakımlardan tetkik etmek ve bu veçhile bizzat şe'niyetten saadet idealini çıkardıktan sonra aynı şe'ni-

yeti bu ideale doğru yükseltmeğe çalışmak icap eder. Bizi yalnız kendi benliğimizin değil, cemiyetin ve bütün kâinatın dahi üstüne çıkaran ve onların yalnız ne olduklarını değil, ne olmak iktıza eylediklerini dahi araştırmamağa sevkeden bu müspet tekemmülün, bu üstün saadetin idealidir.

Hakikî saadet hoş bir duygu ile beraber iyilik, güzellik, sevgi ve fedakârlık namlarını verdiğimiz ahlakî ve içtimaî iyinin şuurlarımızda uyandırdığı hudutsuz bir sevinç ve tatmindir ki, benliğimizi daima, âlemşümullük şeklinde, aşıp kaçtığından bizde namütenahîlik ve hayranlık fikirlerini doğurur ve bir hadden sonra sonsuz bir sempati ile karışık, derin ve düşündürücü bir hüzne inkılâp eder. " En yüksek sevinç ve saadetler daima hemen ağlatıcı olanlardır."

Her halde yarının ve daha iyinin ümidiyle yapılan fedakârlıkta, diğerleri, kendileri için dahi, sevilmeğe lâyık gösteren gayirkâmlıkta, iyiliği cazibesiyle coşkun madde haline getiren güzellikte ve nihayet idealin " aklî bir sevgi ile sevilmesinden ibaret olan" ahlakîlik ve içtimaîlikte saklanan şahsî ve gayrı şahsî sevinç ve saadetlere, iyi yaratılmış ve inkişaf etmiş zekâ ve iradeler için, en yüksek sevinç ve saadetler bakışiyle bakmamak kabil değildir. Unutmıyalım ki, gayir ve kül için dahi varolmak, ahlakî ve içtimaî temayülü bizzat kendimiz için varolmak tav'î ve hodkâm temayülümüzün müteemmil ve mütekâmil bir şeklinden, bir derecesinden başka bir şey değildir. Bütün bu ilmî ve tecrübî hakikatler, şe'nî bir bütünlükle, aksettiren Ruso'nun şu sözü ne kadar manidardır: "Saadeti kendi içimizde ihmal ederken onu dışta aramak beyhudedir."

İKTISADÎ DEVRİDAİM
II

AYDOSLU SAİT

(Geçen sayıda çıkan "Ökonomik devri daim" yazısı, bu yazıya bir giriş olsun diye yazılmıştı).

OTARŞİ mi, yoksa denkleşme mi?

Otarşi, yani kendi kendine kifayet etme düşüncesi bugün moda bir mevzudur. Fakat bu, zannedildiği gibi yeni bir düşünce değildir. (1) 19 ve 20 inci asırdaki bütün himaye taraftarlarında, Alman Felezofu Fichte'nin "Der Geschlossene Handelsstaat" adlı meşhur eserinde, on sekizinci asrın birçok iktısatçılarında ve hassaten merkantilistlerde bunu görüyoruz. Otarşi, ortaçağ iktısatçılarının belli başlı endişesi olduğu gibi, bu fikri biz hatta en eski milletlerde de buluyoruz. (2) Çünkü bunun altında, her milletin kendi varlığı, manevî ve maddî istiklali hakkındaki en meşru kıskançlığının en samimî bir ifadesi gizlidir. Aleyhinde bulunanlar ne derlerse desinler, bu fikir, en tabiî ve en insanî bir fikirdir. Onun için de, hattâ en koyu halk tabakalarının bile düşünme tarzına en uygun geliyor. Bizim halkımız dahi meşhur bir kurt hikâyesiyle bunu izhar etmiştir: Kurda niçin boynun kalın? demişler "çünkü kendi işimi kendim yaparım" cevabını vermiş !

Bu böyle ama, otarşinin iyi bir şey olmadığını, dünyanın bize verdiği maddî imkânları millet sınırıyle bölmek yanlış bir şey olduğunu, iktısadî yapışlarımızın millet ve milliyet fikriyle münasebeti olmaması lazım geleceğini de tarihin pek eski zamanlarındanberi iddia edenler bulunmuştur ve hâlâ da bunların sayısı çoktur. Romalı Jül Sezara, bir Avrupa ve dünya birliği fikrini aşılıyanlar da ayrıca tetkike değdiği gibi ondan çok eski zamanlarda da iktısadî yapışların millet ve memleket hududu içinde kalmadığını yazılmış tarih ve her günkü keşifler göstermektedir. O kadar ki, insanlığın iktısat tarihini, avcılık, ziraat, sanat, ticaret... ilâ -gibi devirlere ayırmak teşebbüsünde bulunanların hizmeti, tarihi ve yaşanmış bir hakikati ifadeden ziyade herhangi bir devrin bizim tarafımızdan isnat edilmiş bariz vasıflarla tarifine yaramak ile kalmaktadır. Çünkü mesela av ile geçinen dahi, mutlaka — velev bizim görüşümüze göre iptidaî de olsa — bir âlete muhtaçtı. Bir av âleti yapmak için sanat dahi bilmesi lazımdı. Bugün tarihin inkâr edilemez bir hakikati olarak biliyoruz ki, tarihn bi-

(1) *Nowak: L'idée de l'Autarchie Economique*

(Bu kitap otarşinin tarihini güzel mutalea etmiştir.)

(2) *Lujo Brentans: Das Wirtschaftsleben der antiken Welt*

ze belli olan en eski devirlerinde de milletler arası iktısadî hem de ehemmiyetli ölçü de vardı.

Ancak bütün bu yapışlarda biz, kaba ve egoist bir fikir seziyoruz: Benim memleketimde her şey bulunsun, ben fazla istihsalimle diğer milletlerin ensesinden bol bol kazanç yapayım ve fakat ben daha ziyade kazanayım, başkası dahz. Bu kendi kendine olmadı mı, zorla bu neticeyi elde etmeliyim. Bu düşünceye kaba ve egoist sıfatını korken onu ret ve tenkit etmek sevdasında değiliz. Çünkü biz, tabiata mutlak olarak hükmetmek istemenin bir ütopya olduğunu zannediyoruz. Bu fikirler ise, insanın manevî ve maddî varlığını en iyi olarak inkişaf ettirebileceği zamanlarda, onun kuvvetli bulunduğu zamanlarda tabiî olarak doğan ve kendi kendine yayılan fikirlerdir. Onun için insanîdirler. Bunlar büyük âlim Darwin'in (3) insanı ve onun yaşayışını tarif ettiği tarzda tamamen insanîdirler. Biz, dünyanın neden dolayı, denizli ve dereli, kurak ve mümbit, dağlı ve ovalı, sıcak ve soğuk parçaları olduğuna isyan etmeği bir ütopya buluyoruz. Ayniyle, böyle değişikli şartlar içinde insan ailesinin neden dolayı bir takım hususiyetlerle millet denilen bölümlere bölündüğünü, ancak tarih felezoflarının izah gayretine terkediyor, tarihî oluşumuzun ve yapışımızın bize damgaladığı hususiyetleri de objektif bir hakikat olarak kabul ediyoruz. Şu halde bu hususiyetlerin maddî ve manevî tecelli ve icaplarını da bugünkü tabiatımızın bir parçası olarak tanıyoruz, onları insanî ve tabiî buluyoruz.

Ne yapalım? binlerce ve binlerce yıl içinde geçen "hayat mücadele"sinde insanlığın küçük bir kısmı da % 99 bir ekseriyetin tâbi ve riayetkâr olduğu hayat şartlarının dışında kalmış ve ne derede ne de tepede kökleşmeyi ihtiyar eylememiş ise bunlara da gene insanî ve tabiî kayıt ve hudutlar altında acır, bir an evel kökleşme tavsiye ederiz. Onların, enternasyonalin gerek sezarist, gerekse marksit şeklinde ısrar etmelerinin beyhude olduğunu sanırız.

* * *

"Brakınız olsun, bırakınız geçsin" sözlerinin bir zamanlar insanlığın hülyasını epiy coşturmuş olduğunu hepimiz biliriz. Fakat bu düsturun herhangi bir zamanda tam olarak tatbik edilmiş olduğunu kim iddia edebilir? Şüphe yok, bu böyle olmadı ise, buna sebep, her tarafta sun'î manialara tesadüf edilmesidir, diye mahut tekerlemeye avdet edilebilir, ama, bu manialar sun'î mi idiler, yoksa tabiî mi idiler, burası da pek güzel münakaşa edilebilir. Biz uzun sürecek olan böyle bir münakaşaya burada girmiyeceğiz. Daha ziyade biz, bugün bütün insanlığı meşgul eden otarşi meselesini biraz daha yakından tetkik etmek istiyoruz. Fakat şunu ilave edelim ki, "bırakınız olsun"cuların sade bir ütopyacı olduğunda da mütereddidiz. Acaba, onların bu düsturu o zamanki vaziyetlerine uygun tabiî ve insanî düşüncelerin kaba ve egoist bir ifadesi değil miydi? diye sorarız.

---

(3) Charles Darwin: Die Abstammung des Menschen

Otarşinin lehinde ve aleyhindeki delilleri kısaca söyliyelim :

Aleyhinde bulunanlar :

1.— Otarşi ile ihtiyaçlar daralır, milletlerin karşılıklı terakki tahrikleri kalmaz;

2.— Kullanacağımız emtianın birçoğunu — sırf kendi memleketimizden tedarik etmek hevesi ve gururu uğruna — çok pahalı malederiz;

3.— Kısaca millî iktısat, sıkıntıya düşer, geriler ve fakirleşir, diyorlar.

Lehinde bulunanlar ise diyorlar ki:

1.— Tam serbest bir milletler arası iktısadı, bütün milletlerin serbest ve ilanihaye inkişafına imkân bırakmaz. Herhangi bir coğrafî veya tarihî tesadüfle geri kalmış milletlerin ilerlemiş milletlerle müsavî şartlarla rekabeti mümkün değildir. İlerlemiş ve zenginleşmiş olanlar, ötekilerinden fazla istifade ederler, ötekilerini yolar, istismar ederler ve nihayet mahvedebilirler.

2.— Bütün miletlerin medenî vasıtalarla mücehhez olma dereceleri müsavi olsaydı bile, serbest bir enternasyonal iktısadın şu mahzuru vardır: Konjüktür hassasiyet. Çalışkan ve tedbirli bir millet dahi, herhangi uzak bir ülkede yaşıyan bir milletin, velev tedbir noksanı veya tabiat zoriyle olsun, baş ağrısına uğraması ile berabr, başını yastığa koymak mecburiyetinde kalır. Yalnız kendi tesir ve müdahalesiyle bertaraf edilemiyecek, hiç beklemediği, sarsıntılara uğrar.

3 — Tam serbest bir iktısat, tam bir beynelmilel iş bölümü getireceği için, her milletin kendi hayatî ihtiyaçlarının doyurulması için muhtaç olduğu maddelerin kökü, yedi kırım dört köşeye dağılır. Binbir diyarın coğrafî ve cevvî icaplarına, binbir tabiatta insanın heves ve arzusuna bağlı kalır. Millî hayatta istikrar kalmaz. Bizzat millet ve milliyet mefhumu ortadan kalksa dahi, bu istikrarsızlık mahzuru bakidir.

4.— Tam serbest bir iktısat tahayyül edenler, iktısatla milliyetin münasebeti olmadığını da gizli veya açıkça iddia etmektedirler ki, bu da pek basit bir düşüncedir. İktısat, hayat dediğimiz varlığın ve onun yapışlarının bir cüzüdür. Gayesi de o hayatın maddî ihtiyaçlarını temin etmektir. Ütopyacılar ne derlerse desinler, millet, milliyet ve millî hayat birer hakikattir, birer insanî ve tabiî zarurettir. Nasıl olur da, iktısat, hayattan, ferdin ve onun mensup olduğu milletin hayatından ayrı ve bitaraf bir yapış olabilir? İktısadın milliyetle münasebeti olmadığını söylemek, iktısadın kendi kendisinin gayesi olduğunu iddia etmek olmaz mı ?

5.— Nihayet tam serbest bir iktısada meydan verme, sade millî iktısadı ortadan kaldırmakla kalmaz, milliyet mefhumunu ve millî nizamın temeli olan millî kültürü de dejenere hale getirebilir.

İtiraf etmeliyiz ki, otarşinin gerek lehinde ve gerekse aleyhindeki deliller ilanihaye müdafaa edilebilir. Her iki tarafta da kuvvetli hakikatler gizlidir. Biz de tetkiklerimizde serbest kalmak için mutlak olarak bir tarafa veya öbür tarafa temayül etmekten sakınmak istiyoruz. Bununla

beraber otarşi aleyhinde bulunanların delillerini, bir ütopya olan tam serbest bir iktısattan ziyade, bir milletler arası denkleşmesinin müdafaası şeklinde nazarı itibara alarak tetkike şayan buluruz.

* * *

Eğer, tam serbest bir iktısat sisteminin bir yaz gecesi rüyası, bir ütopya olduğunda ittifak eder (4), ve milletler ârası iktısadını ancak bazı hadler içinde bir denkleşme mahiyetinde kabul eylersek, mesele — fikrimizce — daha kolay bir vaziyete girmiş, muayyen ve mahdut bir sahaya getirilmiş olur. Bu takdirde, otarşinin leh ve aleyhindeki delilleri telif etmeğe imkân vardır. Telifcilik daha geniş ve daha insanî bir düşünme şeklidir. Mebde'lerinde — hiç olmazsa yarı yarıya — faraziye ile başlıyan fikir spekülasyonları ile bulduğumuz prensipleri ve sistemleri tek cepheli, sert ve haşin bir surette hayata tatbik etmek istemek, hayatın oluş şartlarında gaflet etmek olurdu.

* * *

Otarşi ve denkleşme, her iktısadî teşebbüste, hattâ her ferdin iktısadî yapışlarında birbiriyle cidal halinde olan iki (kuvvet-fikir)dir. Herkes, kendi yağiyle kavrulmak ister. Fakat gene herkes de başkasının tavuğunu kaz gibi görür. Fakat ekseriya bu, bir görüş hatası değil, ve kendisinin tavuk için verdiği emek kadar bir emek başkası elinde — içtimaî, iktısadî ve coğrafî sebeplerle — bir kaz yetiştirmeğe kâfi ise, en basit hesap bile, aynı bedel karşılığı ile kazı tercih ettirebilir. İşte bu noktada iki ihtimal karşısındayız: Ya kazı başkası ucuza malettiği için kazı ucuza alır ve kendimiz de neyi ucuza maledersek bütün kuvvetimizle o işe sarılırız. Ve böylece yabancı ile aramızda bir iş bölümü başlar ki, bu, serbest mübadelecilerin muvafık bulduğu şekildir. Yahut da — ki ekseriya bu böyle olacaktır — yabancının arzettiği bu nimetten ilanihaye ve hiçbir sarsıntıya uğramadan istifade edip edemiyeceğimizi düşünürüz. Başkasındaki daha müsait iktısadî ve coğrafî şartların mütevali bir surette hükmünü serbestçe yapması bizi, yalnız o şartların nimetinden bir gün istifade edemiyecek hale getirmekle kalmaz — çünkü aynı hayat seviyesi için iki tarafın vereceği emek çok farklıdır — , belki nihayet bizim sefilliğimiz ve mahvımız da beklenebilir.

Bu iki zıt düşünce arasında muvazeneyi ve orta yolu bulanlara gemisini yürüten kaptanlar deriz. Bu muvazeneyi bulamıyan, ister bir millî iktısat olsun, isterse hususî bir aile iktısadı olsun, kendi temelinin ergeç sarsıldığını görür.

* * *

İlk önce milletler arası iktısadını ele alalım :

Bugün, asrımızın medeniyet seviyesinde bulunup da, bütün ihtiyaçlarını kendi topraklarından tedarik eden bir millet yoktur. Fakat bu hakikat, gelecek zamanlarda da bütün mil-

---

(4) Bu ütopyanın en son, toplu ve mutedil bir müdafaasını Profesör Charles Bodin'in: "Economie dirigée — Economie scientifique" adlı kitabında okuduk.

letler için muteber bir delil olamaz. Bugünkü medeniyet seviyemize göre, tabiattan bekliyebileceğimiz bütün nimetleri hudutları içinde kısmen bakir olarak toplamış, mesela Rusya ve Amerika gibi milletlerin, bir millî gayretle otark hale gelebilmeleri mümkündür. Şüphe yok bu hal, bütün milletler için de böyle değildir ve onun için umumî bir kaide olmıyabilir. Fakat her millet için de bir hadde kadar bir nisbî otarşi imkânı vardır. Bu ise her şeyden evel bir ahlak ve içtimaî nizam meselesidir. Çünkü birçok ihtiyaçların yerli mahsule göre yerlîleştirilmesini ve kozmopolit zevklerden ayrılmayı icap ettirebilir. Bu hiç de ihtiyaçların daraltılması ve gerilemek demek de değildir. Japonya geri bir millet midir? Eski Yunanlıların yerlileşmiş zevkleri, hattâ sadeleşmiş ihtiyaçları, onların binlerce yıldır insanlığın gıptasını tahrik edecek bir seviyeye gelmesine hiç de mani olmamıştır. Zamanımızda binbir vasıta ile yapılan moda reklamlariyle sun'î olara yeniden yaratılan ve artırılan ihtiyaçların insanı bütün maddî ve manevî varlığiyle aksuata mevzuu bir kukla haline getirdiği de aşikârdır.

Böyle nisbî bir otarşi ile temin edilen ihtiyaçlardan açıkta kalanları, dtnkleşme ile dışardan tedarik edilebilir. Millî bünyenin cihan piyasa hareketlerinin sarsıntılarına maruz kalan kısmı da böylece dar bir sahaya hasredilebilir. Böyle bir denkleşme ile yaşıyacak bir millet, her şeyden evel dışardan alacağı maddelere karşı daima satabileceği ihracat maddelerine malik olmalıdır.

* * *

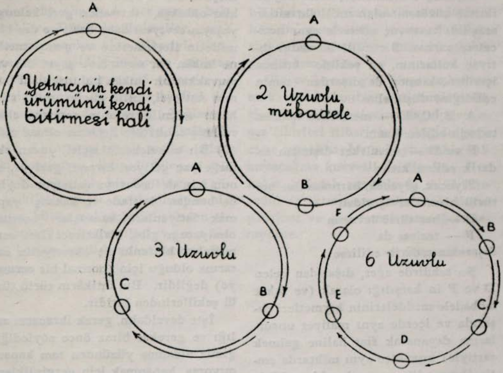
Denkleşmenin teknik mahiyeti, emtia mübadelesinin tâbi olduğu zincirleme hareketlerinden başka bir şey değildir. Bu hareketleri, istihsal, istihlâk gibi emtia hareketleri ve envestisyon halinde de düşünebiliriz. Mübadelenin en basit şekli, müstahsilin istihsal ettiği şeyi bizzat istihlâk etmesidir. Mübadele yalnız iki kişi arasında olunca zencirin halkası ikileşmiştir. Biz hepimiz, her günkü hayatımızda bu zencirin üç, dört, beş... ilâ halkalı şekillerine şahidiz. Önce yaptığımız gibi (*) yiyeceği A, barınacağı B, giyeceği C, levazımı D, hizmetleri E, envestiyonu F ile göstererek biribirinden ayırt edeceğiz. (Öteki sayfadaki şekillere müracaat!)

Bu şekillerle her gün yaşadığımız bir hakikati, yani ihtiyacımızı, doyurmak için ele geçirdiğimiz emtianın pek değişikli mübadele şartları içinde bize vasıl olduklarını tebarüz ettirmek istedik. Bu figürlerdeki her halkadan (iktısat cüzü tamından) çıkan emtia ile ona giren emtia aynı kıymette ise denk vardır, demektir. Tabiî bu devri daimler muttarit (constant) değildir. Devri (rhytmique) değişmeler gösterir; mevsim, ay, hafta farkları vardır.

Cüzütamların birinden ötekine vaki olan emtia akışlarının aksi istikamette bir de para akışları vardır. Bunların emtiaya kıymetçe tevafuku icap ederse de, bazen enflasyon ve deflas-

---

(*) *Geçen sayımızdaki yazımıza müracaat!*

yon halleri olur ki, ehemmiyetleri ikinci derecededir. Bunlar, karşılıksız paradan doğan büyük enflasyon veya bunun aksi olan deflasyon değildir; belki piyasanın küçük para ve tediye hareketleridir. Alınmış-verilmiş veya alacak-verecek vaziyetinin bir milletin öteki milletlerle olan münasebeti ölçüsündekine biz, tediye ve hesap muvazeneleri diyoruz. Zaten tamam kapanmış devri daimler zamanımızda hemen hemen mümkün değilir. Meğerki aynen mübadele (troc) yapılsın. Bununla beraber, her cüzütam, esas itibariyle verebileceği kadar almak mecburiyetindedir. Başka bir tabirle, almak mecburiyetinde olduğu kadar kendisi de bir şey başarabilmelidir. Bu esasın uzun bir müddet ihmali, mübadele zencirinden bir halkanın kopması neticesini verebilir ve bu, bütün millî iktısadı uçuruma götürecek bir tehlike olabilir.

Bu hal ve ihtimalleri birer büyük iktısat cüzütamı olan millî iktısatlar arasında tasavvur edersek aynı neticelere varırız. Bir millî iktısadın ihtiyaç kollarının, şu şekilde kısmen içeriden, kısmen de dışardan temin edildiğini düşünelim :

A, B, C, E — memleket içinden tedarik edilen kısım

F ve D — memleket dışından tedarik edilen kısım

Yiyecek, giyecek, barınacak ve her türlü hizmetler içeriden

D — her türlü levazım

F — tesisat da

dışarıdan tedarik edilirse :

Bu takdirde eğer, dışarıdan gelen D ve F in karşılığı olarak (ve fakat mübadele maddelerinin kıymetleri dışarıda ve içerde aynı maliyet unsurlarına dayanarak fiat haline gelmek şartiyle) kıymetçe aynı miktarda emtia ihraç edilse — yukarıki şekilde olduğu gibi — devridaim tamamlanır ve bittabi mesele yoktur. (Burada başka millî ve siyasî düşünceleri bir tarafa bırakmalıyız).

Burada koyduğumuz şart ehemmiyetlidir. Mübadelede iki tarafın maliyet unsurları aynı veya hiç olmazsa birbirine pek yakın olması lazımdır diyoruz. Yoksa bir taraf daima aldanmaktadır. Mübadele unsurları içindeki işçi ücretleriyle, müteşebbisbislerin kâr normalarını karşılıklı olarak her memlekette yaşayış seviyesine bağlamak istiyenler çoktur. Bunlar, insan işini de, millî menfaati de, hattâ millî varlığı da piyasa ve aksuata mevzuu yapmakta tereddüt etmiyen, onları da emtia addeyliyen iktısatçılardır. Böyle bir düşünce hâkim oldukça, iktısaden geri kalmış, yaşayış seviyesi daha basit ve dar bir milletin ilerlemesine ve genişlemesine imkân var mıdır? ve şayet dar ve muvakkat bir imkân bulunsa dahi bunun neticesi, millî gücün, millî sıhhatin ve millî refahın zararına elde edilmiş zahirî bir ilerleme olmaz mı? (5) Bir memleketin işçisi, yavan ekmeğe yan geliyor, hırpani geziyor, onun için de bedavaya çalışıyor deyip de bundan istifade ve kazanç yapmak istiyenlerin kazançları normal olmıyacağı gibi, biriktirecekleri sermayeler, kütlenin ve ekseriyetin zararına olduğu için (normal bir sermaye) değildir. Bu, ihtikârın türlü türlü şekillerinden biridir.

İşte devridaim, gerek ihracatın azlığı ve gerekse biraz önce söylediğiğimiz aldanma yüzünden tam kapanmıyorsa, kapanmak için gerginliklere uğramasını ve mübadele zencirinin ergeç bir taraftan kopmasını beklemelidir.

Bundan başka, bu mübadele devridaiminin her zaman karşılıklı bir hüsnü niyet içinde ve hiçbir tehlikeye uğramadan ilanihaye devamı mümkün olmalıdır ki, bundan da hiçbir zaman emin olamayız. Beynelmilel itiyatların değişmesi imkânı ve bu suretle giren ve çıkan mallara lüzum

---

(5) Burada da Almanya'nın büyük enflasyon senelerindeki feci halini hatırlatırız. O zaman da pek ziyade artıyor görünen Alman dış ticareti Almanya'yı büyük zararlara sokmuştur. Çünkü millî emek, âdeta bedava, yabancılara verilmiş oldu.

kalmaması veya yerlerine başka şeylerin kaim olması da her zaman beklenebilir. Bütün bu ihtimaller, gerek satım ve gerekse alım itibariyle dışarıya elden geldiği kadar az muhtaç ve tâbi olmak zaruretini gösterir.

Bir milletin iktısadî istikbalini, daima artan bir dış ticarete bağlamak istiyenlere iltihak etmeyiz. Önümüzde bir Avusturya misali vardır. Şimdiki Avusturya, iktısadî bünyesi itibariyle, çok geniş bir dış ticarete göre teşkilatlanmıştı. Beklenilmiyen bir hadise, bütün mahreçlerini elinden aldı, ihracat yollarını tıkadı ve onu hemen hemen kendi kendine bıraktı. Bu değişen ve değişmesinden içtinap kabil olmıyan şartlar, onaltı senedenberi hem bu memleketin yaşama kabiliyetini ve hem de dünya sulhunu şüpheye düşürmüştür.

Bu ve bunun gibi birçok misaller, mukavele ve kontenjan sisteminin dış ticarette — hiç olmazsa taşıdıkları esas fikirleri itibariyle — hiç de geçici ve muvakkat bir rol oynamakla kalmıyacağına kuvvetli delillerdir. Her halde, gelecek zamanlarda millî iktısadın iç iktısatlara daha fazla dayanacağını ve onu temel tutacağını sanıyoruz.

— Bitmedi —

ANADOLU'da SU KUVVETLERİ

HASAN HALET

(Değerli elektrik mühendislerimizden Hasan Halet Bey Anadolu'nun su kuvvetlerini ve bunlardan faydalanma yollarını araştırmak için seyahatler yapmıştır. Değerli fen adamımız gördüklerini ve düşündüklerini ÜLKÜ okuyucularına anlatmağı vâdetti. Hasan Halet Beyin edebî bir çeşni ile yazdığı ilk makalesini basıyoruz. Bu tarzda yazıları bütün Türk fencilerinden beklediğini söylemeğe, ÜLKÜ bunu vesile sayar.)

GÜZEL Anadolu'nun muhtelif istikametlerinde yaptığım seyahatlerde, Türk köylüsünün doğuştan bir mühendis olduğunu gördüm. Türk köylüsü, köyünü, yurdunu ya berrak bir membaın bucağına ve yahut da çağıldıyarak akan bir çayın, uyuyarak akan bir derenin kenarına kurmuş. Suyun önüne çalıdan, ağaçtan veya toprak bir set yaparak suyun akıntısını tarlasının istikametine çevirmiş, açtığı toprak arıkla bu suyu tarlasına, bahçesine, bağına akıtmış. Arkın kenarına söğüt, yahut kavak ağacı dikmeği de unutmamış. Hem kanalın kenarını süslemiş, hem de toprakların kaymasının önüne geçmiş.

Türk köylüsü, sudan daha başka suretlerle de istifadeyi ihmal etmemiştir. Arkın geçtiği yerde bir uçurum bulabildi mi, buraya, bütün teferrüatı kendi öz emeğiyle meydana gelmiş bir değirmen kuruyor. Değirmenin bir kenarında pirinç için çeltik dibekleri çalıştırıyor, bir de ağaç hezarı kurarak hem yiyeceğini, hem de ocağının yapı ihtiyacını temin ediyor.

Anadolu'da ormanların, dağların sızdırdığı suların Türk köylüsünün hayatında asırlarca oynadığı rol hakikaten dikkate şayandır. Göz karariyle açılan kanallarda yaptığım muhtelif sürat ölçüleriyle, Türk köylüsünün suyu saniyede vasatî olarak bir metrelik süratle kanal içinde sevkettiğini gördüm. Birkaç basit âletle açtığı kanal, yaptığı muhtelif tipte su çarkları, yonttuğu değirmen taşları, vücude getirdiği çeltik dibekleri, ağaç hezarları, Türk köylüsünün pratik bir mühendis ve iyi bir usta olduğunu ispat etmektedir.

Asırlarca milyonlarca köylüyü besliyen sularımızın coğrafî vaziyetleri, meyilleri, her sene değişen su miktarlarının ölçüleri, rasatları hakkında henüz esaslı kayıtlarımız yoktur. Cümhuriyet hükûmeti bu ihtiyaçları da nazarı dikkate almış ve esaslı etütlere başlamıştır.

Tabiî kuvvetlerimizin en başlıcası olan sularımız üzerinde ne kadar canla, başla çalışsak, bu yüksek ve mütemadi kuvvetten o kadar büyük istifadeler temin edeceğimiz tabiîdir. Türk köylüsünün ufak mikyasta

ve ancak kısım kısım istifade temin ettiği sularımız, yeni sanayi inkişaf programımızda bize büyük muharrik kuvvetler, yeni büyük irva ve iska faaliyetimizde bize bol su temin edecek vaziyettedir. Şuna sevinelim ki: en kurak bildiğimiz yerlerde bile, istifade temin edebileceğimiz membalar ve su kuvvetleri mevcuttur. Bu yazımızda bunların bir kısmından bahsedeceğiz.

Yerköprü şelâlesi — Konya'nın cenup istikametine doğru 150 kilometrede ve Karaman kasabasının cenubu garbisine doğru 90 kilometre mesafede, bakmakla doyulamıyacak güzellikte bir şelâle vardır. Buraya iki defa gittim. Karaman'dan buraya gayet güzel bir şose var. Otomobille tam üç saat sürüyor. Karaman'dan itibaren sıra ile Bedilayan, Masara, İlusal, Kısala, Özyaz, Alayurt, Aladiken, Güdelezen, Elmasun, Armasun, Kayaağzı, Habiller köyleri geçiliyor. Karaman'ın râkımı 1028, Habiller'inki 1310 metredir. Habillerden sonra aşağıya doğru inilmektedir. Buradan Yerköprüye kadar olan arazi, mükemmel bağlarla kaplanmıştır. Yüzlerce vagon üzüm, Karaman vasıtasiyle buradan her sene İstanbul'a sevkedilmektedir. Şelâlenin etrafında, Dülgerler, çakallar, Sarıhacı köyleri bulunmaktadır. Şelâlenin bulunduğu yer, jeoloji bakımından pek ziyade şayanı dikkattir.

Göksu daha uzaklardan geliyor. Her iki tarafı da gayet yüksek dağlarla çevrilmiş olan Göksu bu dağların arasında bir boğaz teşkil ediyor. Tam Yerköprü ismi verilen noktaya geldiği zaman bu boğaz nihayet buluyor ve tabiî büyük bir dağın içine oyulmuş bir şimendifer tüneli gibi bir tünelin içinden geçerek o dağın arka tarafından açığa çıkıyor ve akmasına devam ediyor. Tünelin üstündeki dağa gelince: İşte bu dağın üzerinde de üç tane membadan sular çıkıyor ve bu sular toplanarak Karasu isminde büyük bir dere teşkil ediyorlar ve Göksu'nun arka tarafından çıktığı dağın üzerinden 45 metrelik bir sukutla ve 11 tane gayet güzel şelâle vücude getirerek aşağıya düşüyorlar. Ve burada Göksu'nun kendisile birleşerek gayet büyük bir dere vücude getiriyorlar.

Membalardan çıkan sular, 25 metre genişlikte ve vasatî bir buçuk metre derinlikte Karasu deresini vücude getirmektedir. Yalnız bu derede saniyede 25 metre mikâbı su akmaktadır. Şelâlelerin irtifaı 45 metre olduğu için (12,500) beygirlik bir kuvvet elde etmek imkânı vardır. Şelâlenin râkımı 912 metredir.

Bu kadar uzak yerdeki bir kuvvetten yapacağımız istifadeler şunlar olabilir:

1 — Bu sukuttan istifade ederek işletilecek olan su türbinlerinin çevireceği santrifüj tulumbaları, Göksu'nun tünelden evelki kısımlarını alarak yukarıya yüzlerce metre çıkararak susuzluktan kıvranan adayı sulıyabilir. Açılacak kanallarla akıtılacak suyun Konya ovasını sulama işinde ne kadar büyük bir yardımı ve hizmeti olacağı, ancak şelâleyi görmekle takdir edilebilir.

2 — Elde edilecek elektrik kud-

reti ile de bu güzel ve büyük şelâlenin etrafında, sanayi, kültür yuvaları, ocakları kurulabilir.

Suçıktı Şelâlesi — Konya'nın Akşehir kasabasının 45 kilometre cenubunda 10 bin nüfuslu eski (Antioh), Yalvaç kasabası bulunmaktadır. Bu kasabanın şimalinde 800 kilometre mesafede Suçıktı isminde bir memba bulunmaktadır. Burada büyük bir kayanın içinden buz gibi berrak bir su çıkmaktadır. 10 bin nüfuslu Yalvaç kasabasile etrafındaki köyleri işte bu su beslemektedir. Çok eski bir şehir olan Yalvaç'taki Roma harabeleri içinde bu membadan çıkan suyun eskiden mükemmel kârgir tünellerle (Antioh) şehrine akıtıldığı görülmektedir. Vaktile Orta Anadolu'nun merkezi olan (Antioh)un, büyük nüfus beslediği de anlaşılıyor. Muntazam bir surette çıkan bu su, 120 metrelik bir sukut yapmaktadır. Suyun miktarı saniyede 800 litredir. İşte bu noktada, 1000 beygirlik bir kuvvet elde etmek imkânı mevcut bulunmaktadır. Yalvaç'a sekiz, Akşehir'e 15 kilometre mesafesi olan bu şelâle, civarındaki 30 bin nüfusuı gayet ucuz elektrik kudretile besliyecek bir vaziyettedir. Yalvaç'ta Sumer Bankın ve ahalinin iştirakile yapılmış mükemmel bir deri fabrikası muattal bulunmaktadır. İktısadî sebepler den ziyade kuvvei muharrikenin dizel motörü ile pahalı olarak elde edilmesi, bu ataletin başlıca sebeplerini teşkil etmektedir. Yalvaç'taki bu deri fabrikası ve Akşehir'deki muhtelif değirmenler bu kuvvetten çok istifade edebilirler. Bu havalinin ihtiyacını temin edecek küçük sanayi de bu muharrik kuvvetten istifade edebilirler.

İvriz membar — Bugünlerde Sumer Bank tarafından temeli atılmış olan Konya Ereğlisi mensucat fabrikasının yernnin intihabında İvriz menmbaı en büyük âmil olmuştur.

Konya Ereğlisine 15 kilometre mesafede Toros eteklerinden biribirine pek yakın birkaç noktada kayalar arasından bolca su çıkmaktadır. Bu su büyük bir dere teşkil etmektedir. Yapılan ölçüler, suyun saniyede asgarî 2700 ve azamî 7500 litre olduğunu göstermiştir. Suyun membaının etrafında İvriz köyü bulunmaktadır.

Hitit Kırallarından birinin, tebaasından birine üzum salkımı verdiğini gösteren büyük heykeli membaın kenarında büyük bir kayanın üzerine gayet sanatkârane bir surette oyulmuştur.

İşte bu membadan alınacak su 900 metrelik bir kanalla getirilecek ve (30) metrelik bir sukutla asgarî 900, azamî de 2200 beygirlik bir su kuvveti elde edilecektir. Elektrik santralının yapılacağı mevkiden de havaî hatlarla 15 kilometrelik mesafeye elektrik cereyanı sevkedilecek ve bu cereyan Ereğli istasyonunun yanına yapılacak olan mensucat fabrikasına verilecektir. Bu santral Anadolu'nun, su ile işler belli başlı santrallarından biri olacaktır.

Kuvvei muharrike olarak kullanılacak bu suyun muntazam kanallarla uzaklara sevkedilerek Konya ovasının bir kısmını da sulaması mümkün

olabilir.

Karaman'da bulunduğunuz zaman 10 bin nüfusluk kasaba ile binlerce nüfuslu köylerin saniyede 600 litre akan bir dere ayağından azamî derecede istifadeye çalıştıklarını, ve ovanın birçok kısmının susuz kaldığını görürsünüz. Karaman'dan sonra gelen Ereğli istasyonuna girerken ise, yeşil ağaçların her tarafı kapladığını görürsünüz. Her iki büyük kasaba arasındaki mesafe 100 kilometreyi bile bulmaz. Ereğli'yi sulıyan İvriz membaı ile diğer sular ovanın içinde, Akgöl denilen büyük bir bataklıkta toplanmaktadır. Buradan da tahtelarz kanallarla denize doğru gitmekte olduğu anlaşılıyor.

Yapılacak büyük bir gayretle bu bataklık kaldırılabilir ve susamış olan Konya ovasının şark cihetleri de bu büyük nimetten istifade edebilir.

Hulâsa: Konya ovasının şimalindeki Aksaray sularından da istifade edildiği takdirde bu büyük ovanın bugün susamış parçalarından bir kısmı, Yerköprü, Suçıktı ve İvriz membalarının su kuvvetlerile ve kanallarile büyük tulumbalar vasıtasile sulanır ve hem de bu sularla elde edeceğimiz elektrik kudreti, yüksek verime istidadı olan bu ovadaki köylüler iktısat ve kültür yolunda mühim varlıklar göstermek imkânını verir.

ESKİ TÜRK YAZISI İLE YAZILMIŞ İSTANBUL'DA BİR KİTÂBE.

HÜSEYİN NAMIK

ORHON harfleri ile yazılı eserler Sibiryadan Orta Avrupaya kadar saha da bulunmaktadır. Macaristanda Nagy -Szent-Mikloş denilen yerde bulunan yirmi parçayı mütecaviz altın define üzerindeki yazılar da bunların Peçenek Türklerine ait olduğunu gösterdikten sonra artık Orhon yazılarının Macaristan'a kadar geldiğinde şüphe edilemez. Bütün bu malum olan eserlerden maada bir de Transilvanya'da oturan ve Sekel namı verilen bir kavmin de bu yazı ile yazılmış eserleri vardır ki, bunların bu yazısı ilim âlemince o kadar tanınmış değildir.

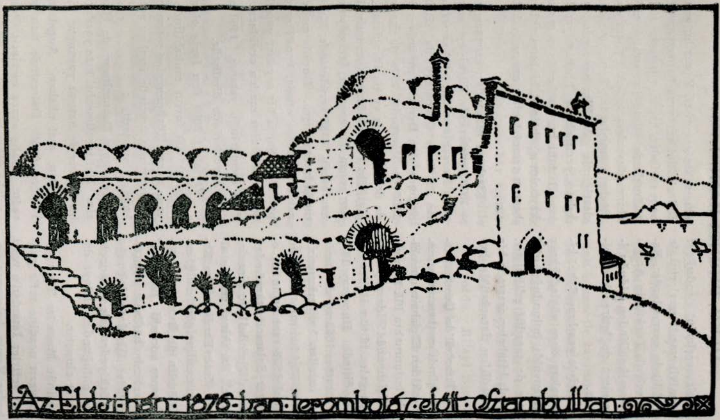
Bu yazı son zamanlara gelinceye kadar çobanlar tarafından bilinmekte ve kullanılmakta idi. Bunun Osmanlılar devrine kadar izlerine tesadüf et tiğimiz gibi bazı Macarlar da yazının hâlâ kullanıldığını iddia edecek kadar cesaret göstermişler ise de ilmî tetkikat artık yazının kullanılmadığını göstermiştir.

Sekellerin aslen Türk, yani Hunların Macaristan'da kalan bakiyesi olduğunu bütün Macar kronikaları yazmakta müttefiktir. Bu yazılar ağızdan ağıza nakledilen ananelerin bilâhare kitaba geçmiş olanıdır. Binaenaleyh meseleyi ilmî bir şekilde tetkik ile ortaya koymak icap etmekte idi. Bu hususta bugün Macar Maarif Nazırı olan Homan Balint çok kıymetli bir tetkik yazarak Sekellerin eski Avar Türklerinin bakiyesi olduğunu ispat etmiştir. (1)

Gene Macar membaları bahsimize mevzu olan yazının da Sekeller tarafından kullanıldığını açıkça yazmaktadırlar. Eski Macar kronikalarından olan Kézai Simon, Viyana resimli kronikası, Thuroczy'nin eserleri ve daha burada isimlerini yazmağı zait addettiğimiz birçok membalar bu yazının Sekel Türkleri tarafından kullanıldığını müttehiden yazmaktadırlar. (2) Daha sonra bu yazılarla yazılmış bütün eserler yalnız Sekellerin oturdukları yerlerde olduğu halde Macar âlimleri bu yazının sade Sekellere ait değil, Macar yazısı olduğunu ileri sürmektedirler. Halbuki bütün tarihî vesikalar ve hadiseler bu iddiayı tekzip ettiğinden bu yazıyı bittabi biz de yalnız Sekellere hâs bir yazı olduğunu ısrarla kabul edeceğiz. Filvaki Sekeller bilâhare Macar istilasından sonra yavaş yavaş dillerini kaybederek Macarca konuşmağa başlamışlar

(1) *Homon Balint; Székelyek eredete, Budapest, 19.*

(2) Tafsilat için bakınız : *Fisher Karoly Antol, Hun-Magyar iras, Budapest, 1889.*

İstanbul'da Elçi Sarayı

ve Orhon yzılı eserlerini deodıığsyf ve Orhon lisaniyle yazılı eserlerini de tabiî Macar dilinde yazmışlardır. Fakat bu cihet selçuk Türkünün Acemce eser yazması kabilinden olduğu için esas meseleyi değiştirecek mahiyette değildir.

Orhon yazısiyle yazılmış Sekel kitabe ve yazmaları önce söylediğimiz gibi Transilvanya'da bulunduğu gibi bazı eserlerde de tesadüf edilmiştir. Bu Sekel yazılı kitabeler arasında bir tanesi de tesadüfen İstanbul'da bulunmuştur.

Bu kitabe İstanbul'da Çemberlitaşın karşısında şimdi matbaanın bulunduğu yerde eskiden Elçi hanı olan binanın altında bulunmakta idi. Rivayete göre bu Elçi hanı 1457 de yapılmış olup hariçten gelen bütün elçiler burada misafir edilirdi. Bu saray 1865 senesinde yanmış, 1883 te de tamamiyle enkazı ortadan kaldırılmıştır.

Bugün eski Elçi hanının iki resmi vardır: Birisi 1578 senelerine ait olup Schweigger Salamon tarafından yapılan resim, diğeri de 1876 senesinde yapılmıştır. Bu ikinci resmin altında "Alman Kralı Ferdinand'ın Kanunî Süleyman nezdine gönderdiği sefir Ogicz Ghiselin de Busbecq'in sakin olduğu hanın sonraki harabesi" yazılıdır. Bu sefir bu hadiselere karışmasından ziyade ilk defa doğduğu memlekete Türkiyeden lale ve menekşe götürmüş olduğundan dolayı daha fazla şöhret almıştır.

1515 senesinde Macarlar Türkiyeye İkinci Bayazıt nezdine sefir göndermiş, fakat sefirler İstanbul'a vasıl oluncaya kadar Yavuz, babasının yerine tahta geçmişti. Yavuz bu yeni sefirleri Elçi sarayına hapsettirmiş, iki sene sefirler hanın ahırında mahpus kalmışlardı. İşte bu sırada sefirler ahırın duvarlarına Sekel yazısiyle bir kitabe yazmışlardı. Sonra evelce kaydettiğimiz gibi Elçi hanı yanmış, yıkılmış, yerine başka bir bina yapılmıştı. Bittabi bu kitabe de o meyanda kaybolmuş, ihtimal ki bugünkü matbaanın temel taşları arasında kalmıştır.

Kitabeyi nisyandan kurtaran 1555—1553 senelerinde Türkiyeye seyahat eden Derschwam'dır. 1494 senesi martın 23 ünde Çekoslavya'da Brüx'te doğmuş olan Derschwam üniversiteye 1507 de Viyanada, 1509 da Lapzingde devam etmiş ve bu ikincisini 1510 Eylûlün beşinde ikmal etmiştir. Bundan sonra Almanya'ya, İtalya'ya seyahat etmiş, 1535 senelerinde Macaristanda bulunmuştu. Burada maden ocaklarını idare etmiş, kendi arzu ve parasiyle Şarka bir seyahat yaptıktan sonra da tekrar maden ocaklarında idare memurluğu yapmış, 1568 senesi nihayetlerinde ölmüştür.

Varisleri 2000 den fazla olan kitaplarını 500 forint mukabilinde Viyana Saray Kütüpanesine satmışlardı. Kitaplarının üzerinde ismi şu şekilde kaydedilmektedir :

Yohannes Dernschwam de Hradiczin. Hal tercümesini kısa yazdığımız bu zat bir de hatırat yazmıştır ki, bu hatıratın asıl nüshası Augsburg'da Fugger Arşiv Dairesinde bulunmaktadır. Daha sonra eserlerin Prag'da ve daha diğer bir yerde de nüshası bu-

lunmuştur. İşte bu eseri tetkike koyulan genç Alman âlimlerinden Babinger müellifin Türkiyeye ait yazdığı satırlar arasında İstanbul'da Elçi sarayının önce zikri geçen ahırındaki kitabenin kopyesi de bulunuyordu. Dernschwam kendisi de bu yazının mahiyetini anlıyamamıştı. Babinger bu yazının mahiyetini anlıyabilmek için Türk yazısını okumağa muvaffak olan meşhur âlim Vilhelm Thomsen'e göndermişti. Thomsen her tarafın tekabül ettiği sesi ayrı ayrı kaydile bunların teşkil ettiği kelimeleri ve tercümelerini de yazarak alakadar zevata göndermiş, bu suretle ilim âlemi Orhon harfleri ile yazılmış yeni bir kitabenin mevcudiyetinden haberdar olmuştu.

Macar Sefaret Heyeti Verancsics Antol ve Zay Ferencz'den ibaret olup bunların başında bilâhare arkalarından hareket eden Busbecq olup bu zat meşhur Ankara kitabesini ve daha birçok Lâtin ve Yunan kitabelerini kopye etmiştir. Bundan sonra Dernschwam buraları ziyaret ederken Elçi sarayının ahırında mezkûr kitabeye rasgelerek hemen kopye etmiş ve Lâtince olarak bu kitabe kopyesine şu haşiyeyi yazmıştır : "İstanbul'da umumî bir handa, ki müessisi Ali Paşanın namına tesmiye olunmuştur; ve burada kralın sefirleri uzun zaman oturmşlardı; ahırın dış tarafında, duvarın altında, yere yakın olarak uzunca beyaz bir taş bulunmaktadır, ki bu taşa kimsenin anlamadığı harflerle aşağıdaki şu üç satır kazılmıştı. Eskiden bu yerde hıristiyan kilisesi vardı. Fakat Ali paşa bunu yıktırdı. Bunun enkazı ile karşısında ismiyle anılan Türk Camiini yukarda zikredilen han ile birlikte yaptırmıştır."

Macar diliyle yazılmış olan bu kitabenin Türkçemize tercümesi şudur:

"Bin beşyüz onbeşte bunu yazdık. Burada Kıral Laslonun beş sefiri bulunuyordu. Bilayi Barlabaş iki sene burada kaldı. Sekel Tamaş da buraya bu satırları yazdı. Türk Hükümdarı Selim yüz at ile birlikte bizi buraya hapsetti."

Bu metnin halli hususunda bilhassa Macar âlimlerinden Sebestyén Gyula çalışmış olup mumaileyhin Macar İlim Akademisi neşriyatından olan mühim eseri bütün Sekel yazılı eserleri bir araya toplamaktadır.

Bu yazılar arasında malum olmıyan bir harfi de genç Macar âlimlerinden Ligeti bulmağa muvaffak olmuştur. Malumdur ki, Thomsen, Fin — Ugor Cemiyeti mecmuasının 30 uncu cildinde Yenisey kitabelerinde bir harfin delalet ettiği sesi bulmuş ve neşretmişti. İşte bu yazının yardımiyle Ligeti de Sekel yazılarında aynı harfin delalet ettiği sesi tespite muvaffak olmuştur.

ÇOCUKLARDA SİNİR SAĞLIĞI

Prof. Dr. FAHRETTİN KERİM

ÜLKÜDE evelce yazdığım bir yazıda nesil hıfzıssıhhasında verasetin tesirini izah etmiştim. Bazı çocuklar vardır ki bir takım tereddi kusurlarile yüklü olarak dünyaya gelirler. Bu makalemde anormal ismini verdiğimiz bu zümre ile meşgul olacak değilim. Vaktinde doğmuş ve tereddi âsârı taşımıyan bir çocuk. Her gün geçtikçe muhitinden birçok şeyler idrâk eder, dimağı neşvü nema bularak zihnî faaliyeti inkişaf eder; işte bu devrede çocuğu çok korumak lâzımdır. Çocuğuna süt veren bir ana veya süt annenin hiç bir sretle alkol kullanmaması, bulaşık yahut salgın hastalıklardan birine yakalanmaması lâzımdır. Ana südü ile geçen alkol çocuğun beynini bozar. Süt annelerin frengili oluşu çocuğa bu tehlikeli hastalığın geçmesine sebep olur. İlk çocukluk yaşında geçirilen çiçek, kızıl, kızamık gibi hastalıklar bazan beyin üzerinde tehlikeli karışıklıklara sebep olur. Böyle bir hastalıktan sonra zihnî inkişafı durmuş ve beyni bozulmuş çocuklara rastgeliriz. Binaenaleyh çocukları bu salgınlardan koruyacak aşı tedbirlerini ihmâl etmemek ve aşısı olmıyan çocukluk devresi intanlarına yakalananları da ihtimamla tedavi etmek icap eder.

Çocuk beslemesinde dikkatsizlik ve bilhassa barsak bozuklukları vücutte zehirlenmeye sebep olarak çocuğun sinirlerini bozar. Bu münasebetle bir istitrada müsaadenizi rica ederim. Çocuklarda olduğu gibi kâhillerde yani olgunlarda da barsak hıfzıssıhhası ile sinir hıfzıssıhhası birbirine çok bağlıdır. Gün ve haftalarca kabızlık çekenlerin sinirleri daima bozuktur. Ve en ufak şeyden müteessir olur. Fevkalâde müteharriştirler. Sık sık baş ağrısı ve baş dönmesinden muztarip olurlar. Bu yüzden dahilî ifraz guddeleri iyi çalışamaz. Bedenî vazifelerde teşevvüş neticesi ruhî hayatta da durgunluk ve sıkıntı görülür. Binaenaleyh çocukluk yaşından itibaren hazım yolları hıfzıssıhhasına ehemmiyet vermek ve çocuğun muayyen saatlerde muttarit şekilde def'i tabiîsini tanzim etmek sinir hıfzıssıhhasında ilk safta gelen tedbirlerdendir. Mutat kabız halindeki çocukların benizleri sarımtırak, ruhları donuktur. Anneler bu ciheti bir saniye bile hatırdan çıkarmamalıdırlar. Bu hususta çok ısrar ediyorum. Çocuğun yemek zamanları muayyen olmalıdır. Bu suretle muntazam saatlerde yemek yemenin bedenî faydasından başka bir de ruhî faydası olduğunu ve çocukları küçük yaşta intizama alıştıracağını göz önünde tutmaklığımız icap eder. Ço-

cuğun ağlaması mutlaka bir sebebe merbuttur. Yemek saatleri haricinde her ağlamaya meme ile mukabele etmek zararlıdır. Çocuğa vakit ve zamanında yemek yemeyi öğretmek ve yemek istemiyen huysuz çocuğun ilk zamanlarda her arzusunu yerine getirerek şımartılmamasına dikkat etmek icap eder. Biraz büyüdükten sonra dahi çocklarda şu yemeği beğenmiyor, bunu istemiyor diye arzuları tatmine uğraşılır. Bu çok hatalı bir usuldür. İlk zamanda birkaç defa hâkim kalmanız kâfidir. Başlangıçta bir-iki defa sofradan aç kalkabilir. Bunun için üzülmeyiniz. Muhakkak üçüncü günü yemek yiyecek ve kuru ekmeği bile iştiha ile arıyacaktır. İlk aydan itibaren çocuğun uykusuna çok dikkat etmek icap eder. Çocuk odası sâkin bir yerde olmalıdır. Bazı ailelere çocuğun beşiği yanında gramofon çalar, dans eder ve onu gürültü içerisinde bırakırlar. Çocuğun yemek saatleri gibi uyku zamanları da muntazam olmalı, kendi odasında sâkin bırakılmalıdır. Uyku yalnız çocukluk hayatında değil tekmil hayatımızda cümlei asabiyenin en iyi gıdasıdır. Sâlim adamlarda görülen fiziolojik bir hâdisedir. Mutlak bir intizam ile tekerrür eder. Uyku esnasında gündüzün sarfettiğimiz enerji telâfi edilir. Fikir istirahatinin en mühim şekli uykudur. Uyku için ben şu tarifi yapıyorum: "Uyku cümlei asabiyenin miyarı ve mimarıdır..." Sinir cümlemiz sağlam olduğu zaman yatağa yatar yatmaz sabaha kadar deliksiz uyuruz. Sinirliler ve sinir hastalığına yakalananların ilk defa uykuları kaçar. Bundan dolayı sinir sağlamlığın miyarıdır. Diğer taraftan uyku sayesinde gündüzün yorgunluğu zail olur, sinirlerimiz rahat eder, vücûdumuzun sarf olunan maddeleri tâviz, aşınan nesiçleri tâmir olunur, bu da uykunun yapıcılığını gösterir. *Tromer;* uyku için yorgunluğa karşı vücudun bir teâmülüdür, diyor. Yorgunluk fazla olur ve bilhassa sinirler yorulursa uykumuz da kocar, kanda kimyevî teâmüller husule gelir, bu suretle nöron dantritleri büzülerek muvakkat zaman için birbirlerile münasebetleri kalkar, rahat bir uykuda teneffüs sathileşir, nefes almak nefes vermeğe nisbetle uzar, kan tazyiki düşer, kalp yavaş yavaş atar, his uzuvlarımşz haricî tenbihlere karşı küntleşir. Çocuk hekimi *Faundler* memedeki çocuklar için 16—20 ve sağlam büyüklere 7—8 saat uyku tavsiye etmektedir. Bazı adamlar itiyatla bu miktarı azaltabilirler, bu gibi şahıslar nadirdir. Ve herkesin bünyesi uykusuzluğa tahammül edemez. *Weygand* uzun sürer uykusuzluğun dimağda bozukluk yaptığını söylemektedir. Yine sinir hekimlerinden *Aschaffenburg* uykusuz geçen geceyi müteakip yaptığı ruhî tecrübelerde teatii efkârın güçleştiğini, idrâk ve dikkat melekelerinin ağırlaştığını görmüştür.

İsviçreli ruhiyatçı (*Claparède*) de uyku dimağın yorgunluğuna karşı en tabiî müdafaa vasıtasıdır diyor. Gece uykusundan san'atları icabı mahrum olanlar gündüzün karanlık bir odada uyumalıdırlar. İçki ve kumar

masası başında veyahut diğer suretlerle gece uykusundan mahrum olanların sinirleri yorulur, bunun neticesi mide, barsak bozuklukları, baş ağrıları, baş dönmeleri, kalp çarpıntıları, umumî kudretsizlik, her şeye hiddetlenmek gibi haller zuhur eder. İşte bütün bu sebepler dolayısile gerek çocuk ve gerekse büyüklere uykuya çok dikkat edilmek lâzım geldiğini işaret etmek isterim. Çocukta ve büyükte sinir sağlamlığı için müracaat edilmesi icap eden vasıtalardan biri de sudur. Su cümlei asabiyenin en tabiî ve en iyi gıdasıdır. Su hayat demektir, beşikten itibaren çocuğu banyoya alıştırmak lâzımdır, banyonun derecesi hekim tavsiyesi ve çocuğun bedenî mukavemetine göre tanzim edilir. Rasgele yapılan banyo ve duşlar fayda yerine zarar verir. İhtiyaca ve icaba göre yapılan su tedavisi uzviyetin mukavemetini artırır, umumî vazifevî faaliyeleri ve bilhassa derimizin teneffüs ve temas, ilh, fizyolojik vazifelerini kolaylaştırır. Kullanılan suyun harareti muhteliftir. Ve bnulara göre isim alır. Sıfır derecede buz olan su 1-25 derecede soğuk, 25-32 de serin, 33-35 derecede ılık, 36-38 sıcak, 39-47 pek sıcak ve 100 derece buhar halinde banyolar vardır. Şahsın ihtiyacına göre bu derecelerden herhangi birisi yapılır ve müddeti de yine hekimin tavsiyesile tayin edilir. Su tedavisinin muhtelif şekilleri vardır. Duş yahut banyo tarzı icabına göre değişir. Soğuk veya serin suya ihtiyacı olan durgun bir hastaya sıcak su banyosu ve duş yapmak büsbütün zarar verir. Müteheyyiç olan için de soğuk su aynı zararı vereceğini göz önüne getirmek lâzımdır. Fakat ihtiyaca göre yapılan su tedavisi kadar cümlei asabiyeye faydalı bir şey tasavvur edemiyorum. Uzviyetimiz dahilinde sinirin her tarafa münteşir olması dolayısile teneffüs, deveran, hazım, tenasül cihazlarımız ayrı ayrı fayda görürler. Alel'umum soğuk duşların zamanı kısadır. Su, refleksleriniz, harekî, nöro vejetayif adını verdiğimiz müstakil bir sinir cümlesi ile tekmil ahşa ve bezler üzerinde uyandırıcı rolünü ifa eder, sıcak su ise gerginlik giderici tesire maliktir. Burada su tedavisi hakkında yazı yazmadığım için bu bahsi fazla uzatacak değilim. Bu ayrı bir makaleye mevzu olacak kadar geniştir. Çocuklar için dikkat edilmesi icap eden şeylerin biri de bahçe ve oyundur. Çocuk yalnızlıktan hoşlanmaz, iyi arkadaşlarile toplu oyunlar çocuk ruhunda diğergâmlık, cemiyet sevgisi hislerinin uyanmasına sebep olur. Yalnız çocuklar telkine fevkal'âde müstait olduklarından muhitin iyi olması ve fena misallerin tesiri altında kalmaması icap eder. Çocukların büyükler meclisine iştiraki bu cihetlerden zararlıdır.

Çocuğa hiç bir suretle alkol vermemek lâzımdır, hastalığı zamanında dahi alkol kullanılmaması ve mecburî olarak verilmek icabederse ihtiyatlı hareket edilmek ister. Yemeklerinde baharlı yemekler, çay ve kahve doğru değildir. Muhtelit bir sebze rejimile beslenmelidir.

Bu yaşta dikkat edilecek şeyler-

den biri de çocukların baş üzerine düşmemeleridir. Havale geçiren çocukların gıdasına bilhassa dikkat edilmek lâzımdır. Çocuğun ruhî ve seciyevî inkişafında terbiyenin rolü pek mühimdir. Terbiye ne pek sert ve ne de pek gevşek olmalıdır. Çocuklarının manalı, manasız her arzularını yerine getirmek ileride betbahtlar yetiştirmekten başka bir şeye yaramıyacağını bilmek lâzımdır. Çocuğu nazlı alıştırmaktan sakınmak, ağrı ve yorgunluğa mütehammil yetiştirmek icap eder. Ufak tefek maddî şikâyetlerini büyütmek, onlarda daülmerakî fikirlerin, evham, vesvesenin uyanmasına sebep olacağından hatalıdır.

Bilhassa çocukların korkak alışmamalarına dikkat etmeliyiz. Korku onların tahteşşuur ve gayri şuurlarında yer eder, enerjilerini azaltır, iradelerini zâfa düşürür.

Mektep yaşına gelen çocuğun zekâsını tetkik etmek baba ve ananın ve bilhassa mektep hocalarının vazifesidir. Dimağî neşvüneması tabiî olduğu halde dahilî ifraz gudeleri faaliyetinde veya his uzuvlarında bir bozukluk hattâ bademciği fazla, burnunda vejetasyonu bulunan çocuklarda görülen pedagojik gerilikler bu ârızalar tashih edilmek suretile kolayca düzeltilebileceğini göz önüne getirmeliyiz. Meselâ mektebe gittiği zaman çalışamaz, öğrenemez gibi görünen, iştihasız, midesi, barsağı, rengi bozuk, ihtiyar renkli, baş dönmeli, astenik bir çocukta muayene neticesinde ve böbrek üstündeki bezin az çalıştığı anlaşılmış ve düzeltildikten sonra her şey yoluna girmiştir. Mektep hayatında çocuğu muntazam metotlu çalışmağa alıştırmak, vazifelerini muntazam yapmasına, yalan söylememesine, açık gözlülük yaparak yapmadığı vazifesini yapmış gibi göstermemesine dikkat etmek ve kendisine bilgi, çalışma, tabiat, spor, sanat zevki vermek, elişlerile meşgul etmek, mefkûre sahibi yapmak icabeder. Spora 4 yaşında başlanılmalı, bu da muntazam ve ifrata varmamak şartile yapılmalıdır. Çocukları fantaziye götüren bir şeyden sakınmak lâzımdır. Meselâ spora giden bir çocuğu cicili, bicili, ipekli şeylerle giydirmek, otomobille yollamak onu şımartmaktan başka bir şeye yaramaz. Eğlence, spor, vazife, bunları zamanında yapmak icap eder. Çocuk hakikatle fantaziyi ayırdetmelidir Çocukta görülen hatalı vasıfları tashih etmek keza mühim bir psikoloji işidir. Egoist ve egosantrik karakterle mücadele lâzımdır. Çocukluktan itibaren kardeşlerine bir şeyler vermeği, diğerlerine yardım etmeği, başkalarının felâket ve meserretile alâkadar olmağı, başkalarına zarar vermekten çekinmeği öğretmek icap eder. İnzivayı seven karakterleri de tashih ederek cemiyet bilgisi yaratmak ister .

Çocuklarda şeref mefhumunu, iktısat fikrini yaratmak, kendi kendilerine iş yapmak sevgisini uyandırmak icap eder.

Çocuklar yanında lâübâlî hareketler ne kadar fena ise onlara karşı lüzumsuz ve müfrit hiddet de o nisbette zararlıdır. Bilhassa, babadan

herhangi bir kabahatin anne yolile saklanması çocuğu yalana teşvik eden hareket olması itibarile hatâlıdır.

Muzır itiyatlar varsa onların inkişafına mâni olmak ister. Meselâ çabuk kızmak, lüzumsuz hiddetlenmek, öteberi atıp kırmak, tırnak kemirmek, altına işemek, ilh. gibi.

Ana, baba arasındaki geçimsizlikler çocuktan gizlenmelidir. Çünkü bu yoldaki aile kavgaları çocuk sinirlerini bozar.

En ziyade dikkat etmekliğimiz icap eden bir yaş da bülûğ zamanıdır. Bu yaşın kendine has bir pisikolojisi vardır. Cinsî gudelerin faaliyete gelmesi kız ve erkek çocuklarda bedenî değişikliklerle birlikte ruhî değişiklikler yapar, izzeti nefisleri hassasiyet kespeder, her şeyden alınır ve müteessir olur. Bunlara dikkat etmek lâzımdır. Binaenaleyh bu zamanda ve hattâ buna tekaddüm eden zamanlarda çocuklara tabiatten misaller getirerek hakikati izah etmek, gizli kitaplar veya arkadaş telkinlerile hatâlı tefsirler yapmalarına mâni olmak ve bilhassa istimnadan korumak icap eder. Erkek çocuklarda yedi yaşından itibaren uyanık bulunmak, kuş tüyü yastıklarda yatmasına müsaade etmemek, spor vasıtasile yormak, sabah kalkınca yatakta uyanık ve apteshanede uzun zaman kalmamasına dikkat etmek, zararlı kitap ve resimlerle karşılaştırmamakla cinsî sui istimallerin önüne geçilebilir. Kızlarda âdet zamanlarında istirahat etmelerini ve bilhassa kendilerini üşütmemelerine dikkat icap eder. Bu suretle kız ve erkek çocuklar bülûg buhranını atlatıp olgun çağına girdikleri zaman yine dikkatten uzak bulundurmamak, cinsî ifratlardan ve bilhassa keyif verici adı verilen hakikatte sefalet membaı olan zehirlerden korumak, sefahet salonlarından ve zehirli hastalıklardan uzak bulundurarak mes'ut bir aile teşkil etmelerini temin etmekle sinirlerin sağlamlığı yolunda faydalı hareket edilmiş olur. Sinirlenmemek için büyükler neye dikkat etmelidir, ondan da ayrı bir makalemizde bahsederiz.

Balkan Barışı — Macar Politikası — Sar Meselesi — Ruzvelt'in Zaferi — Fransız İç Sıyasası — Silahsızlanma İşi.

ZEKİ MESUT

BALKAN BARIŞI :

HAKİKAT yürüyor, Balkan barışı, Balkan uzlaşması, Balkan beraber çalışması bugün siyasa acununun en çok takdir kazanan hadiselerinden biri olmuştur. Önceden Bulgaristanın bu uzlaşma dışında kalması üzerine ehemmiyetini kaybettiği iddia edilen Banlkan antlaşması gün geçtikçe mutlu neticeler vermektedir. Bu neticeler yalnız siyasal alana münhasır kalmıyor. Ankarada toplanan son Balkan uzlaşması konseyinin kararlarından anlaşıldığı üzere beraber çalışma isteği yavaş yavaş soysal ve ökonomik alanlara da geçiyor. Balkan ulusları çok geçmeden bu barışın, bu uzlaşmanın güzel eserlerini görecekler ve tuttukları yolun doğruluğunu komşularından başlıyarak diğer bütün uluslara da anlatacaklardır.

Büyük Türk Önderi Ulu Gazi Millet Meclisinin dördüncü seçim devresinin dördüncü toplanma yılını açarken söyledikleri nutukta, Balkan uzlaşması hakkında şu mütaleada bulunmuşlardır: " . . . *Balkan antlaşması, Balkan devletlerinin birbirinin var lıklarına özel saygı beslemesini gözönünde tutan mutlu bir belgedir. Bunun sınırların korunmasında gerçek bir değeri olduğu besbellidir. Ankara'da toplanmış olan Balkan antlaşma divânının verimli, yerinde çalışmasını ulusumuz sevgi ile karşıladı . . .* "

Birbirlerinin varlıklarına, birbirlerinin yükselmelerine aynı saygı ve sevgi ile bağlı olan uluslar için her alanda faydalı iş görmek ve beraber çalışmak kolaydır. Aynı bir ülküye karşılıklı inan ve güven olunca elele vererek ilerlemekte güçlük çekilmez. Bunun bir örneğini Türkiye ile Yunanistan arasında yeni yapılmış olan ticaret anlaşmasında görebiliriz. Türkiye ve Yunanistan birçok mahsullerinin aynı olması dolayısiyle birbirini tamamlıyan değil, birbirine rakip olan iki memleket vaziyetinde bulundukları için, ticaret münasebetlerinin tanzimi bazı güçlükler ile karşılaşır sayılıyordu. Fakat iki memleket siyasal menfaatler bakımından birbirine o derece bağlanmıştır ki, bunlar netice itibariyle ökonomik menfatlerdeki denkleşmeyi de zarurî ve lüzumlu kılmaktadır. Onun için resmî tebliğde denildiği gibi : " . . . iki dost memleket arasındaki ticarî muahedelere müteallik meseleler en samimî bir zihniyet ile tetkik edilmiştir. Türk murahhas heyeti Yunan mahsu-

latının Türk piyasasında daha geniş bir yer bulmasına imkân vermek ve bu suretle mübadelelerin Türk ihracatını mahsûs surette azaltmak ile değil, fakat Türkiyeye Yunan ihracatını tedricen artırmak suretiyle rasyonalize edilmesini istihdaf etmiştir . . ."

Balkanlılar arasında uzlaşma ve beraber çalışma zihniyetinin zaman ile Balkan antlaşması dışında kalan uluslara da geçeceği beklenebilir. Balkan antlaşmasının birinci gayesi barışı korumak olduğuna göre onu istiyen her ulus bu antlaşmaya imzasını koymakta güçlük çekmez. Ancak bulanık suda avlanmak istiyenlerdir ki, barış antlaşmalarına karşı şüpheli vaziyet alırlar. Ankaradaki toplantıya iştirâk ettikten sonra Sofyadan geçen Romanya Hariciye Bakanı Bulgar devlet adamları ile görüştü, ve hiç şüphesiz onlara dört Balkan devleti ile Bulgaristan arasındaki karşılıklı vaziyete ait müşterek düşünceleri iyice anlattı. Mösyö Titülesko Bulgaristana Balkan antlaşmasına gir miş gibi muamele yapmakta devam edileceğini söylemekle birleşmiş Balkan devletlerinin samimî duygularına tercüman olmuştur. Bulgar ulusunun kendi zarar ve menfaatini takdir hususunda erginlik göstereceği ve ona göre ulusal siyasasına Balkan uzlaşması istikametinde yol vereceğini kuvvetle umarız.

Son zamanlarda Arnavutluktaki Yunan ekalliyetine karşı yapılan muamele dolayısiyle iki memelket efkârı umumiyesi hayli heyecana düşmüştür. Yunanlılar, Yuan ekalliyetine tazyik yapıldığını, kendi milliyet ve dillerine karşı hukukî ve ahtî icapların ihmal olunduğunu iddia etmektedirler. Arnavutlar ise, bunların vaki olmadığını ve uluslararası taahhütlerine aykırı bir harekette bulunmadıklarını söylüyorlar. Yunanistandaki heyecan ve kırgınlık bazı günler çok artmış ve mesul olmıyan kuvvetlerin işe karışması ihtimaline kadar yükselmiştir. Hadise yalnız yanlış anlaşılmaktan doğmuş bir şey ise şüphesiz çabuk halledilir. Bu gibi meselelerde asıl mühim olan nokta hükûmetlerin niyet ve tasavvurlarında samimî olmalarıdır. Gerek Yunan ve gerek Arnavutluk hükûmetinde şimdilik böyle bir samimiyet yokluğunu gösterecek alâmetlere raslanmadığı için hadisenin Balkanların âhengini bozacak dereceye kadar uzıyacağını tahmin etmeyiz.

Balkan barışı son tedbir ve görüşmelerden sonra daha sağlam bir kuruma bağlanmış bulunmaktadır. Onu bozmağa teşebbüs edeceklerin karşısına çıkacak kuvvet bu barışın başlıca teminatını teşkil eyler. Balkan siyasası bundan sonra ancak Balkan antlaşması ile gayelerine göre inkişaf ederek hem Balkan uluslarına, hem de bütün Avrupaya iyi ve hayırlı hizmetler yapmaktan geri kalmıyacaktır.

* * *

MACAR POLİTİKASI :

Son zamanlarda Macar politikasında daha geniş bir faaliyet görülmektedir. Macar Başvekili hayli dedikoduya sebebiyet veren Varşova se-

yahatinden sonra Viyanaya da uğrıyarak Romayı ziyaret etti. Varşovada, Viyanada ve Romada yeni politika cereyanlarının almış olduğu hız gözönüne getirilecek olursa, seyahatin Avrupanın genel siyasası bakımından ne kadar ehemmiyetli olduğu kendiliğinden anlaşılır. Vaziyet nasıl tefsir edilirse edilsin, rejiyonal uzlaşmalar hakkında ne denilirse denilsin, şurası muhakkaktır ki, Avrupada muvazene ve blok siyasası yeniden meydan almıştır. Bütün devletlerin ulusal siyasalarına aynı ülkü, aynı arzu hâkim olmadığı müddetçe bunun böyle devam edeceğine şüphe yoktur.

Macar politikasının esası bellidir. Macaristanın cihan harbinin sonundanberi takip ettiği tek bir gaye vardır ki, o da Tiryanun Muahedesinin zencirlerinden kurtulmak ve paylaşılan eski Macar topraklarını mümkün olduğu kadar tekrar elde edebilmektir. Macaristan ancak bu arzusuna iştirâk edebilen veya hiç olmazsa ona karşı durmıyan devletler ile dost olacağını ve iyi geçineceğini çoktan bildirmiş bulunmaktadır. Eğer Orta Avrupa muammasının gerek siyasal ve gerek ökonomik cepheleri bir türlü halledilemiyorsa, bunun başlıca sebebi şüphesiz Macaristanın bu tadilci siyasasından ileri gelmektedir. Orta Avrupada Macaristan ile Küçük İtilafın yanyana ve samimiyet ile beraber çalışmalarına imkân yoktur. Bu imkân da hasıl olmadıkça, Orta Avrupa muammasının barış ve sükûn içinde bütün alakadar ulusları memnun edecek şekilde halledilmesi kabil değildir.

Macaristan Varşovada Çekoslovakyaya karşı bir yardımcı bulmuştur. Polonya ile Çekoslovakyanın araları açık olduğu için iki memleketin Prag Hükûmetine karşı beraber hareket etmeleri ve bu suretle ulusal siyasalarının muayyen bir cephesini daha çok pekiştirmeleri mümkün olmuştur. Fakat Macaristanın revijiyonist siyasası için bu kâfi değildir. Küçük İtilafın diğer iki uzvuna karşı da yardımcılar bulmak lazımdır. Macaristan için bu yardımcılar, ötedenberi belli olan bazı devletlerdir. Ancak bu devletlerden ikisi arasında bir takım sebepler dolayısiyle ihtilaflar çıkmış ve epiyce soğukluk ve dargınlık husule gelmiş olduğundan Macaristanın vaziyeti de azıcık sarpa sarmıştır. Macaristan Almanya ile İtalyadan hangisini tercih edebilir ? Onun için siyasasına en uygun olan şey Almanya ile İtalyanın uzlaşarak revizyonizm politikasında birleşmişlerdir. Almanyanın Avusturyada takibine başladığı yeni uzlaşma siyasası, İtalyayı tatmin edebilirse bu tahakkuk edebilir. Macar Başvekilinin bu hususta hayli emek sarfetmekte olduğuna şüphe yoktur. Son Roma seyahatinde onun Almanya ile İtalyanın arasını bulmak için çalıştığını ve bunda bir dereceye kadar da muvaffak olduğunu söyliyenler vardır.

Macar Başvekili Romadan memnun olarak memleketine dönmüştür. Roma seyahati esnasında önce İtalya ile Avusturya ve Macaristan arasında aktedilmiş olan Roma antlaşması

gerek siyasal ve gerek ökonomik cepheden yeniden pekiştirilmiştir. Roma antlaşması da rejiyonal diğer antlaşmalar gibi istiyenlere prensip itibariyle açıktır. Ancak bunun için antlaşmanın esasını teşkil eden bazı şartları önceden kabul etmek lazımdır. Macar Beşvekili Romadan döndükten sonra bir nutukta bu şartları şöyle tasrih etmiştir: "... Macar Hükûmetinin muahedelerin tadili siyasasını esas olarak almakta bulunduğunu birçok defalar tebarüz ettirmiştim. Roma antlaşmasına iştirâk için kabulü icap eden şartlardan birini de bu keyfiyet teşkil eylemektedir ..." Demek ki, Roma antlaşmasının âkitleri olan devletler reviziyonizm politikasını ana şartlardan biri olarak kabul etmiş bulunuyorlar. Şu hale göre bu politikanın da aleyhinde bulunmağı ulusal siyasalarının ilk gayesi telakki eden Küçük İtilafın ne Macaristan ve ne de İtalya ile uzlaşmalarına kolay kolay ihtimal verilemez. Avrupanın göbeğinde böyle iki zıt politika kuvvetle çarpıştıkça ve çarpışmaya diğer bağlar dolayısiyle başka devletler de iştirâk ettikçe ne bu mıntaka ve ne de bütün Avrupa barışının istenildiği gibi kurulamıyarağı besbellidir.

* * *

SAR MESELESİ :

Sar meselesi yalnız adının gösterdiği mıntakaya inhisar eden bir meseele değildir. Bu her şeyden önce bir Alman-Fransız meselesi, ve dolayısiyle birçok ulusları alakadar eden bir Avrupa meselesidir. Sar mıntakası şüphesiz zengin bir kömür ve sanayi havzasıdır. Ökonomik ehemmiyeti çok büyüktür. Fakat mıntakanın kat'î mukadderatının şu veya bu şekilde halledilmesinin de Alman-Fransız münasebatı bakımından haiz olduğu ehemmiyet Avrupanın istikbaline müessir olacak kadar büyüktür. Onun için meselenin halli zamanı yaklaştıkça Avrupada da endişe ve heyecan artmaktadır.

Sar meselesinin hallinde üç ihtimal vardır: Biri mıntakanın Almanyaya dönmesi, diğeri Fransaya ilhak edilmesi, üçüncüsü de statükonun, yani bugünkü uluslararası rejimin muhafaza olunmasıdır. Sar'ın mukadderatını kendi halkı tayin edecektir. Önümüzdeki İkinci Kânunun on üçünde Sar ahalisi bu ihtimallerden hangisini tercih ettiğini reyleri ile bildirecektir. Fakat bu reyler üzerinde âmil olan yalnız Sar halkı değildir. Sar'ın iki tarafını sarmış olan Almanya ve Fransa gibi iki büyük devletin de bu reyler üzerinde tesirleri vardır. Sarlılar şimdiden bu tesirleri hesaba katmak mecburiyetini duymaktadırlar.

Eğer Sar Almanyaya dönerse, mesele belki daha gürültüsüz ve tehlikesiz halledilip bitmiş olacaktır. Almanya bunu umuyor; Sar mıntakasının Almanlığında şüphe olmadığı için herkes de bu hal şeklini tabiî görmekte ve Fransa bile halkın arzusuna ne şekilde olursa olsun riayet edeceğini önceden söylemektedir. Ancak Hitler rejiminin Almanlık içinde uyandırdığı bazı ihtilaflar vardır ki, Sar gibi nasyonal-sosyalizmin he-

nüz siyasal hükmü altında bulunmıyan yerlerde hayli münakaşalara sebebiyet vermiş ve fikirleri birbirinden ayırmıştır. Sar mıntakasında sosyal-demokratlar Almanyaya dönmekten korktukları gibi, Katolikler de tazyike uğramaktan endişe duymaktadırlar. Almanlar bu şüpheli reyleri de kazanmak için geceli gündüzlü çalışmaktadırlar. Fransızlar tabiî bu ayrılık duygularını kuvvetlendirmekte fayda görüyorlar. Onun için rey günü yaklaştıkça memleketteki heyecan ve hassasiyet artmakta ve asayişin muhafazası meselesi gibi diğer dikenli meseleler meydana çıkmıktadır.

Eğer memleketteki uluslararası rejim asâyişi muhafaza edemeyip de hariçten kuvvet getirtmeğe lüzum duyarsa bu kuvvet nereden gelecek? Bazı Akvam Cemiyeti kararlarına göre Fransa bu kuvveti kendinin verebileceğini iddia etmekte ve ona göre Sar hudutları üzerinde hazırlıklı bulunmaktadır. Almanya, Fransanın meselede bitaraf olmadığına göre onun bu iddiasını kabul etmiyor ve Fransız işgali altında verilecek reylerin neticesinden korkuyor. Onun için Sar meselesi şimdiki halde çatallaşmış bir meseledir. Çatallardan birini asâyişi muhafaza etmek, diğerini de reylerin neticesini almak meseleleri teşkil etmektedir.

Sarlıların Fransaya iltihakı mevzubahs değildir. Rejimin muhafazası ise Almanyayı çok tahrik edici ve Hitler rejimi için büyük bir darbe olacaktır. Sar meselesi kat'î surette halledilmeden Fransız-Alman münasebetlerinin salah bulmasına imkân tasavvur edilemez. Avrupa sulhunun da anahtarı Fransız-Alman sulhu olduğuna göre Avrupa için bunsuz sükûn ve huzur yoktur. İşte İkinci Kânunun on üçünde Sar halkı kendi mukadderatını tayin ederken dolayısiyle Avrupanın mukadderatı üzerinde de rol oynamış bulunacaktır.

* * *

RUZVELT'in ZAFERİ :

Geçen ay içinde yapılmış olan Amerika seçiminde Demokrat Fırkası ile bu fırkaya mensup olan Cümhur Reisi Mösyö Ruzvelt büyük bir muvafakiyet kazanmıştır. İktidar mevkiinde bulunan bir fırka kısmı seçimlerden şimdiye kadar bu derece parlak bir zafer ile çkmamıştı. Demokrat Fırkası teşriî meclislerde büyük bir ekseriyet elde ettiği gibi valiliklerin birçoğunu da kazanmış bulunmaktadır. İki seneye yakın bir zamandanberi hükûmet süren Demokrat Fırkası ile onun hükûmeti için bunun manası büyüktür. Yeni seçimin Mösyö Ruzvelt'e ait olan ifadesi de bilhassa dikkat ile tahlil edilmeğe değer.

Amerikada cümhur reisinin elinde bulunan kuvvetin derecesi gözönüne getirilirse, fırkanın zaferini her şeyden önce Mösyö Ruzvelt e malettmekte hata edilmemiş olur. Zaten bir buçuk senedenberi Amerikanın ökonomik siyasasında yenilik namına ne yapılmış ise bunun bütün mesuliyetini Mösyö Ruzvelt kendi üzerine almaktan çekinmediği için halkın yeni

hükmünde her halde cümhur reisini gözden uzak tutmadığı şüphesizdir. Şimdi Ruzvelt bu hüküm ile haklı olarak öğünebilir. Onu cümhur reisliğine getiren ilk seçim zaferi, vaide ve söze dayanıyordu. öu defaki ise daha ziyade işine ve yaptığına ait bulunmaktadır.

Hayat yeni formüller istiyor. Liberalizm ve kapitalizmin klasik yöndem ve kurumları yeni ihtiyaçlara uyabilmiş olsaydı, ne buhran çıkar, ve ne de onları değiştirmek lüzumu duyulurdu. Amerika görülmemiş bir refah devrinden sonra birdenbire gene görülmemiş bir buhran devrine girmişti. Ruzvelt Amerikan ulusunun büyük bir kısmının sıkıntı içinde bulunduğu böyle bir zamanda cümhur reisi seçimi mücadelesine atıldı. Çalışan ve istihsal eden sınıf ondan birçok şeyler umarak kendisine inandı ve onu devletin başına getirdi. Ruzvelt spekülasyon ile değil, sa'yi ile geçinen halkın bu inan ve güveni karşısında ne liberalizmin, ne de kapitalizmin çürümüş esasları içinde bocalayıp kalamazdı. Gerçek bir cesaret ile ökonomik krizi, büyük finans ile büyük sanayii düşünerek değil, asıl çalışan ve istihsal eden büyük Amerikan yığınını gözönünde tutarak geçiştirmek çarelerini aramağa başladı.

Onun bu çareleri bulmakta ve bulduktan sonra da tatbik etmekte tamamiyle muvaffak olup olmadığı henüz kat'î surette anlaşılmış değildir. Şimdiye kadar Amerikan tecrübesinin lehinde ve aleyhinde pek çok şeyler söylenmiş ve yazılmıştır. Tecrübenin henüz bitmiş olduğu da iddia edilemez. Hayat yürüdükçe onun önünden veya ardından giden fikirler de daima yürüyecektir. Ruzveltin ökonomik kalkınma tecrübesine esas teşkil eden fikrin de şimdilik muvaffakiyetle yürümekte olduğuna en birinci alâmet yeni seçimin neticesidir. Halk yeni hükmü ile Mösyö Ruzvelt'i takdir etmiş ve kendisine yürüdüğü ve yürümekte olduğu yol üzerinde daha çok cesaret vermiş olmaktadır.

Her sistemin, her formülün hem faydaları, hem de mahzurları olabilir. Bu acunda bütün fikirleri, bütün menfaatleri birleştirmek imkânı yoktur. Soysal kıymetler ancak faydaları mahzurlarına üstün görüldüğü zaman kabule değer sayılır. Bu takdir ve ölçü işinde tek hâkim ise, hiç şüphe yok, ulustur. Amerikan ulusu — büyük bir ekseriyet itibariyle — devlet reisinin yaptıklarını beğenmiştir. Demek ki, ulusal menfaat Ruzvelt'in tuttuğu yoldadır. Ruzvelt de tabiî olarak, Amerikan ulusunun gösterdiği emniyet ve itimada layık olduğunu ispat etmek için, bundan sonra da daha fazla bir feragat ve cesaret ile çalışmakta devam edecektir.

* * *

FRANSIZ İÇ SİYASASI :

Geçen ay içinde Fransa'da üçüncü cümhuriyetin 97 inci ve Fransız parlamentosunun bu içtima devresinin sekizinci kabinesi olarak Flanden kabinesi teşekkül etmiş ve ötedenberi devam etmekte bulunan aynı şartlar

dahilinde hükûmet sürmeğe başlamıştır. Bu şartlar şimdiye kadar gelip geçen hükûmetlerin otoritesini yükseltecek, istikrarını temin edecek mahiyeti haiz olmadığı için Flanden kabinesinin de ne kadar devam edeceği önceden kestirilemez. Fırka politikacılığı Fransada bütün şiddetiyle hüküm sürmekte olduğundan Flanden kabinesinin dayandığı mütarekenin sağlam ve devamlı sayılmasına imkân görülmemektedir.

Fransızlar, güç şartlar içinde teşekkül etmiş olan Dumerg kabinesini ulusal ve kurtarıcı bir hükûmet telakki etmişler ve ondan birçok şeylerle beraber, devlet mekanizmasının ıslahını da beklemekte bulunmuşlardı. Dumerg, kabinesine şahsiyetinin, yaşının ve feragatinin otoritesini vermeğe muvaffak olmuştu. Fakat geçen Şubat hadiselerinin çok bulandırmış olduğu efkârı umumiye yavaş yavaş sükûn bulduktan sonra fırkacılık hırsları ve ananeleri tekrar uyandı. Sosyalistler ile komünistlerin müşterek bir cephe teşkil ederek beraber çalışmaları ve kendilerni hürriyetin ve cümhuriyetin tek müdafileri gibi göstermeleri mütarekeyi kabul etmiş olan radikal-sosyalistleri düşündürmeğe başladı. Ve nihayet kendilerini Mebusan Meclisinin feshi meselesinde Dumerg'den ayrılmağa ve bu suretle kabinenin istifasına sebebiyet vererek sollar yanındaki nüfuz ve itibarlarını bir dereceye kadar korumağa sevketti.

Yeni Fransız kabinesi de fırkalar arasında şu müşkül zamanlarda uzatılmak istenilen bir mütareke kabinesi mahiyetini haizdir. Şu farkla ki, Flanden, Dumerg'den daha az prestij ve otoriteye sahiptir. Ve böyle olmak itibariyle kararlarında biraz daha zayiftir. Devlet ıslahatı meselesinde icra kuvvetine fazla salahiyetler vermek hususunda çok ileri gitmesine imkân yoktur. Solların bu kabine üzerindeki nüfuzları daha fazladır. Şu hale göre Flanden kabinesinin Dumerg'in programını tamamiyle takip etmesi mümkün olamıyacak ve Fransız devlet mekanizmasında görülen sakatlıklar kolay kolay düzeltilemiyecektir. Mütarekenin devamlı bir barıştan ziyade tekrar şidetlencek bir fırkalar harbi istikametinde bozulması daha büyük bir ihtimal içindedir.

Fransada iyice anlaşılamıyan bir nokta da şudur: Fransızlar tarihlerinin zorlu günlerinde birleşmesini bilirler Ve fırkalar ulusal tehlikeler karşısında kavgalarını unutup beraber çalşabilirlermiş. Birleşmek, beraber çalışmak iyi bir şey ise bunu neden yalnız müstesna zamanlara bırakmalıdır? Tehlike kapıyı çalmadan, sükûn ve barış içinde, devlete lüzumu olan otoriteyi tanıyarak çalışmak daha iyi değil midir? Her devletin genel siyasası ancak birkaç prensipe dayanmakta olduğuna göre bunlar etrafında ulusal birliği temin etmek devlet hayatının ilk şartlarındandır. Birçok frkalar bugün geçmiş zamanların hatıra ve düşünceleri ile yaşamağa yeltenmektedirler. Ulusların hakikî ihtiyaçları, ne eski formüller ve ne de siyasal şahsiyetler arasındaki mevki kavgaları ile karşılanamaz. Onun

için Fransa'da da yapılacak ilk iş fırka ve fırkacılık politikasında esaslı ıslahata girişmektir. Frkacılık hayatını yeni devlet mefhumuna göre düzeltmeden ne ulusal birliği, ne de devlet otoritesini temin etmek mümkün olmıyan bir iştir.

* * *

SİLAHSIZLANMA İŞİ :

Bir aralık durmuş ve unutulmuş gibi görünen silahsızlanma muamması son zamanlarda tekrar canlandı. Belli olduğu üzere bu muammanın birbirine bağlı olmakla beraber, birbirinden ayrı görüşülen iki cephesi vardır: Biri karada silahsızlanma, diğeri de denizde silahsızlanma. Karada silahsızlanma meselesi Cenevrede, asıl Silahsızlanma Konferansında müzakere edildiği halde denizde silahsızlanma işi Londra'da İngiltere, Japonya ve Amerika arasında konuşulmaktadır. Bu iki kısım konuşmada da şimdiye kadar ulusları memnun edecek bir neticeye varılmış değildir.

Silahsızlanma işinin iki cephesine de hâkim olan bir mesele vardır ki, onun önceden halledilmesi zarurî görülmektedir. Bu meselede Almanyanın ve Japonyanın haklarda ve netice itibairyle silahlanmada beraberlik istemelerinden doğmaktadır. Almanya Versay Muahedesinin kayitlerinden kurtulmak arzusundadır. Bu arzusuna fîlen vasıl olmak üzeredir. Fakat devletlerin onu hukukan tanımalarını da istiyor. Ve Akvam Cemiyetine Silahsızlanma Konferansına dönmek için bunu şart koşuyor. Almanyanın bugün çok silahlanmış olduğu iddia edilmektedir. Şu halde diğer uluslar, iki ihtimal karşısında bulnuyorlar: Ya bu vaziyeti tanımak ve kabul etmek, yahut Almanyanın fazla silahlarını elinden almak. Son ihtimal ancak bir harp ile mümkün olacağı için pek varit görülemez. Her halde haklarda beraberlik esası dahilinde bir hal şekline gidilmesi daha kuvvetli bir ihtimal teşkil etmektedir.

Japonya da Vaşington ve Londra Mukavelelerinin kendisi için tespit etmiş olduğu nispeti müsavat esasına uygun görmiyerek bundan sonra kabul etmemek azmindedir. Prensip bakımından ingilizlerin ve Amerikalıların buna rıza göstermekten başka çareleri olmadığı anlaşlıyor. Japonyann da ulusal siyasasının icap ettiği derecede silahlanmasına mani olabilecek bir kuvvet yoktur. Japonya bir defa silahlanma hususunda müsavat prensipinin icap etttiği serbestîyi kazandıktan sonra bazı uzlaşmalara muvafakat gösterebilir. İngilizlerin ve Amerikalıların ümidi şimdi buradadır. Fakat Uzak Şark meselesinin tekâmülü gözönüne getirilecek olursa, Bu uzlaşmanın da —gerçekleşmiş olsa bile — zahirî olmaktan kurtulamıyacağı besbellidir. Avrupanın bugünkü vaziyeti karada silahsızlanma işi hakkında da aynı mütaleayı varit ve doğru göstermektedir. Silahsızlanma işi şimdiki halde silahlanma işinden başka bir şey değildir.

ANAMIN DÜŞÜ

FERİT CELAL

SERT bir poyraz çardağın aralıklarından ıslık çalarak içeri doluyor.. Ocakta yanan kütüklerin ışıkları azalıp, çoğalarak beyaz çamurla sıvanmış yan duvarda oynaşıyorlar.

Günlerdenberi ardı arkası gelmiyen bir sıtmadan başımı bir türlü kaldıramıyorum, poyrazın uğultusu kulaklarımdan beynime bir burgu gibi döne döne geçiyor.. Ocakta, ateşin kızıl alevleri gözlerime çöl güneşi azgınlığı ile doluyor... Altımdaki minderden geçen tahtanın katılığı omuz kemiklerimi sıyırıyor..

Ocağın öbür kenarında küçük bir halı parçasının üzerinde iki büklüm, başını bir torbanın üzerine koymuş anam uyukluyor.. Onu bu yarı karanlık, tahtaları küflenmiş, kararmış çardak duvarlarının arasında kabarmış, sisli bir deniz dalgasının ortasında kalmış bir kaya parçası sanıyordum.. Hiç kımıldamıyor, kızıl, karanlık gölgeler bu yığının üstünden geçip dağılıyorlar.. Seslenmeğe korkuyorum...

— Ana bir su!...

Birdenbire uyanıyor, hemen elini alnıma koyarak:

— Yine ateş içindesin yavrum... diyor.

— Ana yanıyorum!.

Titriyen ellerinden birini başımın arkasından geçirerek yavaşça yukarı doğru kaldırıyor, öteki elindeki yayla çamurundan yapılmış kırmızı toprak bardaktan ayazlanmış pınar suyunu dudaklarıma yaklaştırıyor..

İçine toprak kokusu sinmiş suyu yudum, yudum içiyorum. Birbirine yapışmış köz gibi yanan dudaklarımın çatlakları uyuşuyor, göğsümün içinde, boğazımda bir yangın sönüklüğü duyuyorum..

Anamın eli saçlarımın arasında dolaşıyor, uzun zaman koyu, ışık düşmez bir gölgede soluklaşmış bir filiz canlılığı yorgun, gevşek sinirlerime yayılıyor...

— Neye ağlıyorsun ana!... Tasa etme, çabuk geçer...

Eyiden aklaşmış saçlarını alevlerin renkleri; karlı bir dağ kenarına düşen akşam akşam renkleri içine alıyor, kara, derin gözlerinin çukurlarında biriken damlalar yüzünün çizgilerinden sıyrılarak alnıma dökülüyor. Sıtmalı gövdem diken gibi ürperiyor, onun sirke kokan ellerini dudaklarıma götürüyorum..

— Korkma ana, yüreğin üzülmesin..

Yüzüme doğru biraz daha eğiliyor. Ağırlığı ile başa çıkamadığım göz kapaklarımı parmaklarının ucu ile okşıyarak açıyor, bakmasını unutan gözlerime bir şey arar gibi uzun, uzun bakıyor...

— Korksam da, korkmasam da fayda yok yavrum... Adam oğlu taştan, demirden de dayanıklı.. Taşı demir, demiri taş döver.. Ama yavrum insan yüreği ateşe dayanamıyan demirden, demire dayanamıyan taştan daha katıdır, yürek; yumruk kadar bir et parçası ama onun içinden ne ağılar süzülüp geçmez, ne ateşler onu sarmaz, üstüne demir vur dayanır, ateşe sok ben'im demez, böyle olmasaydı dünya acısına kaç gün dayanabilirdik.....

Anamın bu sözleri kafamın içinde kasırgalaşıyor. Bir şey anlamıyordum..

. — Ne var ana, neden korkulu, korkulu konuşuyorsun?.

Onun dudakları acı, çabuk geçici bir gülme ile geriliyordu. Kıvılcımlarını saçarak yanan kütüklere gözlerini dikmiş... Dışardaki poyraz ağaçların dallarını çardağın üzerine durmadan çarpıyor, korkunç bir uğultu kapılarda, pençerelerde dolaşıyor, aşağıdaki köpekler bir ağızdan uluyorlardı. Ormanın içinden bir baykuş sesi, bu poyraza katılarak geliyordu.

O; başkalarının incinmesinden, işitmesinden korkan bir sesle:

— " Tanrı kimseye yürek acısı vermesin, geri kalanlar sağ olsun, dedi,, Sonra başını ocağın taşına dayıyarak içini boğan hıçkırıklarla dövüşmiye başladı...

— Bir damla su yavrum... .

Yerimden ok gibi fırladım.. Şaşkın, şaşkın çevremdeki karanlıklara gözlerimi gezdirdim. Çardağın ortasına doğru yürüdüm, başım uyuşmuş, gözlerim kararmıştı, ayağım bir şeye takıldı, su destisi yuvarlanmış, parça, parça olmuştu, ayakta daha çok duramadım, ellerim dayanacak bir yer bulamadı, içime acı bir baygınlık saldırdı, belkemiğimden kafamın içine doğru iğneler akıyordu. Yatağın bir kenarına düşüp kaldım...

* * *

Kopmuş tahtaların aralıklarından görünen yıldızlar sabah ışığının içinde erimişlerdi, güneşin ilk kızıllıkları sönük, mavimsi havaya yavaş yavaş siniyor, poyraz olanca hızile hâlâ esiyor, davarların çanları, çobanın içli kavalı aralık aralık işitiliyordu..

Anam o gece gördüğü düşü anlatıyordu, bir dizinde benim başım, öteki dizinde kızkardeşimin başı; o, bir elini benimkinde, ötekini kardeşimin saçları içinde gezdiriyordu..

"Ben düşe inanmam ama çocuklar, olan şey içime doğdu..

Baba tarafıma "Tazeler,, derler, biliyorsunuz?. Vaktile mısırlı İbrahim Paşa, Osmanlıları Arabistan'da yendikten sonra tâ bu yaylalara kadar gelmiş, dağı, taşı kendine bağlamıştır, fermanının üstüne ferman yoktu, istediği istedik, astığı astık, kestiği kestik olmuş.. Gölün boğazını geçmiş, tekerin başına ordusunu kurmuş, Osmanlıları baca bağlamış.

Bir gün köylere bütün adamlarını salmış, silâh kundağı, top arabası yapmak için nerede işe yarar ceviz ağacı varsa kesilmesini buyruklamış, baltacıları köylere dağılmışlar, bizim köye de gelmişler, evimizin önünde taze, içine kurt düşmemiş, enli boylu bir ceviz varmış, buna da, sataşmışlar.

Büyük babam o sıra on sekiz yaşlarında, bıyıkları yeni terlemiş, çok yakışıklı bir delikanlı imiş; baltacıların cevize balta indirdiklerini görünce dayanamamış, baltacıları iterek cevizin köküne sarılmış.

Sen, önce beni, sonra bu ağacı kes, demiş. Baltacılar şaşırmışlar, köylüler bu delikanlının inadının önüne geçmek için uğraşmışlar, fayda vermemiş..

Gelenler gidip Paşaya :

— Toy bir çocuk evlerinin önündeki ceviz ağacını kestirmiyor, demişler. İbrahim Paşa, dağları susturan fermanının böyle bir toy genç tarafından hiçe sayılmasına çok kızmış, atlılarına bu delikanlının çabuktan getirilmesini, gelmezse başını koparmalarını söylemiş.

Büyük babamı alıp, Tekire Paşanın çadırına götürmüşler ,herkes onun başını bekler olmuş, bir ceviz ağacı için inat eden bu çocuğa köylüler yanmışlar.

Paşa, bu dik bakışlı, sözünü, yüreğini açık tutan delikanlının yüzüne bakmış... bakmış :

— Senin başını soku taşında ezdiririm ama, ne yapayım ki, katı tazesin.. Haydi hem başını, hem de ceviz ağacını sana bağışladım, demiş.

İşte bu ceviz ağacı köyün uğru olmuş, onun meyvesini dedem köye bağışlamış, bize de "Tazeler" demişler.

Dışarda atlar kişniyordu. Yanımızdaki pınardan atlarını sulıyan çeteler, süratle boğaza doğru geçiyorlardı. Ovanın dağa yakın eteklerinde toplar homurdanıyor, yanan köylerin alevleri, zift gibi koyu dumanların içinde boğuluyordu. Anam başını yarı açık pençereye çevirmiş bunlara bakıyordu.

Tekrar başını bize çevirdi :

"Bir kıştı, çocuklar, dedi. Yolları kar bastırmıştı. Ben oniki yaşlarında ya vardım, ya yoktum.. Hiçbir yerden haber gelmez olmuştu, günlerce ocağın başında oturuyor, kütüklerin ışığında çevre işliyorduk.

Bir geceyarısı anamın yanık sesine uyandık, ocağın başına çömelmiş, başını iki yana sallıya sallıya yüreklere eziklik veren ağıtlar söylüyordu. Çok korktuk, koşup başımızı onun dizlerine koyduk, sessiz, sorgusuz gözlerinden dökülen yaşlara bakıyor, can kulağiyle söylediklerini dinliyorduk.

Büyük bacım sordu :

— Ne var, ana, ne oldu?.

O:

— Dayınız şehit düştü, dedi.

Anamın ağıtlarına bizim ağıtlarımız da karıştı. Fakat bu onu nereden öğrenmişti; köye böyle kar kıyamette posta değil, kurt bile gelemiyordu.

Yüreğinin acısı biraz dindikten sonra o, bize evin önündeki ceviz ağacının masalını anlattı. O gece düşünde büyük bir fırtına kopmuş, ağaçlar birbirine geçmiş, ağılları söküp uzaklara itmiş, meyve fidanları kırılmış, bu sıra evin önündeki cevizin koca bir dalını bu deli poyraz, korkunç bir çatırdı ile koparıp evin üzerine atmış. Anam o zaman şunu söylemişti :

— Çocuklar, kanadım koptu, bu

dalın kopması uğursuzluktur, dayınıza bir hal oldu, dedi."

Anamın elleri hâlâ saçlarımızın arasında karanlıklarda yitirdiği bir şeyi saçlarımızın arasında arıyormuş gibi... Ses gittikçe yorgunlaşıyor, benzine sarı bir renk çöküyordu. Bizi korkutmadan çekinir bir hali vardı.

,'Ah, dedi. O yıl Moskof kavgası varmış. Bir taraftan Rumeliye, öte taraftan da düşman Karsa doğru sarkmış, köyün delikanlılarını hep toplamışlar, Kafkas tarafına yollamışlar..

Geri dönenler anlatıyordu: Kazaklar bir gece Karsa baskın yapmışlar, dayım ileri karakolda imiş, kar tipi o kadar bastırmış ki, onlar sığındıkları mağaradan çıkamamışlar, bir Kazak müfrezesi onların bulunduğu yeri öğrenmiş, gece basmış, dayım mağaradan çıkarken başına bir Kazak kılıcını indirmiş, o, bir dal parçası gibi karın üzerine düşüp ölmüş.. Anamın düşte gördüğü, dayımın üzerine yorduğu çıktı; dayım Kafkasyadan bir daha dönmedi."

Anam, ocağa bir çıra yarması daha attı, ocağın bir kenarında kaynıyan çorba tenceresini tahta kaşıkla karıştırdı, başındaki örtüsünün uciyle gözlerini sildi; titreyerek, artık düzenini bitirmiş, iyiden bitkin bir sesle :

"Evimizin önündeki ceviz ağacının öteki büyük dalına bu gece düşümde bir yıldırım çarptı, cevizin gövdesi kömür gibi kapkara yandı, dal çatırtıyarak yere düştü.. Sizin de dayınız bu kavgada şehit oldu, çocuklar..."

* * *

Kaç gündür, bu derdi içimde saklıyordum. Sıtma nöbetinden dalgınlıkla düşüp kendimden geçtiğim sıralarda bu acıyı başımda oturan anama sayıklarım diye korkuyordum.

Çakıtın sağ yanındaki sırtlarda küçük bir kayanın gerisinden, topçu ateşinin durmak, durukmak bilmiyen ateşinden yanına çekilmek istiyen dağ müfrezesinin yanını ateşimizle koruyorduk, dayım bu dağ müfrezesine kumanda ediyordu.

Şarapnellerin dumanları gökte sayısız pamuk yumakları gibi savruluyor, aşağıya yıldırım gibi taneler saçılıyordu.. Dağ müfrezesi Adana—Kurttepe yolunu bırakmak istemiyor, fakat açık top, mitralyoz ateşlerine de dayanamıyordu.

Bu hal akşam karanlıklarına kadar sürdü. Müfrezeden beş-on kişi ancak geriye dönebildiler. Bir şarapnel dağ müfrezesi kumandanının başı üstünde patlamış, atiyle onu Çakıt kenarındaki kumların içine gömmüştü.

Aylar geçti... Top ateşinden artık Çakıt kenarlarına gidilemez olmuştu. Orada pembe çiçekli zakkum fidanlarının dibinde yatanları kızgın yaz güneşi kavurup kurutmuştu. Bir gün hızlı bir güz yağmuru Çakıtı taşırdı; canını toprağa veren bu ölülerin kemiklerini alıp Akdenize doğru sürükledi.

* * *

Poyraz, arkamızdaki cevizin dal-

larını tahtalara vuruyor, düşen cevizler şarapnel taneleri gibi patırdıyor.. Güneş sisler içinden sıyrılıp ıslak kayaları kurutmağa çalışıyor.. Terden şakaklarıma yapışan saçlarımın arasında anamın elleri bir siper gibi duruyor, onun hınçkırıklara karışan sesini büyük bir kargaşalık içinden kopup gelen bir ses gibi seçebiliyordum :

— Yerinmeyin çocuklar, dalları kopan ağacın kütüğü duruyor...

KÖYCÜLÜK ESASLARI — ALMANYA MAARİFİ

NUSRET KEMAL — KÖYCÜLÜK ESASLARI, Tarık Edip Kütüphanesi, Ankara.

Nusret Kemal, bu adla yeni ve küçük bir kitapçık çıkardı. Bu, genç arkadaşımızın köycülük üstüne ortaya koyduğu yazıların en güzelidir. Dikkatle okudum, sevindim. İçindeki düşüncelere katıldım ve kitabı böyle bitirdim. Çünkü yazı acununa gireliđenberi benim de yazılarımda anlatmak istediklerimi toplu ve temiz birkaç sayıfa içinde görüyordum.

Köylüyü, köyü ve köycülüğü iyi göstermiş. Baş taraftaki "zıtlar", "tezatlar" üstündeki parçalar münakaşa edilebilir: Buraları düşünce spekülasyonları ve onların bir çeşit derlenip toplanmasıdır. Fakat, ondan sonrası tutkun ve uygundur; amaca erişmiş, gerçeği anlatmıştır.

Biliriz ki, bütün medenî acunun köylü ve işçi diye iki büyük derdi vardır. Bu iki derdin birleşince, koca devler gibi gövdeleri yere seren bir âfet olduğunu da gördük. Ne derdin dert olduğunda, ne de onların kor kunçluğunda kimsenin şüphe ettiği yok. Ancak deva bulayım derken kar şımıza çeşitli ve birbirinden aykırı yollar çıkmaktadır. Kimi diyor ki, şimdiki manasiyle işçi, gelecek medeniyetin insan örneğidir. Onun için zaten dar ve mecalsiz bir yaşayışı olan köylülüğü ve köyü kaldıralım, herkes işçi olsun. Buna kökünden kazıyan (radikal) düşünüş deniyor. Bizce bu hasta bir kalbi iyi etmek için kalbi, inliyen bir beyni iyi etmek için beyni söküp çıkarmak istemeğe benziyor. Su küpüne kafasını sokan öküzü kurtarmak için bulunan ve halk dilinde gülünç bir tekerleme olan çare gibi. Halkın bu çeşit öğütlere karşı cevabı bu mealde gizlidir.

Bunun tam tersi, her şeyi olduğu gibi ve oluruna bırakmaktır. Bu da insanın en büyük gücü olan aklı zincirle bağlamaktır. İçinde bulunduğu evde çıkan yangının alevleri, üstünde oturduğu hasıra kadar yetiştiği halde, "davranmağa hele daha vakıt var!" diyen miskinler üstüne uydurulan masal ile de halkın ince seziş, görüş ve anlayışı; böyle bir düşüncesizliği acı acı ve gülünç yaparak reddetmiştir.

Bugün eriştiğimiz dönüm noktasında, karşımıza çıkan yollardan üçüncüsü ise, tarihin hem oluş ve hem de yapış sözleriyle anlaşılabilen iki vasfına en uygun görünenidir, sanıyoruz: Oluşu yapışlarla onu düzeltmek ve istediğimiz yana yöneltmek. Yani içtimaî oluşta mutlak hükümlü bir kanuniyet yoktur, insan iradesi onu önliyebilir diye düşünülen yol.

Böyle bir yola girmek sanıldığı gibi kolay değildir. Çünkü her insan yapışı, bir düşünüşün gerçek oluşu, ve her işin başı kafa ise de, acaba bugünkü kafalar böyle bir anlayışa yetişken midir? çokluğa bakılırsa hayır! Bugün çokluğun kafaları, bir sürü

yanlışla, gerçeğin ve yaşanışın taban tabana zıttı bir sürü faraziyelerle, bir sürü dipsiz düşüncelerle doludur. Okuduğumuz kitaplar, zihinlerimize sarmağa hazır bir sürü kurt taşımaktadır. Bize derler ki, ilk adam, kovukta, ondan sonra gelen kulübede tek başına oturmuş, aileler, köyler ondan sonra kurulmuş, köyler küçük şehirler, küçük şehirler de zamanla büyük şehirler olmuştur. Bu sözlerde gerçek eksik değildir. Ama, bu anlatışın bize, insanlığın böyle düz ve hiç sapmaz bir yolunda birkaç büyük şehre doğru gitmekte olduğu duygu ve inancını vermesi bir felaket olabilir. Gerçekle bizim aramızda kara bir perde gerebilir. Bu duygu ve bu inançlar tarihin bize belli devirlerine dikkatle bakınca şaşkınlıktan dilimiz tutuluyor. Altıbin sene önce "Sumer"in büyük şehri de, küçük şehri de, köyü de var. Ondan sonraki bütün medeniyetlerin de büyük, küçük şehirleri ve köyleri gene yanyana duruyor. Demek ki şehirlerin de köyün de bir soysal varlıkta yeri ve vazifesi vardır. İnsanın fiziyolojik ihtiyaçları, biyolojik şartları değişmediği, mesela: ciğerlerimiz saf havayı, midemiz temiz suyu, toprak mahsulünü ve toprakta yaşıyan hayvanları istediği müddetçe başka türlü düşünülemez. Biliriz ki, yukarıda anlattığımız yanlış duygu ve yanlış inanç (yani tekâmülcülük nazariyesi) pozityo bilgiye maledilir. Bugünkü pozityo bilginin ise nasıl bir metafizik üstüne kurulmuş olduğu çok defa unutulur.

Pozityo bilgi bize yarım asırdan daha uzun bir uzadan (zamandan) beri maymunun züriyeti olduğumuzu söyler. Öyle ya maymun ile adam oğlu arasındaki benzerlikleri fiillerimiz hakkında bulunmuş bir iki bilgi kırıntısiyle birleştirince pozityo bilginin âlâ bir neticesi olarak maymunlara dedelerimiz diye bakmakta neden haksız olalım?

Darvin'de arkasına takıldığı ve kendi nazariyelerine temel edindiği (Kant-Lâplâs) acun formülü, yani acunun başka bir yıldızdan koparak durmadan döne döne şimdiki hale geldiğini söyliyen formül, pozityo bilginin dayandığı bir metafiziktir. Bunun üstünde insan nasıl peyda olmuştur? sorgusuna ise son zamanlarda şu cevap verilmektedir: İlk zamanlar yeryüzünü tüm su olması gerekeceğine göre, ilk canlı varlıkların da balıklar olması gerektir. Sular çekildikçe karaya vuran balıkların kimi uçma, kimi dört elle ve kimi de iki ayakla yürümeğe koyulmuşlar ve böylece, iki ayaklı, dört ayaklı ve iki kanatlı canlı varlıklar belirmişlerdir. Bu metafiziğe göre, artık elli yıldan beri yaydığımız gibi maymunu dedemiz değil, kök amcazademiz saymak daha doğru görünüyor!!...

Sosyal bilgide iddia edilen pozityoluk, işte böyle bir gülünç sendeleme içindedir! Buna dayanan tekâmül nazariyeleri — içerisinde bazı gerçek şeyler saklamakla beraber — birer hülya kanatlanmasından başka bir şey değildir. Pozityo adile anılıyor diye bunlara dört elle sarılmak, bizi yolumuzdan alıkoyabilir. Bu kafayı bırakmalı ve gerçekçi olmalıyız! Asıl pozityo bilgi; gerçeğin bilgisidir.

Şunu da söyliyelim, ki (düz ve sapmaz bir yol ile sonsuza (ilânihayeye) gider biçimde olmamakla beraber) tekâmül imkânını reddetmek bile aklımızdan geçmez.

* * *

Köycülük ve şehircilik; ekinci veya zanaatçı ülke ve bunun gibi bir sürü "cilik„ ler — karşılığını tanımaz bir şekilde oldukça — gerçekçi adamın ülküsü olamaz. Onun için, bizde köycülük amacına yörürken, bunu bir yönlü değil, bütünlük içindeki bağlı, dar ve gerçek manasile almaktayız. Köy derken şehiri reddetmeyiz. Ancak, köy ile şehirin birbirile olan vaziyet ve münasebetlerini bugünün icaplarına uygun bir ölçüde tutmak isteriz. Yine onun için biz; yurdumuzda sanayi kurmak ülküsüne bütün duygumuz, bütün anlayışımız ve bütün gücümüzle sarılmış yürürken, tehlikeli bir birtaraflılıktan ve gerçeği dumanlatmaktan başka bir şey olmıyan "sanayileşme„ gibi sözlerin gizlediği otopya ve hülyadan bütün özenimizle çekinmek isteriz. Sanayi kurmak başka, sanayileşmek başka şeylerdir. Toprağın da, zanaatın da ayrı ayrı yeri her uzada (zamanda) olacaktır. Sanayileşmeliyiz demek ise, varlığımızı bir yandan ve bir noktasından görmek, köyü ve köylüyü ortadan silmek demektir, ki bu, bir otopyaya götürebilir.

Nusret Kemal'in kitapçığında bunlar da dolayısile aydınlatılmıştır. Kutlarız.

Aydoslu Sait

REŞAT ŞEMSETTİN ve İSMAİL HAKKI — *ALMANYA MAARİFİ*, Devlet Matbaası, 1934.

Kitap, güzel bir cilt içerisinde 350 ye yakın sayıfayı ihtiva etmektedir. Bunun 270 sayıfası metne, sona isabet eden 70 küsur sayıfası ise istatistiklerle şema ve fotograflara tahsis olunmuştur.

"Almanya Maarifi" ilave kısmı hariç olmak şartiyle, beş büyük fasıldan mürekkeptir İlk tahsil müesseselerinden bahseden birinci fasılda bu müesseselerle münasebettar birçok noktalara temas olunmuştur. Bu faslın bilhassa yardım mekteplerine tahsis olunan ikinci kısmı, bizim için çok yeni ve enteresan bahislere yer vermiştir.

İkinci faslın mevzuu, meslekî tahsil müesseseleridir. Burada meslekî tahsil tabiri en geniş ve şumullü manasiyle alınmış. Öyle ki, bunun kadrosu dahiline ilk mektep haricindeki bütün umumî kültür, meslek ve ihtisas mektepleri dahil oluyor. Binaenaleyh muhtelif tiplerdeki liseler, orta derecedeki meslek mektepleri, üniversiteler de dahil olmak üzere yüksek ihtisas mektepleri.

Üçüncü fasılda Alman Maarifinin denilebilir ki, hukukî ve idarî cephesi mütalea olunuyor. Bu münasebetle muhtelif maarif müesseselerinin tesis ve idareleriyle alakadar birçok karışık meseleler gözden geçiriliyor.

Dördüncü fasıl, zamanımızın en mühim meselelerinden birine, muallim yetiştirmek meselesine temas etmektedir. Bu fasılda Prusya ve Saksonyadaki muallim yetiştirme tarzla-

rı yanında muallimlerin tayin, terfih, ikdar ve tecrübeleriyle alakadar birçok meseleler mütalea olunuyor.

"Talim ve terbiyede ileri hareketler" başlığını taşıyan beşinci fasıl da umumî talim ve terbiye temayüllerinden, siyasî fırkaların maarif programlarından, terbiye mektepleriyle serbest terbiye mesaisinden bahsetmektedir. Bu kısım, Almanyada son devirlerin hâkim maarif ve fikir hareketlerini aydınlatması itibariyle dikkate şayandır.

Bunu takip eden ilave kısmı, bütün iktidar mevkiinde bulunan nasyonal sosyalistlerin maarif prensipleriyle çok zengin bir kitabiyatı ve önce bahsi geçen resimlerle istatistikleri ihtiva ediyor. Bu suretle kitap, Alman maarifinin bugün almakta olduğu istikamet etrafında da okuyucuları tenvire çalışmaktadır.

Gayet umumî bahislerin bu suretle sıralanışından anlaşılacağı üzere, eser, hacim itibariyle o kadar büyük olmamasına rağmen münderecat itibariyle hayli zengindir. Alman maarifine ait, denilebilir ki, temas edilmedik hiçbir mühim nokta kalmamıştır. Almanya gibi gerek teşkilat ve idare ve gerekse hâkim olan fikir cereyanları itibariyle oldukça karışık olan bir memleket maarifinin bu derece kısa ve açık bir şekilde tebarüz ettirilmesi, eserin ne kadar itinalı bir tetkik mahsulü olduğunu göstermektedir. "Almanya Maarifi" Ali Haydar Beyin, Bulgaristan maarifinden bahseden kitabından sonra kendi sahasında büyük bir boşluğu doldurmuştur. Bunu aynı neviden diğer kitapların takip etmesini dilerken Reşat Şemsettin ve İsmail Hakkı Beyleri candan kutlar ve eseri bütün münevverlerimize ve bilhassa maarif adamlarımıza ehemmiyetle tavsiye ederim.

FUAT

SOY DÜZENİ

NUSRET KÖYMEN

TÜRKİYE Büyük Millet Meclisinin bu yılın ortalarında sessizce çıkardığı "İskân Kanunu,, Türk İnkılâbının en büyük ayırdımlarına yeni açılma ve derinleşme alanları vermektedir.

Türlü talimatnamelerile geniş kavrayışlı bir bütün yapmakta olan "İskân Kanunu,, Türk İnkılâbını anlamak istiyenler için üzerinde uzun düşünülecek çok değerli bir vesikadır. Bu kanun ve talimatnamelerinin ana prensipleri şöyle hulâsa edilebilir :

1 — Her Türk köylüsünün — ister ziraat, ister sanat yapsın — kendi ailesinin yiyeceğini yetiştirecek kadar toprağı olmalıdır.

2 — Her şehirlinin de ailesi yiyeceğinin bazıları ile satılabilir bir parça ekim ürünü yetiştirebilecek kadar toprağı olmalıdır.

3 — Sular fertlerin malı olamaz, bütün halkındır .

4 — Memleket içinde kültür ayrılıklarına meydan verecek nüfus kümelenmeleri olmamalıdır.

5 — Memlekette sınıf ayrılıklarına meydan verecek soysal (içtimaî) ve ökonomik (iktısadî) kümelenmeler olmamalıdır.

Bü hükümlerin ilk ikisi çok geniş ve çok ileri görüşlü bir toprak düzeni siyasasına temel olacak değerde bulunmaktadır. İskân kanunundaki maddelerin bu büyük siyasanın ilk öncüleri olduğu umutlanabilir.

Son ikisi ise büyük ve derin bir yeniden kuruluşun temellerini yapmaktadır. Bu temeller üzerindedir ki Türk Yurdunun ulusal ve soysal birliği ve bütünlüğü kurulacaktır.

Ortadaki hüküm ise teklerin haklları arasında bütünün hakları muvazenesini kurmakta, fert mülkiyeti prensipi üzerine bölüşülmesi mümkün olmıyan tabiat vergilerinden toplu faydalanma anlayışını ortaya koymaktadır.

Bu kanun ve talimatnamelerde gördüğümüz en başlı benliklerden biri de Türk İnkılâp rejiminin iradeci ayırdımıdır. Türk İnkılâbı burada herhangi bir zaruretçilik kuruntusunun dar ve esir görüşile sürüklenmemekte, çok yüksek ve geniş kavrayışlı bir soy (cemiyet) ve atamlık (insanlık) ülküsile aydınlanan bir şuur ve irade yolunda yürümektedir.

Bu kanun ve talimatnamelerin en göze çarpan başka bir benliği de tatbikinde devlet gücüne olduğu kadar, hattâ daha çok, fertlerin şuur ve iradesine dayanmasında, yurttaşların şuurunu bu görüşe açmağı ve iradesini bu yolda harekete getirmeği hedef edinmesindedir.

İşte bunun içindir ki bu kanun ve

talimatnamelerin tatbiki vazifesi omuzlarında buluann idare adamlarının bu kanunun özünü eyice kavramaları ve bütün Türk münevverlerinin yardımile bütün halka anlatmaları, sindirmeleri lâzımdır.

13.000 tane basılarak yurdun her tarafına dağılan ÜLKÜ bu yöntemde payına düşen işi yapmak özleğile iskân kanunu talimatnamelerinin en mühimmi saydığı ve işin bütün özünü içine aldığını sandığı "Bağ ve Meyvelik Yeri Dağıtım Talimatnamesi„ni sayıfalarına geçirmektedir. Bu yazının arkasında bulacağınız talimatname yalnız idare adamlarını alâkadar eden noktaları çıkarılarak ve başka kanun ve talimatnamelere değen yerleri notlarda gösterilerek aslında olduğu gibi verilmiştir.

Seçimi yenilemeğe karar vermek üzere olan bugünkü Millet Meclisinin milletine yaptığı en büyük armağanlardan biri İskân Kanunudur. Bu kanun bu meclisi Türk, hattâ dünya, cemiyet tarihinin en ünlü bir yerine saygı ile yazdıracaktır. Gelecek meclis de, işkilsiz, geçen meclisin lâfçılık ve reklamcılık yapmadan başladığı bu büyük ülkü yolunda vekar ve inanla yürüyecektir.

Ökonomik ve soysal emniyetine sahip yurttaşlardan pekişmiş kültürel ve soysal bütünlüğe ve birliğe malik sağlam bir yurt kurma yolunda çalışan Türk İnkılâbına yeni bir hız vermiş olan ulus saylavları size övgüler olsun.

Soy Düzeni yazısında adı Geçen:

İSKÂN TOPRAK TALİMATNAMESİ

Madde : 1 — 251ı numaralı İskân Kanununun 17 inci maddesine ilişik toprak tevzi cetvelinin 3 üncü bendi (1) mucibince gerek muhacirlere, naklolunanlara ve yerleştirilen göçebelere ve gerek yerlilere bağ ve meyvelik yapmak üzere iki dekardan beş dekara (beşbin metre murabbaına) kadar İskân Kanununun 21 inci maddesinde yazılan topraklardan (2) meccanen toprak verilir.

Bu topraklar üç yıl içinde imar edilirse imar eden namına meccanen tapuya bağlanır.

Madde : — 2 Birinci madde hükümlerine göre bağ veya meyaelik yap mak üzere toprak alan kimse bunu iki yıl içinde imar etmiş olursa talebi ile yeniden on dekara (onbin metre murabbaına) kadar meccanen toprak verilir. Bu yerleri üç yıl içinde imar ederse derhal ve meccanen namına tapuda tesçil olunur.

Madde : 3 — İmar bu yerin bizzat işlenerek veya amele ile işletilerek bağ çubuğu ve meyve fidanı veya tohum ekilmesi ve bunların en az yüzde altmışbeş nispetinde tutmuş olması ve yabani ağaçlar ekilmiş ise bunların aşılatılması ve aşıların da en az yüzde

---

(1) İskân Kanununun 17 inci maddesine ilişik toprak tevzi cetvelinin üçüncü bendi :

. . . beher aileye bağ ve meyvelik yapmak üzere (2-5) dekar bağ ve meyve yeri verilir. Ancak bu yerler üç yıl içinde bağ ve meyvelik yapılmadığı takdirde geri alınır.

İki yıl zarfında verilen bağ ve meyvelik yerlerini imar edenlere talip olurlarsa yeniden on dekar bağ ve meyvelik yeri verilebilir. Ancak üç yıl içinde imar edemedikleri kısımlar geri alınır. İstirdat müddeti hastalar için iyi olduklarından ve küçükler için rüşt yaşına girdiklerinden itibaren hesap olunur.

Bütün yerlilere ve ihtiyaçsız muhacirlere de aynı suretle bağ yeri ve meyvelik verilebilir.

Bu topraklar, imarı müteakip, müddete bakılmaksızın tapuya bağlanır.

(2) O topraklar şunlardır :

A : Menşei ve nevi ne olursa olsun bütün millî topraklardan;

B : Şehirlerin, kasabaların, köylerin sınırları içinde bulunan mer'a, baltalık ve fundalık gibi orta malı olup hükûmetçe ihtiyaçtan fazla görülen topraklardan;

C : Şehirlerin, kasabaların, köylerin sınırları dışında kalan ve orman olmıyan boş yerlerden;

Ç : Devletçe görülecek lüzum ve zaruret üzerine bazı ormanlarda, İcra Vekilleri Heyeti karariyle muvafık görülen yerlerden;

D : Hükûmetçe satın alınacak veya istimlâk olunacak çiflikler ve topraklardan.

altmış nispetinde tutmuş bulunması ile yapılmış olur.

Madde : 4 — Bağ ve meyve ekmek suretiyle imar edilmek üzere verilen bu yerlerde bir aile hissesinde (300) metre murabbaına kadar ev veya yapı yeri ham olarak bırakılabiler. Ve bu mikdar imar edilmiş kısım meyanında hesap olunur.

Madde : 5 — İmar başlangıcı toprağın istendiği veya teslim olunduğu tarih olmayıp ilk ekim tarihidir. İşletme tarihi ile ilk ekim tarihi arasında geçen zaman hesaba katılmaz.

Binaenaleyh imar için verilen bir toprak verildiği tarihten itibaren üç ekim devresinde imar edilmemiş bulunursa geri alınır.

Kendisine imar için verilen toprakları iki ekim devrinde imar etmiş bulunanlara stedikleri takdirde yeniden on dekara kadar toprak verilir.

Madde : 6 — Her meyvenin ekim devri her yerde mevcut taamüle göre hesap olunur.

Madde : 7 — İmar edilen toprakları imar eden namına meccanen tapuya bağlamak için iki veya üç ekim devri beklemek icap etmez. İlk ekim devresinde imar edene de hemen tapusu verilir.

Madde : 8 — 2510 numaralı kanuna göre iskân gören çifçilere ve sanatkârlara en az ikişer dekar bağ ve meyvelik yaptırmak mecburîdir.

Yerlilere de köylerde bin evden azlık kasabalarda aile başına en az ikişer dekar bağ ve meyvelik yaptırılmağa çalışılacaktır. Etrafı geniş ve müsait olan üçbin evden az kasabalarda da aynı yolda yürünür. Köylerde ve üçbin evden küçük kasabalarda top raksız veya az topraklı fakir kimselere behemehal bağ ve meyvelik yaptırılması ehemmiyetle matluptur.

Üçbin evden fazlalı kasabalarda ve şehirlerde yerlilerin bağ ve meyvelik yapmaları müracaatlarına bırakılır. Buralarda da azmî teşvik ve tergipler ypılacaktır.

Madde : 10 — Fidan, çubuk bulamamak yüzünden mecburî boş geçen ekim devirleri hesap harici tutulabilir.

Ancak bu da en çok iki devreden fazla olamaz. Ve kaymakamlarca çubuk ve fidan bulunamadığı resmî müracaatlar üzerine tespit edilmiş olmak lazımdır.

Madde : 11 — Bağ ve meyvecilik yeri alıp imar etmek hakkında büyük ve küçük bütün memurlar da istifade ederler.

Bunun için bilhassa memurları gerek şehir ve kasabalarda ve gerek köylerde halka önayak olmaları ve bu suretle tekaütlük devirleri için kendilerine birer yuva hazırlamış bulunmaları yurdun üstün menfaatlarına uygun bir hizmet olur.

Madde : 12 — Bağ tabiri asma çubuğu ile yetişen her nevi bağı ihtiva eder. Meyve tabiri içinde de (dut, erik, kiraz, badem, şeftali, zerdali, kayısı, armut, elma, ceviz fındık fıstık, limon, portakal, mandarin, zeytin, üvez kızılcık, muşmula) velhasıl meyve veren ve (meyva ağacı) altında mü tearif olan bütün ağaçlar dahil olduğu gibi yapraklarından istifade edilen dutlar da bu meyanda dahildir.

Madde : 13 — Bağ ve meyvelik

yapma ve yaptırma hususunda düşünülen cihet bir taraftan halka kendi mesaisiyle kendi gıdasını ikmal ettirmek ve diğer taraftan fazla satışla kendisine fazla menfaat kazandırmaktır.

Her yerde hangi kısım bağcılığın veya meyveciliğin tamimi o memlekette ve halka daha nafi olacağını dik katle tetkik edip buna karar vermek ve bu karara göre halkı imara sevketmek o memleket vali ve kaymakamlarının yüksek vazifelerindendir.

Halk büyük bir ekseriyetle gıdada az itinalı bulunduğundan üzüm yetişebilen her mıntakada en kenar ve sapa köylere varıncaya kadar dahi bağ cılık behemehal tamim olunmalıdır.

Meyvecilik kısmında halkın gıdası düşünülmekle beraber daha ziyade satışla ellerine beş-on para geçmesi ciheti tercih olunmalı ve bunun için de daima daha fazla para edecek ve en iyi cinslerinin tamimine gayret edilmelidir.

Gerek bağcılık ve gerek meyvecilik ve bilhassa dutla böcekçilik çifçilikte ve küçük sanatla meşgul olan halkın ayrı masraf yapmasına meydan bırakmıyarak boş zamanlarından bir mıkdarını sarfetmekle meydana gelebileceğinden bu suretle bu boş zamana karşı müsmir bir mesai devri temin edilmiş ve kendisinin de daha gıdalı ve daha bakımlı yaşaması yoluna konulmuş olur. Köylerin ve kasabaların imarında en güzel ve en verimli ve en geniş yol, bu yol ve memleketi güzelleştirmekte de en semereli yol gene bu yol olduğundan bu yol ile idare memurlarının yüksek kudret ve kabiliyetlerini göstermeğe en geniş dir imar sahası açılmış bulunuyor.

Madde : 15 — Bağ ve meyvelik yapmak için tek de, toplu da müracaatlar yapılır :

Müracaatlar nahiyede Nahiye Müdürlerine, nahiye olmıyan yerlerde kaymakamlara ve merkez kazalarında — Merkez Kaymakamı yoksa — valilere ypılır. Nahiyelerde Nahiye Müdürlerine yapılmıyarak doğrudan doğruya kaymakamlara da müracaat caizdir.

Madde : 16 — Müracaatlar yazı ile veya ağızla yapılır. Ağızla yapılan müracaatlar not edilip (imar defteri) ne kaydolunur. Yazı ile olan müracaatlar da bu deftere yazılır.

Madde : 17 — Vali, Kaymakam, Nahiye Müdürleri veya bunların emriyle karakol âmirleri veya diğer memurlar tarafından re'sen bağlık ve meyvelik için ayrılan ve halka dağıtılan yerler de imar defterine kaydolunur.

Bu yerler için müstakil dağıtım defteri yapılmış ise, bu defterin hulâsası, müstakil dağıtım defteri, yapılmamış ise, alelmüfredat bütün tevziler imar defterinde gösterilir.

Madde : 18 — Münferit müracaatlar ağızla olsun, yazı ile olsun tafsilatiyle imar defterine yazılır.

Toplu ve defterle müracaatlar hûlâsa olarak imar defterine kaydolunur.

Madde : 19 — Yazı ile toplu müracaatlar bağ ve meyvelik yapmak istenilen yerin mevkii, umumî hududu ve yeni dönüm üzerinden hakikî miktarını ve ondan sonra bu yerin arala-

rında taksimini gösterir bir defter ve bir krokiyi üç nüsha olarak, Vali, Kaymakam ve Nahiye Müdürüne vermekle yapılır.

Dağıtım defterinde herkese verilen hissenin mevkii, hududu ve hakikî mıkdarı ve hisselerin kenarlarının tûlü ve hisseyi alanın soy ve öz adı ve tam adresi sarih olarak yazılmak lazımdır. Krokiye de bunların doğru olarak yazılıp gösterilmesi müraccahtır.

Madde : 20 — Ağızla toplu müracatlarda bu mevki ve mikdar hakkında ağızla izahat verilir. Vali ve kaymakam ve nahiye müdüründen bunu ölçmek ve dağıtmak üzere bir memur istenir.

Müracaattan itibaren bir hafta zarfında Vali, Kaymakam veya Nahiye Müdürü tarafından bu yeri ölçmek ve defterini ve krokisini yapmak üzere bir memur tayin edilip gönderilir.

Madde : 21 — Bu memur halkın getireceği kendi vasıtalariyle bu toprağın yerine gider. O yerin muhtar ve ihtiyar heyeti azaları ile birlikte bu toprağın umumî hududunu tayin ve tespit edip mesaha eder. Ondan sonra münasip ve lüzmlu yollar ayrılır. Ve bu yollara göre bu yerler müsavi hisselere taksim olunur. Bu hisselerin şekillerinin murabba veya mus tatil olmalarına dikkat etmek mecburîdir.

Ancak yerin teşekkülü icabı tabiî zaruretler olmadıkça hisseler gayrı muntazam şekillere ayrılmaz.

Hisseler de ayrıldıktan sonra bu halk taksimi kendi rızalariyle aralarında yaparlarsa bu memur bu hisseleri bu taksime göre deftere alır. Ve krokiye işaret eder. Eğer halk kendi aralarında taksim için uyuşamazlarsa kura çekilerek hisseler halka dağıtılır. Ve bu dağıtılışa göre defter ve kroki tanzim olunur.

Defterde herkesin adı, soyadı ve doğru adresi, sonra hissesinin mevkii, hududu ve hakikî mıkdarları ve yanlarının tûlü kaydolunur.

Umum yerin de mevkii, hudutları ve mıkdarı bu defterin baş tarafına yazılır.

Madde : 22 — Toprak ölçüp dağıtmak ve defter yapmak üzere gönderilen memurun toprak ölçme ve dağıtma müddetince yemesi, içmesi ve yatması bu toprakları istiyen halkça aynen temin olunur. Yerine dönüş nakliyesi de bu halka aittir.

Madde : 23 — Gerek halk tarafından getirilmiş ve gerek memuru mahsus tarafından tevziatı müteakip yapılmış bulunan defterler üç nüsha olarak yapılıp altları "bu defter mucibince imara müsaade edilmiştir" ibaresi ile vali veya kaymakam tarafından imzalanır. Bir nüsha vilâyet ve kaza evrak kaleminde ve diğer bir nüshası tapu dairesinde hıfzolunur. Ve üçüncü nüshası da müracaat edenlere verilir.

Madde: 24 — Halkça yapılıp getirilmiş bulunan defterler herhangi köye ait ise o köy muhtar ve ihtiyar hey eti tarafından tasdik edilmiş bulunmak kâfidir. Eğer bütün bir köye ait olmayıp da bir kısım halka ait ise hepsi tarafından imzalanmış olmalı-

dır. Ancak muhtar ve ihtiyar heyetinin tasdikiyle kanaat ediyorlarsa bu da kâfi olur.

Madde : 25 — Memuru mahsus tarafından hazırlanan defterler ve krokiler bu memurla beraber muhtar ve azalar tarafından imzalanır. Şayet yalnız bir grup halk tarafından istenmek suretiyle bu ölçme ve dağıtma yapılmış ise ve muhtar ve ihtiyar heyeti bundan istinkâf ediyorsa bu memurla beraber bu halk tarafından imzalanır.

Madde : 26 — Belediye sınırları içindeki topraklar için vali veya kaymakamlar tarafından memur edilen zatlara belediyelerce iki zat tefrik olunur. Tevzi defterleri ve krokiler bu memurlarla beraber bu zatlar tarafından imzalanır.

Madde : 27 — Münferit müracaatlarda imarı istenilen yerin mevkii ve hududu ve mıkdarı müracaat eden tarafından gösterilirse, bu müracaat imar defterine yazılmakla beraber müracaat edenin eline bu mevkiin hududu ve mıkdarını gösteren bir müsaade kâğıdı verilir. Bu kâğıt vali veya kaymakam tarafından imzalanır.

Eğer imarı istenen yerin mevkii, hududu ve mıkdarı gösterilmemiş olur ve bir memurla tespiti isteniyorsa, bir hafta içinde bir memur gönderilerek bu yer tespit olunur. Ve kendisine bunun üzerine imar müsaadesi verilir.

Madde : 28 — Gerek toplu ve gerek tek imar müsaadesi alan imarı ikmal ettiğinde bunu ağızla veya yazı ile Vali veya Kaymakam veya Nahiye Müdürüne bildirir. Bu bildirme üzerine imar defterinde veya imar defterine hûlâsa olarak geçmiş tevzi defterinde bunun ismi bulunur. Müsaadesi varsa bir hafta içinde imar edilen yere bir memur gönderilir. Bu memur muhtar ve ihtiyar heyeti ile belediye hudutları içinde belediyenin memur edeceği iki zatla bu yeri görür. Ve bu yerin içine ekilmiş olan kütükleri veya fidanları (tutup tutmıyanlar ayrı olmak üzere) sayar. İmar tamam olmuş ise bir zabıt varakası yapar. Bu zabıt varakasında imar edilen yerin mevkii, hududu, hakikî mıkdarı ve içinde kaç tutmuş ve kaç tutmamış kütük veya fidan olduğu ve bina için ne mıkdar yer bırakıldığı ve sahibinin adı ve adresi vazıh olarak yazılır. Ve iki nüsha olarak yazılıp altı bu memur ve muhtar ve ihtiyar heyeti ve sahibi tarafından imzalanır. Bu zaptın altına vali ve kaymakam tarafından "meccanen temlik edilmiştir, tapuya bağlanması, Tapu Dairesine" ibaresi yazılıp imzalanarak bir nüshası Evrak Kaleminde hıfz olunur. Diğer nüshası Tapu Dairesine gönderilir. Tapuca da hiçbir resim ve pula ve kayde tâbi tutulmaksızın tapuya bağlanır. Ve sahibine tapu senedi verilir.

Madde : 29 — Dağıtım defterinde yazılanların hepsi birden imar etmiş bulunurlar ise bunların yoklama muameleleri gene toptan ve birden yapılır. Evrak Kaleminde ve Tapuda mahfuz tevzi defterlerinin altına zabıt ibaresi yazılır. Ve temlik ve tescil emri de gene aynı defterlerin altına yazılıp vali ve kaymakam tarafından imzalanır. Ve bu imza Tapu-

da meccanen tescil yapılır. Ve herbirine tapu senedi verilir.

Madde : 30 — Bir dağıtım defterinde yazılı bulunanların cümlesinin birden, her vakıt imar etmeleri mümkün olamıyacağından bunlardan imar edenler ayrı ayrı müracaat edebilirler. Ve her müracaat vukuunda bir hafta içinde bu müracaatın tahkik ve tespiti mecburîdir. Bu tahkik ve tespit işi bir haftadan fazla uzatılamaz.

Madde : 31 — İmar edilen yerin tahkik ve tespitinde dağıtım defterindeki ve krokisindeki yerinin iyice tes pit edilmesi ve herhangi birisinin yerine başka birinin yerinn konmamasına fevkalâde dkkat olunması icap eder.

Madde : 32 — İki ekim devresi içinde imarı ikmal edip de daha yer istiyenler için de bir taraftan aynı suretle imarın tahkik ve tespiti ikmal olunarak kendisine tapu verilmek işi tamamlattırılmakla beraber diğer taraftan da yeni tevziat yapılır. Bu tevziat ilk tevziat gibi müracaat şekline göre ya münferit veya toplu olarak yapılacaktır.

Defter getirilmiş veya tevzi memuru istenmiş olmak şekillerine göre muamele ikmal olunur.

Madde : 33 — Bağ ve meyvelik yapmak için İskân Kanununun 21 inci maddesinde yazılan bütün topraklardan toprak verilir. Yalnız devlet ormanlarından bu hususta toprak verilmek ancak Vekiller Heyeti kararına bağlıdır.

Köy, kasaba ve şehirlerin sınırları içindeki kozalık ve çalılık ve baltalık yerlerden toprak verilmesi hiçbir kayde tâbi olmayıp (İskân Toprak Talimatnamesi) hükümlerine göre hareket olunur. (3)

---

(3) Bu hükümler şunlardır :

Madde : 7 — İskân Kanununun tatbik zeminini teşkil edecek aslî topraklar şehirlere, kasabalara ve köylere mer'a baltalık, fundalık, yaylak, kışlak ve sair birçok namlar altında bırakılmış topraklar olduğundan bu orta malı topraklardan iskân emrine icabedenleri ayırmak en mühim bir iş teşkil eylemektedir.

Bugün şehirlerin, kasabalar ve köylerin hudutları içinde kalan topraklardan işlenenlerin miktarı işlenmiyenlere nispetle çok azdır.

İşlenmiyen topraklardan ancak hayvan otlatmak suretiyle, o da ekseriya kısmen istifade edilmektedir. Bir topraktan hayvan otlatmakla yapılacak istifade ile bunu ekmekle elde edilecek istifade hiçbir zaman aynı olamaz. Topraklarımızdan fazla nispette istifade etmek yurdun üstün menfaatleri icabıdır.

Bu nazik bir iş olmakla beraber yurt duyguları yüksek olan ve yurdu korumakta fedakârlıktan çekinmiyen halkımız bu hususlarda dikkat ve ehemmiyetle ve devamlı olarak tenvir ve irşat olunmalıdır.

Madde : 8 — Şehir, kasaba ve köylerin ihtiyaçtan fazla topraklarını ayırmakta şu esaslar güdülecektir :

A : Bir şehir, bir kasaba ve bir köyün sınırları içinde ortamalı topraklar mecmuu o sınırlar içinde tarla, bağ, bahçe vesaire olarak ziraatla işlenen topraklar mecmuundan fazla

Madde : 34 — 1528 numaralı yabani ağaçların aşılanması hakkındaki kanunun hükümleri dahilinde devlet veya diğer ormanlarda mevcut yabani ağaçların aşılanması hakkındaki kanun hükümleri dahilinde ormanlardan istifade etmek istiyenler için de bu 1528 numaralı kanun hükümleri tatbik olunacaktır.

Bilhassa ormanlık sahalarda mevcut köylüler yabani zeytinlerin iyi zeytine ve menengeçlerin Antep fıstığına aşılanması hususu çok kuvvetle takip ve tatbik olnmalı ve bu hususta bu talimatname hükümlerinden istifade edilmelidir.

Madde : 35 — İskân Toprak Talimatnamesi bağ ve meyvelik yeri tedarik ve tevziinde tamamen gözönünde tutulur.

Madde : 36 — Bir mevkide toprakların tevzii esnasında herkesin yol lardan ve mevcut akar veya kaynak havuz ve göl sularından istıfadeleri dikkatle gözönünde tutulmalı ve taksim ona göre yapılmalıdır. Sular hiçbir zaman bir veya birkaç şahsın istifadesine hasredilemez. İskân Toprak

---

olamaz. Bu mecmudan fazla olan topraklar tamamen iskân emrine alınır.

B : Sınırlar içinde orta malı topraklar mecmuu işlenen topraklar mecmuunun beşte birinden aşağıya indirilemez. Mamafih esasen bu nispetten dûn orta malı toprağı olan yerlere mutlaka bu nispete iblâğ edilinceye kadar orta malı toprak tedarik edilmek icap etmez.

Beşte birinden aşağı dereceye düşecek yerlerden, iskân için toprak alınmıyacaktır. Kat'i zaruret varsa Vekâletin muvafakatiyle alınabilir.

C : İşlenen topraklarla orta malı topraklar arasındaki nispet bir misilden az ve beşte birden fazla olan köy, kasaba ve şehirlerde bir taraftan iskân ihtiyacı ve diğer taraftan mevcut halkın ihtiyacı dikkat ve sıhhatle tetkik ve mukayese olunarak lüzumu kadar yer iskân emrine ayrılır.

Ç : İskân emrine ayrılacak topraklar ziraate en elverişli topraklardan olmak meşruttur. Ancak bu topraklar ayrılırken halkın, bilhasa suvat, yol, su ve sulama ihtiyaçları dikkatle tetkik ve tatmin edilmek mecburidir.

D : Toprak tevzi cetvelinin üçüncü bendinde yazılan bağ, bahçe ve meyvelik yerleri ifraz ve tevzi için o köy, kasaba ve şehir hudutları içinde işlenen topraklar ile orta malı topraklar arasında bir nispet aramak ihtiyacı yoktur. Bu nispet ne olursa olsun, bu maksatla derhal yer ifraz ve tevzi olunacaktır.

E : Köy, kasaba ve şehirlerin sınırları içindeki orta malı topraklardan iskân emrine yer ayırmak hususunda köy, kasaba ve şehir idareleri ile iskân memurları, nahiye müdürleri veya bu işle vazifedar edilen memurlar arasında ihtilaf zuhur ederse, bu ihtilaf mahallî idare heyetlerinin mütalealarını alınarak valilerce hallolunur.

Talimatnamesinin (41, 42, 43, 45) inci maddeleri (4) dikkatle tatbik olunur.

Madde : 37 — Bu tevzilerde itibar yalnız vali veya kaymakamlarca tasdik olunan defterlerdeki mıkdarlara olduğundan bu defterlerde yazılan mıkdarlardan fazla olan yerleri imar edilmiş de olsa, gene vali veya kaymakamın yazılı emri ile derhal alınıp maliyeye verilir.

Madde : 38 — Dağlık, taşlık, çalılık yerlerin, bilhassa şehir ve kasaba ve köy kenarlarında olanlarının bağlık ve meyvelik yaptırılmasına çok dikkat olunacaktır. Boş durduğu vakıt hiçbir suretle istifade kabil olmıyan yerlerden imar etmek üzere birden fazla mıkdarda yer istiyenlere onbeş dekara kadar vermek caizdir.

Ancak bu takdirde bunlardan üç ekim yılı içinde imar edilemiyen kısımlar geri alınır.

Madde : 39 — Şehirlerde, kasabalarda ve köylerde umuma ait mesireler, pazar, panayır ve eğlence yerleri, meydanlar, mezarlıklar, yollar ve şoseler ve çeşme, pınar, kuyu, sarnıç, sıvat, eğrek ve geçit yerleri ve bunları kapatacak şekilde etrafı bağ ve meyvelik yeri olarak kimseye verilemez.

Koru ve ormanlar bağ vemeyvelik için bozulamaz.

Madde : 40 — Meyvelik için ha-

---

(4) Bu maddeler şunlardır :

Madde : 41 — Sualtı toprakların tevziinde sulama imkânı ve suyolu daima gözönünde tutulacak ve her hissenin su miktarı tespit olunup defterlere de kaydedilecektir. Su arklarını muntazam tutabilmek için ne yolda ve ne miktar çalışmak veya masraf vermek lazım ise, bu da tevzi defterinin düşünceler hanesine kaydedilecektir.

Bütün hisselerin sulama tertibatına ne yolda hareket edecekleri hakkında defter sonuna karar halinde bir zabıt da yazmak ve bunu kaymakama veya valiye tasdik ettirmek de caizdir.

Madde : 42 — Toprak tevziatında sular hiçbir kimseye münhasıran mal edilemez. Bu sular köyün veya kasaba ve şehirlerde belediyenin malı olarak kalır. (Ancak toprak sahiplerinin bizzat açtıkları kuyular ve yaptıkları sarnıçlar ve göller münhasıran kendilerine ait olur).

Değirmen ve fabrika suretiyle bu sulardan istifade caiz ise de değirmeni, fabrikayı çevirdikten sonra bu su inhisar altına alınamaz. Aynı zamanda mahsulü sulama devrinde fabrika, değirmen vesaire suretiyle intifaa mevki verilemez; bütün sular mezruatı sulamaya hasrolunur.

Madde : 43 — Toprak sulama yüzünden insanlar ve hayvanlar içim suyundan mahrum edilemez. Ancak içim temini bahanesiyle sular israf da olunamaz.

Madde : 44 — Sulama kanalları açma, onarma işlerinden istinkâf edenlere toprak sulamak için su verilmez.

Madde: 45 — Toprak tevziinde bırakılmış bulunan yollara, geçitlere ve bunların eb'adına herkes riayete mecburdur. Tecavüz edenlerden bunlar derhal istirdat olunur.

zırlanan yerlere ekmek üzere devlet ormanlarından orman memurlarının muvafakatiyle parasız fidan çıkartmak müsaadesi verilebilir. (1528 numaralı kanunun 19 uncu maddesi).

Madde : 41 — Bağ ve meyvelik yeri hazırlıyanlara verilmek üzere hususî idareler, belediyeler ve köy sandıklarından bağ çubukları, dut, portakal, limon, fıstık ve sair bütün meyve fidanları ve aşıları tedarik olunabilir. Bunun için münasip şehirlerde, kasabalarda ve köylerde o yerlere elverecek fidanları yetiştirmek üzere muhtelif fidanlıklar meydana getirilebilir. Bu fidanlıkları hazır etmek üzere Köy Kanunu hükümlerinden ve İdarei Umumiyei Vilâyat ve 1425 sayılı Vilâyetler İdaresi Kanunundan ve İskân Kanununun 43 üncü maddesinden istifade edilir. Ayni membalardan istifade olunarak halka aşıcılık öğretilebilir ve aşıcı getirilebilir.

Bağlık ve meyvelikleri bütün halka yaymak ve çoğaltmak için hiçbir emek ve fedakârlıktan çekinilmiyecektir. Bu hususta hususî idareler bütçelerinden de, belediye bütçelerinden de, köy bütçelerinden de ve halkın yardımından da azamî derecede istifade olunmalıdır.

Madde: 42 — Bağların, behçelerin, meyveliklerin, korulukların gerek hayvan ve gerek insandan iyi korunması ve bunlara zarar verenlerin cezalandırılması imâr işinde birinci sırada gelmekte olduğundan yeni ve eski ihdas olunmuş ve olunacak bağlara, meyve ve ağaç bahçelerine, fidanlıklara, korulara hayvan salıverilmesi ve alelıtlak başıboş hayvan bırakılması tamamen yasak edelicek, bağlar, bahçeler ve meyvelikler ve fidanlıklar ve koruluklar için lüzumu kadar muntazam korucu tutulacak ve bunların vazifeleri çok dikkatle yaptırılacak ve bunlar bir taraftan muhtar ve ihtiyar heyetleri ve belediyeler, diğer taraftan zabıta âmirleri ve nahiye müdürleri tarafından sıkı kontrol altında bulundurulacaktır .

Madde : 43 — Korucular ve bekçiler bağlardan ve meyve bahçelerinden ve korulardan ağaç ve asma kütüğü, çubuk ve fidan kesenler, sökenler, yaralıyanlar ve kabuk soyanlar ve bunlara hayvanlarla zarar yapanlar hakkında bunları en yakın karakola götürerek zabıt varakası tutacaklardır. Ve bunlar bu zabıt varakalarile karakollar vasıtasiyle müddeiumumiliklere teslim edileceklerdir.

Yabanî ağaçların aşılanması hakkındaki kanunun 23, 25 ve 27 inci maddelerinin tatbikinde asla ihmal gösterilmiyecektir.

Madde : 44 — Köy bağlarında ve bahçelerinde ve korularında yapılacak zararlar muhtar ve ihtiyar heyetleri tarafından derhal hükmedilerek zarar yapandan tahsil olunup sahibine teslim edilecektir.

Madde : 45 — Koruma vazifesinde ihmal gösteren muhtarlar ve ihtiyar heyetleri azaları hakkında Köy Kanununun 27 ve 45 inci madeleri mucibince idare heleti karariyle beşer liradan yirmi beşer liraya kadar ceza alınacak ve bu kararlar doğrudan doğruya kaymakamın merkez kazasında valinin emriyle zabıtaca infaz olunacaktır.

MUNCUSUN NAHİYESİ

Muallim, NURİ TİMUR

(Anket sorguları ÜLKÜnün beşinci sayısındadır.)

A: MUNCUSUN Kayseri şehrinin 22 kilometre şimal doğusunda çok sevimli, şirin bir nahiyedir. Hane ve nüfus adedi itibariyle civar köylerden pek büyük olmıyan Muncusun komşu köylerin tam merkezinde olduğundan nahiye merkezi ittihaz edilmiştir. Muncusun'un kendine bağlı 15 köyü vardır. Bu köyler sırasiyle şunlardır:

Gömeç, Barsama, Saracık, Zırva, Kermelik, Amarat, Koşcağız, Eğin, Opruk, Höber, Yüregil, Kızık, Akin, Sabır, Karahüyük.

Muncusun'a en yakın olan köy nahiyenin 3 km. batısında bulunan Kızık köyüdür. Muncusun'un doğusunda Gömeç, günayında Salır, güzayında Höbek köyleri bulunmaktadır. Muncusun Nahiyesi "planda görüldüğü gibi" umumî vaziyeti ve mesahası itibariyle toplu bir vaziyette bulunmaktadır. Merkeze en uzak olan Amarat, Kermelik köylerinin mesafesi 20 -22 kilometreyi geçmez.

Nahiyenin 3 kilometre doğusundaki Gömeç köyü Sivas demiryolu üzerinde çok şirin ve sevimli bir köydür. Her sene Mayıs ayından itibaren Kayseri halkı Cuma günleri buraya trenle gezintiye gelirler. Mesire yerleri çayırlıklar, su ve değirmen başları bol olmak hasebiyle Kayseri halkının yegâne gezinti yerlerini teşkil etmektedir.

Muncusun'un 3 km. cenup doğusunda bulunan Karahüyük köyü, sinesinde Eti'lere ait çok kıymetli tarihî âsârı saklıyan "Gültepe" bulunmakla meşhurdur. Bu tepenin tarih ve kültür yönünden tetkike ve taharriyata değer bir yer olduğunu daha ziyade şu yazılar ispat eder.

Gültepe "Kaniş" burası Anadolunun eski tarihini aydınlatan mühim bir mevkiidir. Gültepe mevkii Kayseri'nin 19 km. şimal doğusunda bugün Karahüyük veya Karaiv namı verilmektedir.

Bulunmuş olan çivi yazılı tabletde Chantre ve 1906 da Harozny; tetkikat ve hafriyat yapmışlardır. Eski Kayseri'nin burada olması ihtimali vardır.

Bulunmuş olan çivi yazılı tabletlere göre burasının eski isminin "Kaniş" olduğu görülmüştür.

Kaniş ismini buraya veren tarihî sebep burasının "Kiş" Kıralı tarafından tesis edilmiş olmasıdır. Birinci Sargun hükümdarlığının üçüncü senesinde buralarını Eti'lerden almıştı. 2850—2594—2551 seneleri arasında

şehrin Kıral Naransin aleyhinde isyan ettiği görülüyor. Bu zamanda şehir Asur ve Babille ticarî münasebette bulunmakta idi. Ve burada bir Asur kültürü yaşıyordu. Üçüncü Ur sülalesi zamanına ait olan 2296-2186 bütün tabletlerin ticarete dair işlerden bahsetmesi bu kanaati vermiştir.

Bu şehir Eti İmparatorluğunun teşekkülü sıralarında istiklâline malik bulunuyordu.

Boğazköy parlamağa başlayınca ilk zamanda hiç olmazsa siyaseten Kaniş ehemmiyetsiz bir mevkie inmişti. Fakat kültür ve ticaret cihetinden eski mevkiini epiyce zaman muhafaza etmiştir.

Son zamanlarda Boğazköy'de bulunan ve Gültepeye ait olduğu görülen tabletler bu fikri kuvvetlendirmiştir. Eti İmparatorluğunun sukutu tabiatiyle Kaniş'i de birlikte sürüklemiştir.

B: *Muncusun'un arazisi :*

Muncusun arazi itibariyle iki kısma ayrılır: Ova arazi, dağlık arazi.

Ova arazi, Muncusun'un en kıymetli ve mümbit arazisidir. Bu arazi "Sarmısaklı" suyu ismi verilen Bünyan iplik kumaş ve elektrik fabrikalarını işleten su ile sulanır. Bu arazinin verimi iyi ve mahsulü gayet lezzetli olur. Kayseri pastırmasının sarmısağının yüzde 50 si buradan çıkar. İyi bittiği seneler bire 8-10 hasılat verir. Bu araziye ekilen mahsüller şunlardır:

Buğday, çavdar, arpa, bakla, nohut, mercimek, sarmısak, soğan, patates, nelenir, ızgun, kavun ve karpuz mahsulleridir. En ziyade buğday, arpa, bakla ve sarmısak mahsulleri iyi olur ve fazla ekilir. Mamafih hangi sene hangi mahsul daha fazla para ederse halk o mahsulleri daha ziyade ekmeğe ve yetiştirmeğe gayret eder.

Muncusun'un dağlık arazisi ova arazisi derecesinde ümitli değildir. Yağmurun fazla olduğu seneler buğday mahsulü bire 5-6 nispetinde biter. Bu arazi daha ziyade davar beslemek için işe yarar. Diğer taraftan ova kısmı geniş ve kâfi derecede sulu olduğundan halk bu dağlık cihete o kadar rağbet göstermeyip daha ziyade ova arazinin işlemesine gayret ederler.

Muncusun'a Kayseri halkı "Günay Muncusun" derler. Bunun sebebi Gesi Nahiyesine bağlı Muncusun ile isim benzerliği olduğundan halk buraya "Günay Muncusun", oraya da Kezay Muncusun demedikten sonra çok vakıt anlıyamazlar.

Kayseri etrafında sınır teşkil eden şimal sıra dağlarının Günay eteğine serpilmiş olan Muncusun Nahiyesine Kayseri halkı çok yerinde olarak bu "Günay" ismini vermiştir.

Kışın en şiddetli zamanlarında bile buraya düşen kar, derhal erir ve kalkar. Bu dağlarda kış mevsiminde birkaç sürü davar barınabilir. Tabiatin bu müstesna vergisini tamamen kavramış olan Muncusun halkı da bu dağlarda biriki sürü davarı eksik etmezler.

C: *Hane ve nüfus mıkdarı:*

Muncusun'un 138 evi, 800 küsur

nüfusu vardır. Köy nüfusunun yüzde 60 nisbetini kadınlar teşkil eder. Bunlardan 40 hanesi muhacir, 20 si Ermeni, geri kalan da köyün yerlisidir. Halkın yüzde sekseni çifçi, kalan kısmı ise sanatkâr, amele ve esnaftır. Halk iş zamanı işine dört elle sarılır. Yaz mevsiminde, hasat zamanında köyün bütün kadın, erkek ve çoluk çocuğu işe atılırlar ve işlerini az zamanda bitirmek için son derece gayret ederler.

Muncusun halkı, açıkgöz, becerikli zarar ve faydayı bilen insanlardır. Çok çalışmak, ileri gitmek, zengin olmak ve köyü inkişaf etirmek gibi isabetli düşünceleri vardır. Aynı zamanda okumağa karşı hevesleri ve mektebe karşı alaka ve merbutiyetleri fazladır. Bu sene biri merkeze, diğeri Kızık köyüne olmak üzere iki yatı mektebi inşaatına başlanmıştır. Bu mekteplerin az zamanda ikmali için icap eden gayret ve faaliyeti göstermek suretiyle maarife karşı olan yüksek alaka ve duygularını bu vesile ile de ispat etmişlerdir.

Bu mektepler tam teşkilatlı mıntaka köy yatı mektepleri olacaktır.

Bu sene Nisan ayı içinde inşasına başlanan bu mekteplerin şimdiye kadar duvar aksamı yapılmış, bundan sonra da mektebin marangoz, sıva ve çatı işlerinin yapılmasına çalışılıyor. Bu kısımlar da az zamanda bitmek için köy halkı son gayretleriyle uğraşmaktadırlar.

Şimdiye kadar mektepten mezun olan köy çocuğu mektepten çıktıktan sonra babasının işine gidiyor, bir daha okumağa fırsat bulamıyarak mektepte öğrendiği bütün malumatı, okumayı yazmayı tamamen unutuyordu. Mektebimiz ikmal edildikten sonra köy çocuğu daha fazla tahsil görerek okumak ve yükselmek imkânını bulacak ve diğer mekteplere girebilmek yolları da açılmış olacaktır.

Bu hakikati kökünden kavramış olan Muncusun halkı mekteplerini bir an evel ikmal edilmesi için uğraşmaktadırlar.

Ç: *Köyün kadını:*

Burada kadın bütün işlerde erkeklerle beraber çalışır. Kışın evinin işleriyle uğraşır. Çorap örer, yün eğirir, yama yapar, yemek pişirir, elhasıl evine ve çocuklarına ait bütün işlerle meşgul olur.

Yaz mevsimi geldiği zaman, erkeklerle beraber tarlada, bağda, bostanda, harmanda bütün işlere koşar. Kadın orak biçer, bostan sular, çapa çapalar, harman sürer, çubuk toplar. Köyde bu işleri görmiyen zengin biriki evden maada hemen köyün bütün kadınları bu işlerle uğraşırlar. Kadının en boş kaldığı zamanı yün eğirme ve çorap örme zamanıdır.

Sonbahar geldiği zaman kadınlar, hummalı bir faaliyetle kış hazırlıklarına başlarlar. Bu hazırlıklardan başlıcaları bulgur çekmek, erişte, makarna ve çorbalık için hamur işlerini hazırlamaktır.

Bu işleri yapmak için tabiatiyle bütün bir kış ihtiyacına yetebilecek bu işlerin yardımına komşu kadınları da gelirler. Köylerin bu bulgur ve hamur kesimi işleri meşhurdur. Bunun için bu mevsimde her evde kadınlar toplanırlar. Bu toplantılara köyün gelinlik genç kızları da iştirak eder. Burada akşamlara ve sabahlara kadar işler görülür ve türkü söylenir. Höbek köyünde genç kızların iş görürken söyledikleri türküleri genç delikanlılar dinlerler. Kızlar bu gençlere türkülerini ve kendilerini beğendirmek için çok özenirler.

Bu toplantılarda genç kızların hep bir ağızdan söylemiş oldukları türkülerden birkaç tanesini yazıyorum :

Kar yağıyor, yağıyordu bizim evin damına,
Elli kız kurban olsun da fotününün bağrına,
Ay doğar aşmak ister, gün doğar yaşmak ister,
Şu benim nazlı gönlüm yara kavuşmak ister.
Odaların sıvalı içi bülbül yuvalı
Böyle sevda görmedim, ben annemden doğalı
Antarimiz filizi kim bilir kalplerimizi
Hafif bir rüzgâr esti, ayırdı ikimizi
Antarim al parmak, müradım gelin olmak.
Her yiğit kârı değil, al yanaklı kız almak
Gidiyor, gidemiyom, sevdim terkedemiyom,
Bakınca buldum, ama yanına gidemiyom.
Ekin ektim çöllere, yoldurmadım illere,
Onbeşinde yar sevdim, ondan düştüm dillere.
Ekine firez derler, güzele beyaz derler,
Kime yansam derdimi bu dert sana az derler.
Ekin ektim ot bitti, yerde bülbül öttü
Ötme hey garip bülbül yarim elimden gitti.
Ekin ektim olacak, sevdam beni yıkacak,
Bu ne şekil sevdam var, kıyamete kalacak.

İş derneklerinde bu gibi türküler sabahlara kadar söylenerek işler görülür. Köy kadını bu iş derneklerinden başka çok toplantılar olmaz. Yalnız bir de köylerde kadın ve erkeklerin ayrı ayrı olmak üzere düğün toplantıları ve şenlikleri olur.

D: ***Köyde düğün şenlikleri ve toplantılar:***

Muncusun'da kadın ve erkeklerin

düğün dernekleri de hatırı sayılır toplantılardandır.

Düğün'ün başladığı haftanın Cumartesi gününden itibaren kız ve oğlan evlerinde erkek ve kadın dernekleri toplanmağa başlar. Buraya kadınlar ve genç kızlar en temiz elbiselerini giyerek gelirler. Her gün akşamlara kadar tef çalmak ve türkü söylemek suretiyle bir hafta eğlenti yaparlar. Haftanın Perşembe günü toplantı daha fazlalaşır. Buraya oğlan evinden gelen yengeler de koşar. Bu yengeler öğleden sonra gelini alıp oğlan evine götürürler. Bu götürme esnasında davul, zurna yengenin önüne düşer "Ey gaziler" havasını çalarak sokaklardan dolaşa dolaşa gelini güveyinin evine getirirler. Bu akşam güveyi evinde yemekler yenir, şenlikler yapılır.

Eğer düğün sahibi köyün ağası ve zengini ise, bu yemek âlemleri bir hafta devam eder. Bu yemeklerin ele başısı bulgur ve pirinç pilavlarıdır. Yumurta kayganası, pekmez sahanda beraber bulunur. Hele düğünlerde pilavın bol olması herkesin doya doya yemesi şarttır. Düğün sahibi zengin olursa bu yemek işlerine çok kıymet verir. Yemekten evel köyün yüksek yerinden "Kaşığa gücü yeten pilava buyursun" diye tellal çağrılır. Bu çağırmayı duyan bütün köy halkından kaşığını alan düğün evine koşar.

Düğün sofrası üçbeş boy olur. İhtiyarlar bir boy; orta yaşlılar bir boy; gençler bir boy, böylece sofralar boylara ayrılır. Sofralarda gülüşe gülüşe latifeler yapılarak yemekler yenir. "Burada muhabbet, samimiyet, misafirperverlik, ikram, izzet, elhasıl ecdadımızın tarihlere geçmiş bütün kıymetli vasıfları tamamen toplanmış demektir." Yemek esnasında bazı iddialara girişilir, mesela birisi, ben bir lenger pilavı yerim, der. Diğeri bir tepsi helvayı yerim diyerek iddiaya tutuşurlar, bazan da bu iddialar yapılır.

Bu yazdığımız âlem ve şenlikleri hem kadınlar, hem de erkekler ayrı ayrı yaparlar.

Bir de civar köyleri okuntulmak âdetleri vardır. Zengin düğün sahibi düğün başlamadan bir hafta evel civar köylere okuntu (davetiye) yollar. Bu köylerden onbeşer yirmişer atlı düğüne gelirler. Bu misafirleri köyde komşu odalarına taksim ederler. Bu misafirler on onbeş gün olmak üzere her köyün misafirine bir oda tahsis edilir. Misafirlerin âdet ve mizaçlarına göre oda sahipleri ayrılır. Mesela içki kullananlara bu işten anlar ağırlıyıcılar, içki itiyadı olmıyanlara da o suretle kimseler tefrik edilir. Bu odalarda sabahlara kadar eğlenti yapılır, içki içilir ve çalgı çalınır.

Köyümüzde en ziyade rağbet görmüş çalgılar keman, ut, bağlamadır.

Davul, zurna da bunların başında gelir. Bazı vakıt civar köylerden granet ve kanun da getirilir.

Düğün odalarında sabahlara kadar âyinler yapılır ve bu âyinlere büyük küçük, bütün köy halkı bilâistisna iştirak eder.

Oynanan oyunlar şunlardır: Tura oyunu, turşu satmak, sıçan ölüsü, arap, deve oyunları vesairedir. Bir de köy düğünlerinde halkımızın çok sevdiği ve rağbet gösterdiği halay çekmek ve sinsin oynamak oyunları vardır. Halay çekmek için düğüne civar köylerden bütün gençler gelir. Bir hafta devamlı olarak gece gündüz halay çekerler; gece halay çekilen meydanlığın ortasına ottan, yahut dirgenden büyük ateş yakarlar. Bütün oyuncu gençler elele vererek ateş etrafına halka olurlar. Ortada halay havuzu açılır. Davul, zurna havaya başladığı zaman halayı teşkil eden oyuncu gençler hep birden oyuna başlar. Oyunda mahareti olan ve halkanın oyununu idare edebilecek derecede becerikli olan gençler sıra ile oyun başı yapılır. Böylece davul zurna havasına ayak uydurarak sessizce oyuna devam ederler. Bu oyun bittikten sonra sinsin oyununa başlanır. Sinsin oyunu halay oyununun nihayeti ve onu tamamlıyan bir oyun mahiyetindedir. Oyun şu suretle başlar: Halay halkası içinde kendine güvenen gençlerden biri ortada yanan ateş üzerinden atlamak suretiyle "boks" gibi yumruğunu sıkarak halkanın karşı cephesine yiğitleşir. Karşıdan birisi bunun üzerine atılmak suretiyle kendi cephelerini müdafaa eder. Bu suretle evelki genç kaçar, yerine başka bir müdafaacı çıkar. Böylece oyuna yarım saat kadar devam edilir ve nihayet bulur.

Köy halkımızın içtimaî hayatı ve yaşayışlarının iç yüzü araştırıldığı zaman binbir âdetler ve oyunlar meydana çıkar. Bunlar içinde samimiyet, sevgi, saygı, topluluk ve kaynaşma hislerinin büyük bir yer tutmuş olduğu görülür. Cirit oyunları at yarışları, pehlivan güreşleri, ava gitmeleri gibi oyunlar ve topluluklar bu meyanda sayılabilir. Bu oyunların tafsilatını ayrı ayrı yazmak yazımızı çok uzatacağı için bundan sarfınazar edilmiştir. Bu millî kaynaşmalar muhterem ÜLKÜye ayrıca takdim olunacaktır.

Ecdadımızın yüksek kültürünü bütün bekâretiyle sinesinde saklıyan, millî camiamızın öz kökünü teşkil eden köy muhitlerimiz ve köy halkımızın dili, türesi, yaşayışı, oyunu, inanışı, türküsü, tabiî ve beşerî tarihi münevver Türk gençliği için araştırılmağa, tetkik ve tetebbüe değer çok geniş ve kıymetli kaynaklardır. Bu kaynakları araştırmak ve işlemek köylümüzün millî, içtimaî, iktısadî yükselmesi ve ilerlemesi yönünden Türk gençliğine düşen en büyük bir vazifedir. Bu değerli işe anket açmak suretiyle bizi iş başı eden muhterem ÜLKÜ, Türk gençliğine çok değerli ve isabetli bir çığır açmış bulunuyor.

Başka ülküleri öğrenmekten daha

önce kendi öz yurdumuzu karış karış öğrenmek ve bilmek, millî vazifemiz ve gençlik savaşımızdır. Bu yüksek bilgi ve tetkike kavuşmak, köyler için senelerce çalışan, onların bakir ve saf ruhlarını kana kana içen, onların âdet leriyle âdetleşen, ihtiyaçlarını yakından ve içinden gören bir köy mualliminin sönmez ülküsüdür.

Bu yüksek ülkü yollarını ebediyen bize açan Dâhi Kurtarıcımıza ve yüksek öncülerimize burada derin şükranları sunmayı vazifemin başında sayarım.

"ÜLKÜ„ nün birinci sayısı yeniden hazırlanmaktadır. Abone bedelini vermiş okuyucularımıza gönderilecektir.

ABAY!

YAZICILARIMIZDAN BİR DİLEK

Büyük Önder bizi kutlu bir değişim yoluna koydu; Dil değişimi.

***ÜLKÜ* bu değişimde de elbette ak alınla çıkacak.**

Yazıcılarımızı dil değişimine uygun türkçe yazılar yazmaya çağırırız.

ABONE PARALARINI ANKARA'DA ULUS BASIM EVİNDE "ÜLKÜ" HESABINA GÖNDERİNİZ..

"ÜLKÜ" nün sayıfaları inkılâplarımızı yayımıya yarayacak veya yayma yolları üzerinde düşündürecek bütün yazılara açıktır. "ÜLKÜ" ye yazı yazanlara para verilmez.

Neşrolunmıyan yazılar geri yollanmaz.

"ÜLKÜ" ye paralı ilân konmaz. Yalnız memlekete inkılâp ve kültür sahasında hizmet eden eser ve işlerin ilânları parasız neşrolunur.

"ÜLKÜ" nün bir sayısının fiyatı — ilâveli veya ilâvesiz — yirmibeş kuruştur.

"ÜLKÜ" nün yıllık abone fiyatı 2 5 0 kuruştur. Yalnız ilk mektep muallimleriyle Üniversite ve her derecedeki mektepler talebeleri için abone fiyatı 175 kuruştur.

"ÜLKÜ" nün altı sayısı bir cilt, iki cildi bir yıllıktır. Mecmuaya ancak yıllık abone yazılır ve her aboneye cilt başından mecmua gönderilir. Yalnız hesapları mali yıla bağlı resmî daireler bu kayitten müstesnadır.

"ÜLKÜ" nün her sayısı, içinde yazısı bulunan zatlere, parasız olarak gönderilir.

İmtiyaz sahibi : Nusret Köymen ;Umumî neşriyatı idare eden: Necip Ali.
Ankara'da Ulus Basım Evinde basılmıştır.

ULUS Basımevi